

„A FONYÓDI ÖREG FÜZFÁK...”

- múltidéző lapozgatás régvolt újságokban, könyvekben -

Összeállította:

CSUTORÁS LÁSZLÓ ÉS VARGA ISTVÁN

FONYÓD

2000

Kiadja:

**FONYÓD VÁROS ÖNKORMÁNYZATA ÉS A
FONYÓD VÁROSVÉDŐ- ÉS SZÉPÍTŐ EGYESÜLET**

Felelős kiadó:

**FRANCSICS ZOLTÁN
polgármester**

A kötetben szereplő fotók, képeslapok

**CSUTORÁS LÁSZLÓ
tulajdonát képezik**

Greguss János rajzait és az írásokat

- élvezve a Fonyód Városvédő- és Szépítő Egyesület támogatását -

**VARGA ISTVÁN
gyűjtötte**

Fonyódi Füzetek; 1.

ISBN 963 00 2496 9

**© Csutorás László
© Varga István**

TARTALOM

Előszó ...

Bevezetés ...

JANUÁR ...

Vigalom Fonyódon ...

A fonyódi misszió-ünnepély ...

Szilveszter est Fonyódon ...

Megalakult a fonyódi dalárda ...

Fonyód panasza ...

Vasárnap avatták fel Fonyódon a pompás új községházát ...

FEBRUÁR ...

Lengyeltóti, Fonyód és vidéke / Moenich Károly ...

A fonyódi fürdő ...

Fonyód egy képviselőtestületi tükrében ...

Pusztít a jég ...

Fonyód rettegett hőse ...

MÁRCIUS ...

48-as ünnepély Fonyódon ...

Március 15-e a Balaton mentén: Fonyód ...

A Szinyei Merse Pál Társaság... / Molnár C. Pál ...

Balaton-Fonyód / Szaplanczay Manó ...

ÁPRILIS ...

Fonyódról írják... ...

A fonyódi cölöpépítményes ásatások / Bacsák György ...

A fonyódi várhegyi ásatás / Bacsák György ...

Fonyód / Hegyesi László ...

Fonyód ...

MÁJUS ...

Fonyód alatt a vasút ...

Az öreg Rosenberg ...

A fonyódi öreg fűzfák ...

Fonyód / Pick Béla ...

JÚNIUS ...

Alapszabály a fonyódi nyaraló és fürdőtelep tulajdonosai számára ...

A fonyódi kirándulás / Ky ...

Fürdőlevél Fonyódról / n - b. ...

A fonyódi Anna-bál... ...

Fonyód-fürdőtelep ...

Fonyód fürdőhelyei ...

A fonyódi plébános ezüstmiséje ...

Egy fonyódi juniális / Gruber János ...

JÚLIUS ...

A Balaton-fonyódi fürdőtelep... ...

Fonyódon egészen vígan megy az élet... ...

Fonyód - Falb Rudolf jóslata... ...

Fonyód / Tihanyi Barna ...

Fonyód fürdőtelep ...
Iskolamizériák Fonyódon ...
A főváros fonyódi árvaházi üdülőtelepének főépülete / SzS ...
A fonyódi protestáns templom ...
Hogyan történt Fonyód-Bélatelep megalapítása? / Szaploneczay László ...
A fonyódi „sportkombinát”... / Kovács Sándor ...

AUGUSZTUS ...

A fonyódi Anna-bál ...
Tábortűz / R. László Mária ...
A fonyódi parton...: Dr. Ripka Ferencné Méltóságos Asszonynak / Herodek Sándorné verse,
Dr. Erdős Árpád zenéje ...
Fonyód-Bélatelep 40 éves jubileuma ...
Nagyjaink a Balaton mellett: dr. Ripka Ferenc ...
Építsük fel Fonyód várát! / Dornyay Béla ...
A rohamosan fejlődő Fonyód Sándortelepről / Markóczy Antal ...

SZEPTEMBER ...

Fonyód a Somogyrészi Balaton parton / Bognár ...
Fonyódról... viharok dúltak ...
Fonyódi fürdőlevél ...
Estély Fonyódon ...
Fonyód fejlődése ...
Fonyód hetivásár-engedélye ...
A fonyódi téglagyár ...
Átrepülte a Balatont ...
A fonyódi várhegyi ásatások ...
A fonyódi katolikus templom bezárását rendelte el a főbíró ...
Fonyód-Bélatelep „őskoráról” 1-2. / Berzsenyi Zoltán ...

OKTÓBER ...

Betörés a fonyódi villákba ...
Emlékünnepély Fonyódon ...
Felszentelték a fonyódi Szent István polg. fiú- és leányiskolát / Csutorás L. ...
Fonyód, Kaposvár külvárosa / Fekete Gyula ...

NOVEMBER ..

Fonyód ...
A fonyódi fürdőhelyet megvizsgálták ...
A fonyódi villatelepekhez ...
Fonyód kisközség ...
Fonyódi legenda ...
Fonyód ...

DECEMBER ...

Balatoni tájkép a fonyódi várhegyről / Greguss János rajza ...
Nagyközséggé akarják átalakítani Fonyódot ...
Fonyód felkészülten várja a téli szezon megindulását ...
Fonyód a legnagyobb balatoni üdülőhelyek egyike ...
Szesztalalom Bélatelepen ...
Lencsi kisasszony ...

„A fonyódi hegyen állunk... soha, sehol ehhez hasonló,
lélekemelő bájos képet nem láttam...”
(Cholnoky Jenő)

Előszó

Beléptünk a 2000. esztendőbe, amely a Magyar Millenniumnak talán legfontosabb időszaka. Ebben az évben is megjelentetünk egy kiadványt, amely közelebb hozza a múltat - Fonyód múltját - az itt élőkhez.

Célunk az, hogy felidézzük az elmúlt száz-százötven évet - milyen is volt az élet hajdanán.

Arra vállalkozott *Csutorás László* a Fonyód Városvédő- és Szépítő Egyesület elnöke és *Varga István* az Eötvös Károly Városi Könyvtár igazgatója, hogy az összegyűjtött korabeli írások alapján Önök elé tárják a város múltjának egy jelentős korszakát, az 1800-as évek második felétől az 1940-es évekig bezáróan.

Jó szívvel ajánlom ezt a munkát Fonyód aprajának és nagyjának, valamint a városban szabadidejüket töltő vendégeinknek.

Fonyódon, 2000 márciusában.

FRANCSICS ZOLTÁN
Fonyód város polgármestere

Bevezetés

Nem a múlt az, ami felé az élet halad, hanem - a jövő! A holnapnak nagyobb a súlya, mint a tegnapnak. A ma ugyan tegnap született, de már a holnap hullámain ringatózik. A tegnap már a múlt: viszont az a gyökér!

Ez a kis könyv azért készült, hogy városunk gyökereit - ha nem is a teljesség igényével - bemutassa az 1800-as évek közepét követő mintegy száz évben. Ehhez segítségül hívtunk korabeli újságcikkeket, különböző könyvekből Fonyóddal foglalkozó szemelvényeket, anekdotákat.

A kötetben szereplő cikkeken keresztül figyelemmel kísérhetjük városunk múltját, fejlődését, miként lett Fonyód-pusztából Fonyód község.

Illusztrációként régi képeslap-ritkaságokon, fényképeken mutatjuk be a 19-20. század fordulójának jellegzetes épületeit; közöljük a község iparosainak, kereskedőinek, szállodáinak hirdetéseit, hogy még teljesebbé tegyük az Olvasó előtt nagy- és dédszüleink világát, hangulatát - Fonyódon.

Igazi kuriózumként szerepelnek Greguss János Fonyódot ábrázoló rajzai is az 1860-as évekből; a két háború közötti időkből fonyódi nóták; korabeli Anna-bálok hiteles beszámolói és még sorolhatnánk. Minden írást szöveghűen közlünk, ahol szükségesnek éreztük ott eligazító jegyzeteket alkalmaztunk.

Reméljük kedves olvasmánya lesz ez a múltat idéző könyvecske a városukat szerető fonyódiaknak és az idelátogató kedves vendégeknek egyaránt.

Megköszönve Fonyód Város Önkormányzatának a lehetőséget, hogy bemutatthatjuk gyűjtőmunkánk eredményeit - tisztelettel és szeretettel ajánlják a kötet összeállítói:

CSUTORÁS LÁSZLÓ

és

VARGA ISTVÁN

JANUÁR

(Somogy, 1898. jan. 16. 2. p.)

VIGALOM FONYÓDON

A lengyeltóti és Balatonparti fiatalság fényes vigalom rendezésére készül, mely f. hó 29-én lesz; a Vadkerty testvérek vendéglőjében szerepelni fog a Balatonparti specialitás, a halászlé is. Okosan teszik; a téli idényre is le kell foglalni, Fonyód fürdőtelepet.

(Balatoni Kurir, 1934. jan. 3. 7. p.)

A FONYÓDI MISSIÓ-ÜNNEPÉLY

örvendetes eredménnyel fejeződött be a közelmúltban, amennyiben naponta a hívők százai hallgatták Both József mária-kémendi plébános és Domosvay Lajos pécsi székesegyházi káplán és hittanár lélekemelő prédikációit. A missió emlékeztetere szentelt kereszt, amely Ify Lajos fonyódi plébános kedves ajándéka, a templomban nyert elhelyezést, hogy örök időkre jelképileg hirdesse a fonyódi első szent missió kegyeletes emlékét és diadalát.

(Balatoni Kurir, 1934. jan. 3. 7. p.)

SZILVESZTER-EST FONYÓDON

A Hullám Szálloda nagytermében Szilassy Lajos műkedvelőgárdája a „Renegát” című igen szép színdarabot mutatta be szép számú közönség előtt. Határozottan szép volt és a balatonfenyvesi műkedvelők kétségtelenül tudásuk legjavát produkálták. Utána tánc volt. - A Szarvas Szálloda fonyódi műkedvelői három egyfelvonásos vígjátékot adtak elő igen szép sikerrel. Jeleskedtek a szereplők közül: Fejes Mihály, Csikós Ilonka, Sonnenschein Józsi és a legfelső Vass Lajos. A kora hajnali órákig táncolt utána az egybegyűlt jókedvű fiatalság.

(Balatoni Kurir, 1934. jan. 3. 7. p.)

MEGALAKULT A FONYÓDI DALÁRDA

A közelmúltban megemlítettem e lap hasábjain azt a nagy apparátust, amely Fonyód községben dalárda megszervezésére irányult. Most már a nemes cél sikeréről is beszámolhatok. Krébecz Gyula kántor-tanító kitűnő irányítása mellett egy 25 tagból álló dalárda kezdte meg áldásos működését. A tagok majdnem valamennyien a fonyódi tűzoltóság derék legénységéből rekrutálódtak a daloskör zászlaja alá. Remélni merem, hogy kitartó és odaadó munkásságuk révén nyilvános szereplésük alkalmával szerzett szép sikereikről is nemsokára beszámolhatok. *(Illés Ferenc)*

(Balatoni Kurir, 1937. jan. 20. 5. p.)

FONYÓD PANASZA

Fonyód fürdőtelepről kaptunk egy panaszos levelet, s hogy azt közöljük, úgy véljük közérdeket szolgálunk vele. Abban a reményben, hogy illetékes hatóságok a panasz tárgyává tett hiányokat mielőbb pótolni igyekeznek. Mert ez is közérdek. A többi panaszok között van alábbi is:

Fonyód-Fürdőtelep egyes utcái járhatatlanok. Vezet ebben a Sándortelep Ritter-utcája (*ma Vasas utca - a szerk.*). S bár a „Ritter” szó lovagot jelent, a lovagiassággal semminemű vonatkozásban nem áll az az elbánás, amelyben az arra illetékes körök a szép villatelep ez utcájának járókelőit részesítik. Ennek az utcának valamikor járdája és kocsútja volt. A járdából kitéglázott csatornát csináltak, a kocsútól pedig - valami kifürkészhetetlen elgondolással - ugyancsak csatornát. A közepét ugyanis kimélyítették és egyenetlen hegyes, göbös, görcsös és éles kövekkel rakták ki csaknem teljes szélességében. Ez a görcsös, göröngyös, Krisztus kálváriájára emlékeztető, csaknem járhatatlan út hivatott egy villatelep mindennemű közlekedését lebonyolítani. Ha kocsí jön, az úton járó kénytelen a csatornába kitérni, esős időben bokáig vízben járni.

A felső villatelep szép villái és lakásai a járhatatlan út következtében kiadatlanok, vagy potomon, - adójukat messziről sem fedezve, - adják azokat bérbe tulajdonosaik. Télidőben ez az út lábfcamok- és törések szülőanyja.

De mit szóljunk ahhoz, hogy ez a veszedelmes közlekedési vonal, dacára a felszerelt közvilágításnak, koromsötétben várja azokat a szerencsétlen halandókat, akik egy szebb jövő reményében erre a telepre épültek s ez útvonalait kénytelenek használni? De legyünk igazságosak. Éveken át tartó panaszok és felszólalások eredményeként egész ötletszerűen hol itt, hol ott kigyúl egy-egy kiégett körte, hogy mécsesként pislogva rövid tengődés után örökre kialudjon s az utca másik végén egy időre megjelenjen. De egy-egy lámpa nem pótolhatja a többi nem funkcionáló közvilágítást, s nem megoldás, hogy egy hosszú és különben is rosszul kövezett utcának minimális pontját érinti a megvilágítás és nagyobb része teljes sötétségbe merüljön. Vessük hozzá, hogy ez a minimális világítás rövid időtartamánál fogva is non sens - hiszen este fél 9-kor, sőt egyes helyeken már 7 órakor kioltják, a hivatásukban járók nagy bosszúságára. Kérdjük ezek után, nevezhető-e az ilyen világítás rendszeres közvilágításnak? A kisebb-nagyobb balesetek száma nem ritkaság. Minap biciklijével zuhant a Ritter-utca „halálkanyar”-ánál egy este hazatérő halász a drótkerítésnek. Az ősz folyamán egy bécsi hölgy karját ficamította. Nincs nap, mely ezen utca hol egyik, hol másik pontján a sötétségben kisebb balesetek elő ne adnák magukat. Most azután egymásután, köztük egész súlyos kimenetelű baleseteket okozott a közvilágítás hiánya. Nem mulaszthatjuk el, hogy szavunkat ne emeljük fel az illetékes közegeknél sürgős intézkedés miatt, minthogy eddig soha komoly intézkedés nem történt.

(Új Somogy, 1939. jan. 18. 1. p., szerda)

VASÁRNAP AVATTÁK FEL FONYÓDON A POMPÁS ÚJ KÖZSÉGHÁZÁT

Minden helyiségben kifüggesztették a feszületet. „A kereszt mutasson utat nektek mindig, amikor az igazságot keressétek!” - mondotta Ify Lajos plébános költői szépségű avatóbeszédében.

Nagy és lélekemelő szép napja volt vasárnap, f. hó 15-én Fonyód községnek. Kicsinyek és nagyok átszellemülten siettek az Isten házába.

Fél 10-kor gyülekeztek a községi képviselőtestület tagjai a szép, új községházán. Innen nemzeti zászló alatt vonultak a katolikus templomba May József főjegyző, Milkovics István községbíró és felső Vass Lajos törvényhatósági biz. tag vezetésével, teljes számban. A zsúfolásig megtelt templomban ott volt nemcsak Fonyód, de az egész környék intelligenciája. Fenyvesiek, bélatelepiek, kertvárosiak, fonyódligetiek, fonyódfürdőiek mind-mind ott szorongtak fellelkesülten. Az istentiszteleten a fonyódi leánykongregánisták énekkara énekelt

igen szépen, Csutorás igazgató-tanító betanításában és harmónium kíséretével. A szentmisét a község szépszavú plébánosa, Ify Lajos mondta, rendkívül hatásos és jól felépített szentbeszédében rámutatva a községháza és templom kapcsolatára és arra, hogy „Erkölc és vallás” nélkül államok pusztultak és pusztulnak el.

Az istentiszteletről ugyancsak a községi képviselőtestület nemzeti zászló alatt történő elvonulásával az egész község az új községháza elé sorakozott fel. A községházudvar ajtajában megállott Ify plébános s a községvezetők előtt a fonyódi levonték példás díszmenetben történt elvonulása után kezdetét vette az avatás szertartása.

Ify Lajos plébános az épületen kívüli avatószertartás után a községháza minden egyes helyiségét külön is felavatta, miközben minden helyiségben a legfeltűnőbb falrészre felillesztették a keresztet. Az utolsóul maradt tanácsteremben költői szépségű beszédben válaszolt Ify Lajos plébános a nap jelentőségét a község életében és úgy a község közönsége, mint előljárósága és a vezető főjegyzőhöz intézve szavait, mutatott rá arra, hogy „*ebben az épületben mindig az igazság erejének kell győznie, minden gáncs és igazságtalanság felett*”, ezután Szent Pál szavaival figyelmeztette a vezetőket, hogy: „Örüljete az örvendezőkkel és sírjatok a sírókkal” és kinyilvánítva, hogy jó kezekben látja a község melegszívű főjegyzője, May József kezében a politikai községvezetés sorsát, amikor elismeréssel adózott úgy neki, mint azoknak, akik e szép községháza megépítését elősegítették. Azzal fejezte be beszédét, hogy „az a falon függő kereszt mutasson nektek mindig utat, amikor az igazságot keresitek, mert az igazságért, ha a haza és a becsület úgy kívánja, akár halnunk kell!”

A nagy hatást kiváltó, szép beszéd után May József főjegyző köszönte meg meghatódottan a szép beszédet és avatást, majd elmondta a községházépítés történetét.

Kocsis László (1891-1973)

A FONYÓDI ARANYHÍD

Templomdombon heverek.

Nyár. Éjjel. Ezüst-fellegek.

A tó alattam, tükre kék.

Túl hegyek, romok, tűnt regék.

A vízen álom csónakáz,

A parton nyárfa, lombakác.

Őrzi a tengert s esteli

Égen jön a hold festeni.

FEBRUÁR

(Vasárnapi Újság, 1865. febr. 5. p. 64-65.)

LENGYELTÓTI, FONYÓD ÉS VIDÉKE

Lengyeltóti, Somogynak a déli, Buda-kanizsai pálya boglári állomásához eső, jelenleg ugyan még csak szerény és igénytelen, de egy-két évtizedes haladását tekintve, tagadhatatlanul szép jövőjű faluja.

Fekvése gyönyörű. - Zala megye legregényesebb hegyeire, ú. m. az Eredics-, Szigliget-, Szent György-, Badacsony-, Gulács- és Csobánczra felséges kilátást nyújt.

Eredetéről nincsenek biztos adataink; egyébiránt már a 13. század első felében Emeőkei Dezső Móricznak (de Tóthi) birtoka volt, ki 1249-ben a főpohárnoki, s később 1269-ben az országbírói méltóságot viselte (lásd Nagy Iván: „Magyarország családai” VII. köt. 90. l.). A Szontágh Dávid által közlött családfa szerint ez lett volna a Lengyel család törzse. - A Lengyel név azonban csak 1444-ben kezd szerepelni Lengyel Jánossal; 1505-ben László a rákosi orsz. gyűlésen Somogy megyének egyik követe, (l. Jászai Pál: „A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után” 157.) s 1507-ben a kir. tábla bírása volt (l. Budai Fer.: „Hist. lexic.” II. 574.). „Lászlónak gyermekei közül I. János 1527-ben jelen volt I. Ferdinánd koronázásán, és ekkor lett kir. asztalnokká.” - 1531-ben - úgy látszik - János király felé hajlott, mert ez évben Perényi Imrével s másokkal részt vett a Babocsán tartott tanácskozáson.

„Szigliget és Fonód (Fonyód) várát elfoglalván a családtól Magyar Bálint, e végett a Lengyel család az orsz. gyűléshez folyamodott, és az ország 1563-ban az 55-ik törv. cikkben kötelezi Magyar Bálintot, hogy nevezett várakat a családnak visszaadja (l. Nagy Iván: „Magyarország családai” VII. 91.).

„A család utolsó leányivadéka báró Lengyel Julianna b. Pásztory Menyhért ezredes neje volt, kivel egy részben a tóthi báró Lengyel család birtokainak a b. Pásztory család lőn örökösévé.”

Czimeres nemeslevelét Lengyel Mihály kapta 1669-ben I. Leopold királytól.

De térjünk vissza a falu mai viszonyaihoz. Lakossága nagyjából, sőt túlnyomólag tótokból, - helyesebben - sokaczokból állott, mint ezt az átszármazott, s még most is élő családok, - reájok átszállt szóbeli ősi hagyomány szerint bizonyítják; kik egyébiránt jelenleg már teljesen megmagyarosodtak, úgy, hogy az isteni tisztelet kizárólag hazai nyelvünkön tartatik.

Később több nemes családnak, - köztök a Kiss-eknek lőn közbirtoka. (Kiss idejében Tótinak egyik földje volt a sok gond- és áldozattal fenntartott vadaskert és svejci kéjlak. - Jelenleg már csak emlékek áll fenn). - Újabb időkben a b. Pásztory, gr. Festetics és Inkey családokra szállott, míg végre 1860 óta vétel útján Zichy János gróf tulajdona.

Talaja homokos, búzatermő agyag. - Mint minden homokos talajnál, kedvezőbb eredményűek a nedves időjárások. - Báró Fechtignek szép mintagazdasága volt itt, azonkívül a maga nemében páratlan arabs ménesre és kitűnő birkászata. (Lásd Fényes Elek Magyarország leírása 1836. I. 223.).

A gazdaság jelenleg is gyönyörűen van berendezve. - Említést érdemel az uradalom szép számú, nemesvérű ménese.

Különben Lengyeltótinak szép múltja is van. Maga a falu ugyanis, és környéke már a tatárpusztítások idejében nagy szerepet vitt, miről három régi várkastélya, melyek közül egyiknek már alig van nyoma; továbbá a jelenleg nagyrészt szőlőheggyé változtatott várerősség

(Fonyód), - szemben a Balatonon átkacsintgató Szigliget és Badacsonnyal; több domb, melyek hihetőleg szintén védelmi pontokul szolgáltak; - s végre a hasonlóképp szőlőheggyé átalakult „Tatárvár” tanúskodik, hol még most is egész csontvázakra akadnak. (Lásd az erre vonatkozó két képet.)

A „mohácsi hegy” is a későbbi vészteljes nap emlékeit juttatja eszünkbe.

Közel a Fonyódi várhoz még egy más erősségnek nyomai látszanak; ez a lúzensyi vízivár volt, alatta elterülő szép faluval, mely azonban már végképp elpusztult. (Megjegyzendő, hogy a Balaton vize akkor még egész a „tatárvárig” terjedt, de a többszöri lecsapolással ezen két mérföldnyire nyúló térség, több ezer holdnyi, nagyrészt kaszálható berekké változott, mely különösen a legközelebb eszközölt balatoni lecsapolás, és a nagy áldozattal folytatott csatornaásás következtében, néhány évtized múlva tökéletesen átalakulva, felséges rétséget nyújtand.)

Az előbb említett fonyódi vár még a török uralom idejében is szerepelt; ugyanis a vidékszerke ismeretes, s a történelmen alapuló hagyomány szerint a vár parancsnoka, Magyar Bálint, a hűtlenséggel vádolt udvari barátot, ki az erősséget a török kezére akará játszani, érdemelt büntetéseképp - a meredek hegyről a Balaton hullámai közé vetették.

Áldozatkész régiségbúvárok - ásatások közben - kétségkívül szavaim igazolásául szolgáló nyomokra akadhatnak a romok között.

Most minden arra mutat, hogy Lengyeltóti szép jövőnek néz eléje. Kereskedelme folyvást gyarapszik s élénkül. - Legújabbban (most már harmadízben) posta-hivatala is megnyílt.

Lakossága maholnap itt is rá fog jönni arra, hogy munka és iparkodás által segíthet magán legjobban, ha haladni akar a korrallal. A határos falubeli tót-sokaczkok és svábok aránylag eléggé munkások és szorgalmasak. - Exempla trahunt; kíváncsok, hogy e közmondás itt is teljesebbé menjen.

(Moenich Károly)

(Somogy, 1894. febr. 11. 1. p.)

A FONYÓDI FÜRDŐ

A fonyódi fürdő ügyében 5-én délután volt az értekezlet a megyeház nagytermében, melyen vagy ötvenen voltak jelen s többek közt Tallián Gyula főispán, Csépan Antal, Inkey István, Makfalvy Géza, Ujváry Ferencz apát-plébános, ifj. grf. Jankovich László; Körmendy Sándor, dr. Vaszary János, Szaplanczay Manó főorvos, Márffy Emil, Scholcz Gyula főmérnök, Ágoston József, dr. Polányi Lajos, Folly József, dr. Szigethy János, a két Berzsényi, Ágoston József, Kovács S. Gyula, dr. Rimanóczy F., Babochay Kálmán, Krizsanich J. stb.

Kikiáltatott elnöknek Tallián Gyula főispán; jegyzőnek Kaposvárott vagyis a központon dr. Krizsanich, Lengyeltótiiban: Berzsényi ügyvéd.

Ezután Szaplanczay Manó megyei főorvos kezdte meg az értekezletet, ismertetvén a Balaton hatását, a fonyódi klimatikus és talaj viszonyokat; elmondta, hogy a föld és víztulajdonosokkal mennyire van az ügy? s kérte az értekezletet kimondani:

Hogy az eszmét pártolja-e?

Hogy legyen rajta, miképp a vállalkozást a megye szellemi és anyagi erejével támogassa.

Továbbá lejt mérést kell eszközölni, melyre kevés előleges költség kell, mit azonnal össze is szedtek; de Scholcz főmérnök kijelentette, hogy pénzkiadásait kivéve, fáradozása és munkájáért nem fogad el semmit.

Hangsúlyozták, miképp az: ügyben azért is gyorsan kell eljárni, mert az egyik tulajdonost, Bascht, csak ápril hóig köti ígérete.

Elhatározottak, hogy az érdekeltekből számosan el fognak menni Fonyódra még e hó 12-én, s a kirándulókhoz Lengyeltótiiban is többen csatlakoznak: hogy a helyi viszonyokat megvizsgálják, s a következő intézkedésekre minden lehetőt megtegyenek.

Az értekezleten általában emelt hangulat uralkodott; már is többen alájegyeztették magukat villák számára telekvásárlásokra; s ha az értekezlet kifolyásából az alakulandó társaság megtett minden lehetőt, akkor a fővárosi vállalkozón a sor, hogy ő is mozogjon s ígéretét beváltsa.

Fonyód nagy előnyeit: a hegységtől elragadó kilátást, a Balaton hatását, az árnyat nyújtó erdőségeket tekintve, - B.-Füredet kivéve - egyetlen fürdőhely sem nyújt a Balatonparton, - mert hasonló tölgy és fenyves erdei, tehát kellő árnyéka egynek sincs, - nagy előnyök kötik a közönséget Fonyódhoz; s ha még a Kaposvár-fonyódi vasút is kiépül, mire most már biztos kilátás van, akkor Kaposvár és vidékeinek valóban ez lesz nyári tartózkodási paradicsoma.

A kiépítendő vasútra nézve is néhány nagy birtokosunk olyan ígéreteket tett, s oly eréllyel látnak a megoldáshoz, hogy most már biztosnak vehetjük létesítését.

Aztán jön a Kaposvár-szigetvári vonal kiépítése, mely szinte csak idő kérdése, mint lapunk múlt számában említettük.

A Balaton-kultusz terjedésére pedig - nem is kell mondanunk - mily nagy hatással volt az értekezlet.

A tervbe vett vasút emeli a fürdőt. A kiépítendő fürdőhely emeli a vasút forgalmát.

A kettő együtt pedig magát Somogyvármegyét.

(Balatoni Kurir, 1937. febr. 10. p. 5.)

FONYÓD EGY KÉPVISELŐTESTÜLETI GYŰLÉS TÜKRÉBEN

Somogyország ízig-vérig magyar földjének kétségtelenül legszebb balatoni szegélye a várhegyes, vadmadaras, nagyberkes fonyódi partrész.

Fonyód község még véletlenül sem szerepelt ezideig azok között az „Európai színvonalra emelni” kívánt, úgynevezett „nagyobb fürdőhelyek” között, amelyikek sztárként való mielőbbi fejlesztését, európaizálását oly sűrűen követelik a különféle hivatalos és félhivatalos balatoni szervek. Ennek a községnek kínos verejtékkel, dacos magabízással, kevés vármegyei hónaljnyúlással kellett és kell kiküzdenie napról-napra életét.

Kicsi, talán tizenhat négyzetméter alapterületű szobában tartotta meg Fonyód község képviselőtestületi ülését csütörtökön teljes létszámmal. Ez a szoba egyben főjegyzői iroda is, irattár is, papírraktár és tanácsterem is... Nehéz, fülledt, egymás elöl elszívott a levegő, amikor May József főjegyző megnyitja a képviselőtestület ülését Milkovics István községbíró bevezető szavai után. Örömmel jelenti be, hogy a képviselőtestület egyik tagját, Szilassy Lajost a Berzsenyi Társaság tagjává választotta, amit a képviselőtestület meleg éljenzéssel vesz tudomásul. A költségvetés tételes felolvasása következett ezután, ami szemléltető képét nyújtotta annak, hogy lelkes emberek a legnehezebb viszonyok között is, milyen szépen, magyaros becsületességgel tudnak sáfárkodni a köz vagyonával, hiszen a község máról holnapra való fejlődése - három hozzátartozó üdülőhelyével - olyan rengeteg új és újabb adminisztrációs és más kötelességgel jár, amit a kevés földadós parcellák és adómentes villák

tulajdonosaitól befolyó jövedelem bizony nehezen fedez. A költségvetést egyhangúlag elfogadta a képviselőtestület. A második pont a *községháza építésügye* volt.

Magán ezen a gyűlésen, ahol mozogni alig lehetett a zsúfoltságtól, bebizonyosodott, hogy ez a helyzet tarthatatlan és *községházára okvetlenül szükség van* (lásd 1939. jan. 18. ...) és pedig akkorára, amekkora a hónapról-hónapra immár egyre szaporodó ügyforgalmat és személyforgalmat a 3800 adóalany szinte kisvárosi létszámát figyelembe véve legalább évtizedekre be is tudja majd fogadni. Sajnálattal vette tudomásul a képviselőtestület, hogy Horváth Andor kaposvári mérnök által készített tervet csak megkisebbitve fogadja el a vármegye alispánja.

Küldöttség kiküldését határozta el, amely küldöttség kérni fogja, hogy a nagyobb terv szerint engedélyeztessék a községháza felépítése. Ez a nagyobb terv helyiségszámával és helyiségméreteivel valamivel még úgyis alatta marad a jóval kisebb forgalmú községek hasonló építkezéseinek.

A betétszerkesztés költségeiként 4500 pengő költséghatár szavaztatott meg, amiből tulajdonosonként egy pengő és parcellánként 30 fillér fog kivettetni a közre.

A községi alkalmazottak létszám-megállapítása következett ezután. A mostani, ideiglenes altisztek helyett öt végleges altiszti állás létesítését határozta el a képviselőtestület egyenként havi 50 pengő fizetéssel és évi 80 pengő ruhapénzzel, kimondta továbbá, hogy dr. Csentei József adóügyi jegyző mellé okvetlenül kell még egy segédjegyző állás rendszerezítése, mert 3800 adófőkönyvi lélekszámmal fungáló község adóügyeit egyetlen ember, aki így is éjjelt nappallá téve dolgozik, nem képes ellátni.

A Mi Asszonyunkról elnevezett tanítónővérek által fenntartott óvoda telekvásárlása ingatlanilletékét az igen áldásos és jól bevált intézménynek segély formájában visszaadja a község, kiutal továbbá évi 120 pengő segélyt ugyanide a gyermekgondozók fizetéséhez hozzájárulás címén.

A községi pénzek gyümölcsöző elhelyezése eddig a Dunántúli Banknál történt, de ha az OHSz központ garanciát vállal a pénzekért, *ezentúl a helyi hitelszövetkezetnél fogják elhelyezni*.

Az üdülőhelyi bizottságba ezentúl is May József főjegyzőt delegálja a község képviselőjében.

A vágóhídi kezelő fizetésszabályozása, pénztárosi fizetés megállapítása és bírói tiszteletdíj megállapítása után az Országos Hitelvédő Egylet ingatlanilleték elengedése kérelmét elutasította a képviselőtestület. A Vármegyei Testnevelési Felügyelőség részére ellenben, ha a Felügyelőség az ígért leventeoktató tábort és más sportintézményeket itt fogja megépíteni, jövő évtől kezdődő 400 pengős részletekben 2000 pengő községi hozzájárulást szavazott meg.

Utána a községi strandfürdő állandóan szorgalmazott ügyét tárgyalta meg a képviselőtestület, több apró kérdés után.

Amikor eltávoztunk erről az ülésről, melyen a község fiatal jegyzőin és igen törekvő bíróján kívül Barkóczy ezredessel az élén, földbirtokos, műszaki, tisztviselő, iparos, kereskedő ült együtt a kergeskezű kisgazdákkal, és hozott igen alapos és lelkiismeretes megtárgyalás után mindvégig egyhangú határozatokat, az az érzés támadt bennünk, hogy ez a magárahagyott, magaerejéből elégedélő község igen sokra hivatott még. Ha szegényes, kis bérelt közhivatali helyiségeiből a maga alkotta községházába költözködhettek be, ugyanilyen takarékosan, vigyázó gonddal fogja tovább rakni a kultúra tégláit, sorraejtve iskoláját, templomát, üdülőhelyeit, minden teljesíthető kívánságukkal.

Fonyód kultúrfényképe ez! Egyetlen képviselőtestületi ülés tükrében. (-os.)

(Balatoni Kurir, 1938. febr. 2. 4. p.)

PUSZTÍT A JÉG

Január 26-án hajnalban hatalmas erősségű vihar vonult el Fonyód felett. A vihar következtében a Balaton jege felszakadt és feltartozhatatlan erővel nyomult a partra. A községi strandon levő Lajos-lak szálló erős betonkabinjait szétnyomta, a pécsi Vasutas Otthon üdülőházának falait betörve a szobába nyomult be a jég. A legnagyobb kárt a sándortelepi strandon okozta, ahol egységes típusú kabinokból három sort pozdorjává tört. A Drechsler-szállodának több mint húsz éve ott álló erős építésű betonkabinját is szétnyomta. A legrégebbi fonyódi lakosok sem emlékeznek ilyen nagy erejű jégzajlásra. A fürdőegyesületek a kevés bevételükkel saját erejükből partvédelmi művet építeni képtelenek. Addig, amíg valahonnan a partvédelmi költségekhez hozzájárulást nem kapnak, el lehetünk készülve arra, hogy a nagy költséggel és fáradsággal szépen felépített kabinokat a jég megsemmisíti és a partot a hullámverés teljesen elmossa.

(Noszlopy Tivadar: Elmúlt időkől - Kaposvár, 1910. p. 94-99.)

FONYÓD RETTEGETT HŐSE

Merészebb és vitézebb ember nem volt Palonai Magyar Bálintnál; a tizenhatodik század közepén. Pedig ugyancsak szép számmal éltek akkor itt a Dunántúlon olyan férfiak, akiknek nevétől rettegett a török. Zrínyi Miklós, a szigetvári hős, - akit a török fogságba került és Konstantinápolyba hurcolt Török Bálint után jutott Szigetvár birtokába, Thury György kanizsai várkapitány, - Gyulaffy László, Csobáncvár ura, - Tahy Ferenc, kir. főlovászmester, - Dersffy Farkas, Kaposvár ura, - Kerecsényi László és utóda, Horváth Márk, szigetvári várkapitány és többen, akik a törököknek valóságos rémei voltak. Amerre ezek jártak; hullott a török fej mindenütt.

Magyar Bálint fonyódi várkapitány volt, amely vár abban az időben a legerősebb várak közé tartozott; magas hegyen épült s a Balaton vize vette körül, úgy, hogy megközelíteni alig lehetett.

A fonyódi vár a hatalmas és rengeteg vagyonnal bíró Tóthi Lengyel családé volt, amelynek a tóti és szigligeti várain kívül még több vára, falui és városainak száma pedig kétszáznegy volt. Ez a híres, nevezetes család a tizenharmadik századtól fogva mindig kiváló szerepet játszott; egyik ősük, Tóthi Mór 1242-ben főpohárnok, 1269-ben pedig országbíró, Tóthi Lengyel László az 1505-iki híres rákosi országgyűlésen Somogyvármegye egyik követe s Tóthi Lengyel János 1527-ben királyi asztalnok volt.

A Tóthi Lengyel család Magyarország számos nagynevű családjával állott rokonságban: így a Gyulaffy, - Batthyány, - Balassa, - Illésházy, - Dessewffy, - Nádasdy, - majd később leányági leszármazás folytán, a Festetics - és Zichy családokkal, sőt a Hohenzollern hercegi családdal is.

A Tóthi Lengyel család a múlt század elején kihalt.

Magyar Bálint korában Fonyód vára és a körülötte levő birtok Nádasdy Tamás nádoré volt, aki házasság útján kaphatta s akivel Magyar Bálint is rokonságba jutott

A híres rákosi követnek, Tóthi Lengyel Lászlónak, hét gyermeke volt, - Boldizsár fiának Faiszy Katalintól ugyancsak hét, ezek közül az egyik leányt, Brigittát, Magyar Bálint vette nőül; Nádasdy Tamás felesége pedig Brigitta legidősebb testvérének, Istvánnak Hathalmi Zsófiától származott leánya: Tóthi Lengyel Katalin volt.

Magyar Bálint, mielőtt Fonyódra került; Szigetvárott szolgált s 1546-tól kezdve; számos levele maradt fenn, melyeket Szigetvárról és Fonyódról írogatott Nádasdynak.

Sok jótulajdonsága mellett: mint a vitézség, bátorság és jó magyar érzés, volt bizony sok olyan tulajdonsága is Magyar Bálintnak, amely miatt nemcsak a törökök, hanem a saját magyar vérei sem szerették, sőt ellenséget is sokat szerzett közülök magának.

Amilyen vitéz volt, olyan kegyetlen és embertelen; a bosszú élt szívében s a dicsőség vágya vezérelte mindenütt.

A törökök rettegtek tőle, - attól az időtől kezdve, hogy a nagyerejű és vitéz Musztafa béggel történt bajvívás győztese ő lett; a bég pedig holtan bukkott le lováról. Pedig akkor még egészen fiatal ember volt.

Amerre csapataival elvonult, nem igen nézte azt, hogy mi a másé, - a törökét épp úgy elrabolta, mint a magyarét. Szóval, a tulajdon szentségét nem ismerte. Mentsége talán csak az lehet, hogy vitéz kortársai sem voltak sokkal különbek nála.

Fonyódi várkapitány korában megházasodott, - amint említettem, Tóthi Lengyel Brigitta volt a felesége. Úgy látszik, Brigitta nem lehetett akkor már fiatal korban és talán a vitézi hír is hozzájárult ahhoz, hogy Magyar Bálinthoz menjen feleségül. Mert bizony Bálint úrnak egyébként rossz híre volt mindenfelé s az osztopáni Zöld-, a Faiszy-, a Perneszy- s a Dersffy-kisasszonyok egymás után adogatták a kosarat Bálint úrnak. Magyar Bálint azonban mégis kapott asszonyt a fonyódi várba s azt a kicsi de erős fészket vitézül megvédte a törököktől; sőt utóbb a hatalmas sziklavár, Szigliget is hatalmába jutott.

Katonái nagyrészt úgynevezett szabadhadjúk voltak, akik rendszeren fizetést sem kaptak, - amin azonban könnyen segítettek. Szükséget sohasem szenvedtek. Ki-ki rándult rablócsapatával a vidékre, sokszor messzire elkalandozott s minden ilyen alkalommal szép zsákmánnyal tért haza. Gabonát és bort vitt magával a szekereken, a csapat előtt pedig egész csorda marhát hajtatott.

A törökök és a keresztény szomszédok ezért haragudtak is Magyar Bálintra s ha öneki tehettek valamiben kárt, hát sohasem mulasztották el az alkalmat.

Így történt 1555-ben is, midőn a nádor parancsára, Kanizsára ment a vár megrongált falainak és sáncainak kijavítása végett; amit a törökök hírül vevén, Naszuf bég Fonyódon termett s Magyar Bálint összes gabonatermését elvitte. Majd 1558-ban Szigligetre törtek a törökök, - azonban Magyar Bálint éppen a várban lévén - a rablásra jött ellenséget kemény tusa után elriasztotta. A szigligeti támadás után csakhamar Fonyód ellen indult Mehmet koppányi bég seregével s a palánkban levő kunyhókat meggyújtván, hajnalig lövette a várat s bár csak huszonöten voltak a várban; Magyar Bálint megvédte azt, - azonban minden gabonáját és takarmányát fölégették.

A támadások egymást érték; Fonyódra igen fájt a törökök foga s 1559. év telén, január hó 11. napján, midőn keményen be volt fagyva a Balaton, Mehmet bég összes haderejével indult Fonyód ellen, azonban a várat bevenni ezúttal sem tudta s bosszújában az összes, szénát, szalmát és a még asztagokban levő gabonát fölégetvén, eltakarodott.

E sikertelen támadások után, még nagyobb erővel törtek a törökök Fonyód ellen; 1561. év december hó 26-án a kaposi-, koppányi-, pécsi- és simontornyai várakból az egyesült sereg megtámadta a várat; de bevenni azt most sem tudta, csupán ami utjokba esett, azt pusztították el és égették föl.

Bár Magyar Bálint vitézségének híre Bécsbe is eljutott s a királyi elismerés sem maradt el, amennyiben a szigetvári végvár főkapitányságával kínálta meg, amit azonban nem fogadott el s megmaradt továbbra is Fonyód várkapitányának, mégis hajdúinak garázdálkodása annyira elviselhetetlen volt, hogy Somogyvármegye 1562-ben panasszal fordult a királyhoz és az országgyűléshez, miután Magyar Bálint sem Istent, sem törvényt nem ismert. Annyira ment gonoszságában, hogy azt a szegény tihanyi barátot, aki neki az intő levelet hozta, a Balatonba akarta fojtatni. Megizente azonban tőle, hogy mondja meg otthon a többi barátoknak, hogyha még nála alkalmatlankodnak, hát valamennyit a Balatonba hányatja.

A panaszoknak megvizsgálására királyi biztosok küldettek ki, a nádor pedig dorgáló levelet írt neki.

Az ügy békés elintézését nyert; Magyar Bálint azonban semmit sem adott az egyezsége, miért is ellene Somogyvármegye újból panaszt emelt, amely eredményre most sem vezetett.

Kiváló elismeréssel kell ugyan adoznunk Magyar Bálint vitézségéért, aki félelmet nem ismerve, küzdött ifjúkorától mindig, aki résztvevett nem csak a pécsi és siklósi küzdelmekben, hanem az erdélyi hadjáratban is. A stratégiai szempontból fontos Lippa várának ostromában 1551. október hó 8-án Nádasdy Tamással együtt olyan vitézül forgatta kardját, hogy a vár bevételében jelentékeny része volt. Éppen így harcolt Erdélyben is, valamint a zalai Hegyesd ostrománál 1562-ben; mégis kora hibái oly nagy fokban találhatók fel benne, hogy nem csoda, ha az 1563-iki országgyűlésen is szóba került Magyar Bálint ügye s az 55-ik törvénycikk elrendelte a fonyódi és szigligeti birtokok visszaadását.

Magyar Bálint azonban még ekkor sem vette a dolgot komolyan s a jelzett birtokokat nem adta át a fiskusnak; csak Miksa császár újabbi fölhívására s oly értelmű egyezsége, hogy Fonyód az ő kezében maradhatott.

Úgy látszik, ez volt az oka annak, hogy Magyar Bálint, aki mindig a törökök ellen hadakozott, most azokhoz pártolt s többé azokra kardot nem rántott.

A fonyódi vár megsemmisült régen, csak a kör alakú mély sánc s egy darab ledült fal jelzi még a helyet, ahol Magyar Bálint sasfészke volt.

A fonyódi hegytetőn emelkedett váron kívül, lenn a hegység keleti lábánál, volt egy másik vár, ahol csupán katonaság lakott; s ahol a gabonaneműek is tartattak. Volt még egy kis erődítmény-féle a közeli Fehérbézsénypuszta mellett, ezt a helyet „Kémlőd”-nek hívták.

Hogy a fonyódi mindkét vár helyét csak a mély sáncok mutatják, de romok nem maradtak, annak az az oka, hogy a múlt század elején, midőn a hegy keleti részét Bézsennyel összekötötték, a mély berekbe hordattak onnan minden követ és téglát s azzal építették ki azt az utat, melyen Bézsényből Fonyódra juthatunk.

Ez bizony nem mutat kegyeletre!

Magyar Bálintnak nagy, címeres pecsétgyűrűjét 1852-ben Fonyód alatt egy kanászlegény megtalálta, midőn a Balaton mellett levő mocsaras helyen legeltette a sertéseket. A csillogó tárgy feltűnt neki, zsebébe tette és elvitte Boglára Bárány Pál földbirtokoshoz, aki megvette tőle, mert mindjárt látta, hogy az a hatalmas, nagy gyűrű, melybe családi címer s V. M. betű volt bevésve, nem lehetett másé, mint Valentius Magyaré, a vitéz fonyódi várkapitányé.

Bárány Pál odaadta fiának, Bárány Dénesnek, ez azonban nem igen takarította meg azt az értékes régi emléket, mert elvesztette.

Nagyszerű kilátás van a várhegyről a Balatonra és Zalára, a szomszédos hegyeket, a szigligeti romokat, sőt Keszthelyt és a baranyai hegyeket is meg lehet onnan látni tiszta időben.

MÁRCIUS

(Balatoni Kurir, 1934. márc. 7. p. 6.)

48-AS ÜNNEPÉLY FONYÓDON

A község minden társadalmi rétege, a 48-as eszmék diadalmának emlékeztet a nemzet szent ünnepéhez méltó módon, impozáns költségek között készül megünnepelni.

A program szerint délelőtt 10 órakor a község előljárósága, a m. kir. csendőroros tagjai, az iparosság, a gazdák, a halászok és külön a leventék zenekarának kíséretével vonulnak az ünnepi nagy misére, melyet Ify Lajos plébános fog cerebrálni. Majd szent mise után az elemi iskolában tartandó ünnepélyre megy a közönség, hogy a hadirokkantak jelvényeinek kiosztásánál jelen legyen. A hadirokkantak kitüntetéseit Ify Lajos plébános fogja kiosztani.

Délután a tanulók, este pedig a felnőttek tartanak hazafias előadást. Az esti műsoros előadás a falu szétszóródottsága miatt két táborban lesz megtartva; az egyik a Hullám Szálloda nagytermében, hol az ünnep jelentőségét May József községi főjegyző méltatja; a másik pedig a Szarvas Szálloda különtermében lesz, hol az ünnepi szónoklatot Török Pál ny. tanító fogja tartani. A fonyódi dalárda Krébecz Gyula kántor-tanító vezetésével mindkét helyen közreműködik hazafias énekszámokkal.

Az előkészületek szerint bizonyosra vehető, hogy Fonyód nagyközség közönsége március idusán gyönyörű ünnep emlékeivel fog gazdagodni. *(Illés Ferenc)*

(Balatoni Kurir, 1934. márc. 21. p. 5.)

MÁRCIUS 15.-E A BALATON MENTÉN

Fonyódon impozáns külsőségek között ünnepelték 1848 március idusának hagyományos emlékünnepét. Ify Lajos plébános megrázó szavakkal ecsetelte a dicső márciusi ifjak kivívott diadalának jelentőségét, majd a világháborúban megsebesült hadirokkantak érdemeinek elismeréséről emlékezett meg magasszárnyalású beszédében és a hadirokkantak jelvényeit tűzte ki a kitüntetetteknek. A Szarvas Szállóban Török Pál ny. tanító mondott tartalmas emlékbeszédet és a Hullám Szálloda nagytermében pedig May József községi főjegyző méltatta a nap jelentőségét. Előadásra került „Petőfi lelke” Rafael László Mária ötletes és a már megszokott stílusos rendezésében. A darabnak mély hatása és valóban sikere volt. Kitűntek szavalataikkal: Vass Micike, aki Klémann János hazafias versét adta elő, Blazsits Rózsika, Keresztes Győző, Garay János és Balogh Ferenc. Szalay Józsi és cigányzenekara kurucdalokat játszott igen szép sikerrel. A fonyódi dalárda szépen fejlődő énekszámával közreműködéséért valóban dicséretet érdemel. Március idusának ünnepi jelentősége Fonyód községben minden téren méltóképpen nyert kifejezést.

(Szépművészet, 1944. márc. p. 105-107.)

SZINYEI MERSE PÁL FONYÓDON

„(...) Talán másodéves lehettem, azon a nyáreleji napon, amikor a Főiskolán, már mindannyian egy kicsit a közeledő vakáció terveivel foglalkoztunk és én egyik tanárunk útján azt az üzenetet kaptam, hogy jelentkezsem ekkor meg ekkor, nem kevesebb, mint Szinyei Merse Pál lakásán. Képzeltető az a belső izgalom, mellyel a hírt vettem. Magamfajta ifjú titán lelkében azonnal felnyíltak a képzelet zsilipjei. A Bálvány-utcai lakásra vezető úton, követ-

kező lehetőségek fantasztikus képei peregtek le képzeletemben: a Mester magához hivat, hogy személyesen fejezze ki előttem tehetségem iránti elismerését, melyet iskolai munkámban nyilván felismert. Vagy valami szép, nagy utazási ösztöndíj adományozását hozza személyesen tudtomra és még művészi tanácsokkal is ellát útravalóul. De lehet az is, hogy a Mester meghív nyárra maga mellé famulusnak, miután megállapította, hogy a Főiskolán én mutakozom erre legalkalmasabbnak.

Nos hát, a valóságban persze mindebből semmi sem lett, - illetve, a valóság és képzelet megszokott arányában, egy kicsit mindegyikből valami. Igaz, hogy nem a tehetségemet dicsérte meg, de valamit mégis csak jelentett számomra, hogy éppen engem hivatott. Igaz az is, hogy nem ösztöndíjról volt szó, de utazás volt a dologban, hacsak Fonyódra is; és végül igaz az is, hogy nem famulusnak hívott oda, de mégis családi környezetbe invitált meg a két csintalan unoka mellé - őrzőül.

Itt köszönöm meg nektek, Pali és Félix, hogy olyan vásott srácok voltatok. Így jutottam én el hozzátok egy nyáron pár hétre és lettem egy egész életre szóló élménnyel gazdagabb. Különbben azt hiszem, őrzői feladatomban kellő mértékben eleget is tettem, mert derék férfiakká, sőt tisztes családapákká nevelkedtetek azóta, ami a mellett bizonyít, miszerint sikerült benneteket megakadályoznom abban, hogy a fonyódi szírtől legurítsátok egymást. Tanulgatnunk, ú. n. komoly dolgokkal is foglalkoznunk kellett volna, de ezt lehetőleg mindig másnapra halasztottuk. Az is feladatomban volt, hogy ügyeljek reátok, ne menjetez túlságosan messze a mély vízbe. Ma bevallom nektek, ezt a rendelkezést annál is komolyabban vettem, s szigorúan betarttattam veletek, mivel én akkor még nem tudtam úszni... Bocsássák meg a szülők utólag ezt a kis svihákságnak is beillő leplezést, de nem kérdeztek ki erre nézve, bevallásával viszont túl nagy tétet kockáztattam volna és végül - baj ügysem lett belőle.

A Bálvány-utcai jelentkezés lefolyásáról különben csak egy mozzanat maradt igazában emlékezetembe rögzödvé. Az egész tárgyalás alatt le nem tudtam venni szemem egy, a mesterről készült Rippl-arc képről, melynek felirata ez volt: „Pali bácsit - Pali bácsinak.” Akkor nem tudtam megszabadulni e felirat, enyhén szólva, különösségének víziójától, pedig hol volt ez még a későbbi Ripplis képcímek mögött!, teszem azt, az a magányos interieur, melynek címe „Piacsek bácsi kiment a szobából”...

Minden családi környezetnek megvannak íratlan törvényei, ahány ház, annyi szokás alapon. Így a Szinyei-család tízparancsolatának legelseje ez volt, „művészetről pedig nem beszélünk”. Ezt Fonyódra érkezve azonnal tudomásul is vettem és egész ott tartózkodásom idején, azt hiszem, pontosan be is tartottam. A második parancs arra vonatkozott, hogy a Mestert pedig a munkája helyén még távolról se zavarja senki. Tulajdon édes fiának is csak lopva sikerült itt-ott egy-egy orozva készült felvételt elsütni, mely a Mestert munka közben ábrázolta. Sokan csodálják még ma is, hogy Szinyei Merse Pál családtagjai oly aránylag kevés személyi dokumentációval tudnak szolgálni a Mestert illetően. Nos hát én ezt nem csodálom. Szinyei Merse Pál idehaza annakidején nagyon szomorú tapasztalatokat tehetett, különösen a vidéki társadalom művészi hozzáértése tekintetében; nagyon korán tapasztalhatta azt a különbséget, mely az éltető és szükséges érdeklődés, meg a bénító, bántó, és frivol kíváncsiság között van. Tilalomfát állított hát a művészet és a mindennapi élet közé, aminek a családtagok és szűkebb környezet gyöngéd és jogos érdeklődése is áldozatul esett. Szinyei Merse Pál a művész, ha dolgozott, már lelki alkatánál fogva is annyira megkívánta a területenkívüliséget, hogy egész házkörnyéke ezt a tilalmat visszhangozta. Az ember ezt annyira magába szívta, a kérdés tabu volt annyira szuggesztív volt, hogy még évek multán is hatása alatt állott. Talán így történhetett, hogy a mai napig én sem beszéltem fonyódi nyaramról senkinek sem.

Ha mégis olykor-olykor sikerült a Mestert szólásra bírni, az is, csak úgy este, a lámpa meghitt, családi fénykörében és akkor is csak valami kegyes, csalafinta léprecsalás, vagy valami leplezett provokáció formájában sikerülhetett. De ilyenkor is csak nagyon szűkszavú, tömör megnyilatkozások tömondattai hangzottak el. Ugyanígy művészkörben, ha alkalmas beszéd-tárgy volt terítéken és megint csak valami kihívás szólaltatta őt meg. Ezek a tömör mondatok olyan súlyos monolit gránittömbökként álltak Szinyei egyéniségéből épült alapzaton, hogy azt mondhatnám, egyenesen arra születtek, hogy szállóige formájában közkinccsé váljanak. Felesleges lenne idézni belőlük. Ismerjük valamennyit. Egytől-egyig művészet-pszichológiai telitalálatok. Ha az egyiket itt ma este mégis elismétlem, azt csakis azért teszem, mert nekem szólt, még ott Fonyódon. Mázolmányaim egyikét látva, Szinyei megjegyezte: „Fiatalember, ha fát fest, gondoljon mindig arra, hogy lombjain a madár átszállhat ...” Már ezért az egy mondatért is érdemes volt Fonyódra mennem. Nem emlékszem, hogy Szinyeit egyszer is láttam volna munkája közben. Nem mertem volna megkockáztatni, hogy olyankor közelébe ólálkodjam. Ebben aztán igazán megértettem őt érzékenységgel, végtére annyira már bennem is érvényesült a kolléga. „Anch’io ero pittore.” („Én is festő leszek.”)

Közvetlenül a tópartján, saját utasításai szerint készült fabódé állt, melynek csak a tóra nyílt fekvő formátumú ablaka, ahonnan az embernek kényelmes kilátása lehetett a vízre, védelem alatt szélben, viharban, esőben, hőségben. Igazán célszerű építmény volt. A mester szeretettel és nagy hozzáértéssel foglalkozott ilyesmivel is. Amikor jernyei birtokrészét átvette, kúriáját teljesen a saját tervrajza alapján építtette fel. „Terasz” című képéről ismerjük is a szép kúria egyik sarkát. A képen szereplő fekvőszék Fonyódon is velünk volt. A házat övező pompás parkot is ő tervezte. Képei örök emléket állítottak a szép kert egyes bokrainak, fáinak, útjainak. „Tuja”, - „Szurokfenyő”, - „Reggel”, - „Parkban” - csupa meghitt, kedves és csodált, személyes és szinte megszemélyesített ismerőseink a képeken keresztül. Jernyei napsugarak...

Azt hiszem, a fonyódi fabódékból a mester csak megfigyeléseit eszközölte, hiszen szín- és formamemóriája köztudomásúan olyan éles volt, hogy benyomásait a közvetlen szemlélestől bízvást függetleníthette. (A Majális Münchenben, a Pacsirta Bécsben készült) Örömmel vettem tudomásul, hogy ezt a fabódét később a telek tulajdonosa elkunyerálta Szinyeitől. Reméljük, kegyelettel meg is őrizte. Meg kell majd egyszer szereznünk! Hátha majdan a Szinyei Társaság abban a helyzetben lesz, hogy Fonyódon nyári festőtelepet létesít (érdemes lenne). Ez a fabódé lesz a telep szentélye.

Különben fűtanúja vagyok annak, hogy Szinyei a Balatontól nem volt kimondottan elragadtatva, pedig szép Szinyei-képek készültek róla. „Tehetségtelen víznek” nevezte tréfásan. Ami a Badacsonyt (a hegyet) illeti, azt meg egyenesen gyűlölte. Már csak azért is, mert mikor Pesten Fonyódra készülődött, a pestiek folyton csak a Badacsony szépségét hangoztatták előtte, és kíváncsiságát valósággal felcsigázták. Felbőszült, mikor azt a valóságban meglátta. Formátlan koporsónak találta, mely kellemetlenül pöffeszkedik a túloldalon és behemód nagy tömegével aránytalankodik a zalai part egyébként kellemes vonulatú összhangján. El is nevezte „nagy dögnek”, ami a formájában rejlő asszociáció folytán, úgy lehet, találó is. Szerepe jóformán csak a házi meteorológiára szorítkozott. Színeiből, tónusaiból, körvonalai élességi fokából igyekeztünk a napi időjárásra következtetni. „Eső lesz, pipál a nagy dög”, - brummolta olykor a mester, vagy „mehettek fürödni, az idő szép marad, mert a „nagy dög” „fátylat öltött” - és olyan jó nagyot és színyeiset tudott hozzá kacagni, hogy remegett belé a ház. Ettől mindnyájan jókedvűek lettünk.

Még azzal is el szeretnék dicsekedni, hogy palettáját is volt szerencsém látni. Felejthetetlen a benyomásom, mert a klasszikus színsorban lila is szerepelt, mégpedig egy sötétebb és egy világosabb árnyalatú. A paletta közepe, a keverő felület mindig kifogástalanul tiszta és

tükörsima volt. Bekevert festék sohasem száradt rajta, erre kínos pontossággal ügyelt. Rózi meséli, hogy már gyermekkorából emlékszik, micsoda kitüntetés volt számára, ha festés után Apja megengedte neki, hogy a palettát tisztára törölje, vagy az ecseteket kimossa. Nem tudom elfelejteni, hogy ez mennyire imponált nekem és nem nyugodtam, míg magamnak is szokásommá nem vált a paletta tisztántartása. Mindig izgatott, hogy palettám közepe olyan szép zománcos politúrozott legyen, mint ahogy a Szinyeién láttam ott Fonyódon.

Fonyód nagy élmény maradt életemben. Pedig miként láthatták, se kaland, se esemény nem kapcsolódik emlékéhez. De kapcsolódik ennél valami nagyobb, szebb és fontosabb, Szinyei Merse Pál, a mi nagy Mesterünk, a legnagyobb magyar festők egyikének személyes emlékezete. Festészete dicsőségének ápolása az ő nevére nevezett társaság kegyes, fennkölt feladata. Hálásan köszönöm tagtársaimnak a szerencsét, mely lehetővé tette számomra a mai estén, hogy Szinyei dicső művészeti és emberi emlékezetének, immár pazar pompájú mozaikjába, szerény emlékezésemmel nekem is szabad volt egy-két jelentéktelen kövecskét elhelyezni. Úgy érzem, mintha csak ma avattak volna a céh tagjává. Mint ilyen, csodálattal, tisztelettel és alázattal ürítem serlegünket.”

(Molnár C. Pál)

(A Balaton összes fürdő és üdülőhelyeinek leírása a Balatoni Szövetség támogatásával. - Kaposvár, 1907. p. 53-56.)

BALATON-FONYÓD

A Balaton somogyi partján, ott, ahol a Kaposvár-fonyódi vasút a Déli-vasúthoz csatlakozik, emelkedik a fonyódi hegy szelíd lejtőjű, magasra felnyulakodó, alul fehérfalu házakkal, díszes nyaralókkal, feljebb szőlővel és erdővel borított kettős csúcsa, amelynek aljában megpillantjuk a Balaton csillogó, kékes-szürke víz színét s magunk előtt látjuk azt az isteni vidéket, amelyet az Úr talán csak azért teremtett, hogy minden időknek hirdesse az ő nagyságát.

A hegy a víz felől meredek falként emelkedik; délnek, keletnek és nyugatnak meg széliden lejt. Északi felét keleti lábától nyugati lábáig és felfelé a két hegy csúcsáig remek cser- és tölgyerdő borítja, melynek területe kerek 150 hold.

A csúcsoktól délnek, keletnek és nyugatnak szép szőlőterületek vannak és e szőlőkben épült házakból áll tulajdonképpen Fonyód község. A legmagasabb pont az úgynevezett „Várhegy”, melynek az Adriai-tenger felett 233 méter a magassága. Hajdan Kupa vezérnek, Somogyvármegye fejedelmi urának, később Magyar Bálintnak tulajdona volt a Fonyódi vár.

Sajátságos alkotású hegy ez a „Várhegy”. Eredete felől még legkiválóbb tudósaink sincsenek tisztában. De alakja, egész alkotása, látatörmeléke azt látszik bizonyítani, hogy valamikor, évezredekkel ezelőtt tűzokádó hegy volt, amely azonban kialakulása legelső időszakában a Pannóniai tenger eltűnése következtében megszűnt működni.

Az erdő közvetlen a vasúti állomás és hajó kikötő mellett kezdődik. Folytonosan fák között haladva, jól gondozott árnyas utakon érjük el a falut és fürdőtelepet. A fonyódi erdő minden pontjáról és a közeli szőlőkből a maga nemében páratlan kilátás nyílik az egész Balatonra és a zalai hegyekre.

Lábunknál a széliden ringó tó vize csillog...

Északkelet felől gyenge szél fújdogál s a kikötőben csendesen pihenő yacht fehér vitorlája, mint valami mesebeli madár óriási szárnya, kezd kifeszülni, dagadozni.

A parthoz az eol-hárfa ritmikus zengéséhez hasonlóan gyenge morajlással ütődik oda egy-egy hullám. S túlról, a zalai partokról felénk köszönt a Badacsony, a karcsú Gulácsi-hegy és Szigliget, melynek tetején omladozó vár beszél arról a rég elmúlt, eltűnt időről, amikor még daliás leventék pihenték ott ki a hazáért vívott harcok után fáradalmaikat.

S amíg a legtisztább gyönyörűségtől szinte megmámorosodva nézzük a lábunknál nyugvó Balatont, fájó szívvel gondolunk arra, hogy hányan mennek el honfitársaink közül messze idegenbe, ahelyett, hogy ide jönnének gyönyörködni a magyar föld csudálatos szépségében s idehívnák még azokat is, akik ezt az országot még nem ismerik.

Ez a gyönyörű tó a maga bámulatosan nagyszerű keretében s az itt élő tőzsgyökeres, tisztességtudó, józan magyar nép megérdemelné, hogy a földkerekség legtávolabbi lakói is fölkeressék, megismerjék és megszeressék...

Dél felé, keletnek és nyugatnak, mint valami remek park, Somogyvármegye gazdag földjének egy darabja terül el lábaink alatt. Maga a páratlanul fenséges kilátás megérdemli, hogy Fonyódot és a várhegyet fölkeressük. Innen nézni a nap felkeltét és legnyugtát, bámulni a víz leírhatatlanul szép színjátékát, feledhetetlen látvány. De ezt a színjátékot leírni nem lehet... A legjobb leírás csak halvány képe a valónak.

Fonyód mint fürdő és nyaralóhely 1894-ben alapított és ma már egyike a Balatonpart legnagyobb és legkeresettebb fürdőhelyeinek. Az erdő közvetlen közelében, de a szőlők között, a hegy keleti oldalán fekszik a „Sándor-telep”. A gróf Zichy-féle erdőben pedig éjszak és éjszaknyugatnak a „Béla-telep.”

És most tegyünk egy kis sétát e páratlanul szép fürdőtelepen.

Alig hogy kiszállunk a vonatból, csinos külsejű nyaralók közé jutunk s azonnal látjuk, hogy a Balaton egyik legszebb, legkeresettebb fürdőhelyén vagyunk. A vasúti vendéglő mellett elhaladva, mielőtt felmennénk a szelíd lejtővel emelkedő, erdővel borított hegyoldal kanyargós, de jól gondozott útján, kerülünk le egy-két percre a Balatonra.

Siessünk, mert épen most köt ki a hajó... A messze benyúló kikötő töltésin végig sétálva, balról is találunk egy hatalmas, szinte félkörszerűleg hajló mólót. A két jól épített, hatalmas kövekből készült gát között pompás csendes és mély vizű öböl van, amelyet azért készítettek, hogy a badacsonyi bazaltbánya értékes kővét idáig hajón szállítva átadhassák a forgalomnak.

Jobbról a nagy fürdőházat és számtalan apró fürdőbódét láthatunk. Bent a vízben meg egész sereg ember fürdik... Előttünk a mosolygó víztükör csillog s a vizen túl a zalai hegyek csudálatosan szép koszorúja rajzolódik bele a levegőébe.

De forduljunk vissza, induljunk neki a „nagy” útnak, föl a hegyre, amelynek néhol ugyancsak meredek oldalába parti fecskék ütöttek békés tanyát. Árnyas fák alatt járva, lépten-nyomon jókedvű nyaralókkal találkozva, észrevétlenül jutunk fel egy kis tisztásig, ahonnét már oda láthatunk a Béla-telep gyönyörű villáihoz.

Éjszaknak, a fák lombjai között összeölelkezik az égbolt a vízzel. Fönt, a hegy vállán zöldellő fák közül barátságos nyaralók változatosnál változatosabb alakú tetői, tornyocskái tűnnek elő.

Nemsokára odaérünk a falu egyetlen utcájához, de most tovább megyünk s egy-kettőre eljutunk Béla-telep gyönyörűsége villái közé... A villasor végén van a „Sirály” szálloda, amelynek helységeiből páratlan kilátás nyílik az alsó Balatonra. Itt kanyarodik le az út a Déli-vasút „Béla-telep” megállóhelyéig, honnan a Sirály 5 perc, a Béla-telepi villák pedig 5-10 perc alatt érhetők el.

Innét visszatérve kerülünk el a faluba, melynek barátságos, tiszta házai között a kényelmesen épült „Szarvas” szállót pillantjuk meg. Egy kis dülő-úton jól gondozott szőlőültetvények között haladva a Sándor-telepre érkezünk, ahol a fehér falu házikók közül több csinos villa köszönt bennünket.

De már újból látjuk a Balaton hullámzó néhol-néhol szinte haragosan zöld vizét s egy-két perc múlva megpihenhetünk a vasúti vendéglő árnyas udvarán.

A vasúti állomástól s a kikötőtől jó karban tartott kocsis- és gyalogutak vezetnek Fonyód minden részéhez és a telepekhez.

A Sándor-telepről és az akörül fekvő villákból egyenes úton 5 perc alatt érni el az állomást és fürdőházakat. A falunak hegyen fekvő részéből, erdőn keresztül igen szép és kényelmes út és lejáró vezet el a nemrégiben épült csinos kápolna mellett a vízpartra, amelyen 10 perc alatt érünk le a fürdőházakhoz. A Béla-telepnek a hegyről három gyalogútja és egy kocsilejárója van a vízhez, illetve fürdőházakhoz. A Márfy-térről kiinduló lejárón 5 perc alatt érjük el a fürdőházat, ezt használják a lemenetelre. A másik kettő alkalmasabb a felmenetelre és a „Sirály” szálloda mellett vezet el; ez utakon igen kényelmesen menve a fürdőháztól bármelyik villához 10-15 perc alatt eljuthatunk.

Az állomáson kényelmes bérkocsik vannak minden vonatonál, ezek a hatóság által megállapított áron szállítják az utazókat és kirándulókat Fonyód bármely pontjára.

Fonyódot a remek kilátás a tiszta, pormentes levegő, a nagyszerű erdőterület a csend és nyugalom, a kitűnő homok, nemcsak a vízparton, hanem még fenn a hegyen is, az éltető napfény, a bársonyos és lassan mélyedő víztalaj és a pompás hullámverés teszik egyik legkeresettebb fürdőhellyé.

Tekintve a hegy és erdő nagy kiterjedését továbbá a hegy nyugati lábától illetve a Béla-telepi megállóhelytől egészen a Mária-telepig elterülő remek szép fenyves erdő és homokpart területet, amely parcellázva és már nagyrészt eladva is van, a legfejlődékesebb helye a somogyi partnak.

Fonyód máris a legkeresettebb balatoni fürdők egyike, évenként 6-700 állandó fürdővendég tartózkodik itt a kirándulók száma pedig 3-4000-et is meghaladja.

De ha így halad, rövid idő múlva nemcsak Magyarországon, hanem még annak határain túl is, messze földön ismeretes lesz, mint egyik legkedvesebb, páratlanul szép fekvésű fürdőhely.

Fonyód, mint fürdőhely. Fonyódon a fürdés a Balaton bársonyos homokja és lassú mélyülése következtében kitűnő, de Fonyód nemcsak mint fürdőhely, hanem mint klimatikus hely is megbecsülhetetlen. A tartózkodás már május elejétől fogva egész október közepéig rendkívül kellemes itt. A fürdővendégek masszét, savó- és tejkúrát, szőlőkúrát, fővény- és napfürdőt és kneipkúrát is használhatnak.

Lakásviszonyok. A villákban és magánházakban közel 400 szoba kiadó.

Négy szálloda van, u. m. a Vasúti-, Szarvas-, Hullám- és Sirály-szálloda, amelyekben együttesen 75 szoba bérelhető. Valamennyi szálló a legnagyobb kényelemmel van berendezve.

A szállodai szoba-árak - egy napra - 2 K 40 f. és 6 K között váltakoznak s a Szarvas- és Vasúti-vendéglőkben ezenkívül még a szolgaszemélyzetnek is kell fizetni mérsékelt (30-40 fillér) díjat.

A szállodákon kívül a Béla- és Sándor-telepen, faluban, szőlőkben, a vasúti állomás mellett szétszórva 71 villa van. Úgy ezekben, mint a polgárság egyszerű, de tiszta házaiban bérelhetők egy, két, esetleg több szobás lakások fél vagy egész évadra.

Villákat fél idényre 3-400 koronáért, egész évadra pedig 600-1600 koronáért lehet bérelni, nagyság, illetve szobák száma szerint. A villák valamennyien teljesen bútorozottak és konyhával s a hozzátartozó dolgokkal is el van látva. A polgárok házaiban 2-3 szobás lakást konyhával 200-400 koronáért lehet bérelni fél idényre; egészre pedig 3-500 koronáért.

Elő- és utóévadban a lakások általában közel 50%-tel olcsóbbak.

Úgy a szállodák, mint a villák és a polgárság háza a közegészségügyi követelményeknek teljesen megfelelően vannak építve. A szobák tágasak kényelmesek és csinosan bútorozottak. A szobákat és a fürdőtelepet acetilénnel és petróleummal világítják.

A szállodák és villák a parttól 100-200-1000 méter távolságra vannak.

Lakások bérbevétele ügyében a szállodák bérlői, valamint Fonyód község fürdő- és nyaraló egyesülete nyújtanak felvilágosítást.

Élelmezési viszonyok. A fürdőhely villáiban és magánházaiban lakó vendégek maguk is vezethetnek háztartást.

Élelmezési cikkeket különösen a bélatelepi villák szerezhetnek be könnyű szerrel, amennyiben ezeket a Zichy grófok uradalma élelmezi.

A többi a polgárság és a szomszédos község lakói látják el élelmiszerekkel. A faluban vannak kereskedések, hol minden kapható és van mészárszék is.

A húsarak a következők: marhahús kg.-ja 1 K 20 f, 1 K 60 f, borjú és disznóhús 2 K, zsír 2 K, vaj 2 K 80 f. A tej literje 20 fillér, a tejfelé 1 K. A tojás darabja 6 f.

A szállodákban elég olcsón és igen jól lehet étkezni. Table d'hotel és pensio-rendszer szerint is étkezhetik bárki napi 3 koronától feljebb.

A szállodákban az ételek árai a következők: leves 16 f, marhahús 40 f, főzelék 48 f, tészták 40-50 f, sütek 1-1 K 60 f, kávé 40-50 fillér.

Fürdőárak, gyógydíj. Fürdőárak a következők: egy fürdés ruha nélkül 30 f, ruhával 60 f; kabinbérlet egy óra 30 K, de egy kabint 2-2 család is kibérelhet.

Gyógy- és zenedíj fejében a családfő az egész fürdőévadra 2 koronát, 15 éven felüli családtagjaiért 1-1 koronát fizet. Azonban 6 koronánál többre családonként nem terjedhet a gyógydíj.

Kirándulóhelyek, szórakozások. Fonyódról úgy vasúton, mint hajón és gyalogszerrel is pompás kirándulásokat lehet csinálni. Átellenben Badacsony, Szigliget s a zalai part gyönyörűbbnél gyönyörűbb partjai hívogatnak. A somogyi oldalon a közeli Mária-telep, a szomszédos fürdőhelyek s a Fonyódtól vasúton 1 óra távolságra levő s egykori apátságáról, illetőleg annak romjairól nevezetes Somogyvár érdemelnek említést. Magában Fonyód fürdőtelepen a történeti emlékezetű várhegy és várárok, továbbá a Nagyberék madárban gazdag nádasai tarthatnak számot a megtekintésre.

A vendégek szórakoztatására van még gyönyörű árnyas sétálólhely az erdő utain, van kávéház, olvasóterem, jó cigány, lapdázó és teniszező hely. Kitűnő mulatság a halászgatás és a csónakázás.

Csónakot 1 órára 0,50-1 koronáért, egy egész napra pedig 6 koronáért lehet bérelni.

Közlekedési viszonyok. Fonyódon, a hegy keleti lábánál van a Déli-vasútnak és a Kaposvár-fonyódi vasútnak állomása, hol az összes nappali és éjjeli vonatok megállanak. Az állomás mellett van a nagyszabású hajókikötő. A hegy nyugati lábánál van a Déli-vasút „Béla-telep” megállóhelye.

Posta- és távíróhivatal kettő van. Egyik a vasúti állomáson, a másik a Sirály-szállodában. Van távbeszélő állomás is.

A vasútnál, amint már említettük, állandóan van lent bérkocsi. Megrendelésre 2 korona, a podgyász darabja 20 fillér. Ha a kocsi nincs megrendelve, egy személy után 1 korona a fuvardíj.

(Szaplanczay Manó)

ÁPRILIS

(Somogy, 1898. ápr. 24. 3. p.)

FONYÓDRÓL ÍRJÁK ...

Fonyódról írják lapunknak, hogy az építkezés habár csökkent az első évekhez képest, azonban az idén is sok meglepetés vár a vendégekre; több bement villaépítés is van, a tervek is ott nyugsznak a Wertheimban, tehát az illető urak nagyon sokáig gondolkodnak, még több ideig határoznak! Post hodie Cras, sic dilabitur aetas... *(Ma után holnap, így omlik össze a világ...)* Nagyon kár! az még nagyobb kár, hogy az a bizonyos külföldi gazdag társaság máig sem látható! micsoda hírek voltak, hogy már a vétel megvan; aztán a Balaton vizét is megvették valahára, hogy hány fogadó épül? Micsoda nagy élet lesz itt?! A kísértet most is megjelenik holdvilágos éjjelen, de hát valódi angolt, belgát vagy még csak németet se láttunk, annál inkább sterlinget vagy márkát! Vagyunk a régiben; pedig ez is sokat visszatart az építéstől. Egyébiránt azért lesz víg élet, a vasúti menetrend kedvező változása - ha igaz lesz; a gőzhajóközlekedés; az utak jó karba helyezése sokat lendítenek a dolgon. A fővárosból is sok vendége lesz Fonyódnak s több notabilitás is, Rózenberg halászmester meg adja a nagy fogasokat; Badacsony, Tomaj, Szigliget meg a jó bort, így hát nem lesz semmi baj, csak egészség, meg sok szép asszony legyen!

(Balatoni Kurír, 1935. ápr. 3. 4. p.)

A FONYÓDI CÖLÖPÉPÍTMÉNYES ÁSATÁSOK

A múlt ősön már hírt adtunk róla, hogy a Nemzeti Múzeum és a Somogymegyei Múzeum közösen ásatást végeztek a fonyódi Nagybereken Csutorás László helybeli tanító telkén s ott egy cölöpépítményes telepnek egy részét tárták föl.

Az innét kikerült leleteknek fő érdekessége, hogy míg más ásatásoknál a kő, csont és cserépedény játsza a főszerepet, addig itt a fa, rőzsefonás, gyümölcsmagvak, gabona, faeszközökön fekszik a fősúly, melyek a tőzegben és híg iszapban többé-kevésbé megszenesedtek s így konzerválódtak.

Az ilyen leletanyagok feldolgozása sok időt igényel, mert az ilyen faeszközök széthullanak, ha a tőzegből kikerülnek és hónapokig kell azokat alkoholban meg olajban tartogatni, míg aztán a preparátorok összeragaszthatják a töredékeket. Most már megállapították a Nemzeti Múzeumban, hogy a konzerválás sikerülni fog s nemsokára majd közelebbi részleteket olvashatunk róluk a tudományos folyóiratainkban s a nagyközönség is láthatja majd a kiállítandó tárgyakat a Nemzeti Múzeumban és Kaposvárott a Somogymegyei Múzeumban.

A cölöpépítményes telep korának meghatározásánál még mindig csak ott tartunk, hogy az vagy a népvándorlás vége felé vagy az első Árpádházi királyok idejében virágzott, mert a leletanyagban semmi más kormeghatározó nem akadt, mint a fenékbélyeges cserépedények, ezekkel pedig egy évszázadra terjedő pontossággal az időt meghatározni nem igen lehet.

Ebben a kérdésben a folyó év nyári hónapjaiban végzendő folytatólagos ásatástól kell a végleges választ várnunk. Ez az ásatás már elő van készítve, amennyiben a környező telep-részt még az ősszel talajfúrókkal átkutatták és a cölöpépítményes telep kiterjedését előre meghatározták.

Az egész - annak idején víz alatt állott - dombocska, melyen a cölöpépítmény állott, nem több 600-700 négyzetméternél, melyből tavaly 100 négyzetméter volt feltárva.

Az ásatás ilyen helyen aránylag költséges, mert a leletanyag tüzelésre alkalmas tőzegben fekszik, mely az ásatásnál a tőzeg a dolog természeténél fogva a tüzelés céljára tönkre megy, tehát a telektulajdonosokat kártalanítani kell.

Érdekes, hogy ugyancsak 1934 ősszel megszállott területen, Komárommegyében, a Vájduna mellett ármentesítési csatorna ásás közben, szintén cölöpépítkezés nyomára bukkantak, de ott a cölöpök 3-4 méter mélyen vannak a feliszapolt talajban s a rendszeres ásatás annyira költséges volna, hogy senki sem mer belekapni.

Fonyódon a folyó évi költség Magyar Tudományi Akadémia támogatásából biztosítva van.

(Dr. Bacsák György)

(*Balatoni Kurír*, 1935. ápr. 17. 4.p.)

A FONYÓDI VÁRHEGYI ÁSATÁS

A régészet iránt érdeklődő olvasóink még emlékezni fognak tavalyi híradásunkra, hogy Kerékgyártó Tamás parcellázó mérnök, a fonyódi Sirály-szálló tulajdonosa a Nemzeti Múzeumnak felajánlotta a napszám költségeket az 1934. évre tervezett fonyódi várhegyi ásatásokhoz. A Kerékgyártó Tamás áldozatkészségéből folyt ásatás leletanyagának feldolgozása most foglalkoztatja a Nemzeti Múzeum régészeit s annyi már megállapítható hogy a fonyódi várhegyen, a neolitikor, a badeni kultúra, talán a rézkor, a bronzkor, a hallstadti kultúra, a kelták, a rómaiak, a góthok s más népvándorlaskorabeli népek kultúrája képviselve van a leletek között.

A neolitikori anyagból a Somogy megyei Múzeum most kapott egy kőbaltát, néhány orsó-pörgettyűt s egyéb kiállítani való agyagtárgyat. A Nemzeti Múzeumnak maradt egy malomkő vagy helyesebben őrlőkő, mert hisz az még nem volt kerek, hanem hosszúkas s egy másik darab kővel „szabadkézzel” őrlték rajta a gabonát.

A badeni kultúrát képviseli egy magas, szélesfülű, jellegzetes kis csésze, az egyetlen ép agyagedény.

Egy görbe árról még nem tudják, hogy rézkori-e vagy bronz?

A hallstadti kultúrát jellegzetes hullámos edényszájak képviselik. A rómaiak hírét egy őrtorony alapfalazata, néhány téglá és fedőcserép tartotta fenn. Valószínűleg egy hírlelő állomás kis őrtornya lehetett a fonyódi várhegyen, amely a fenéki nagy római vár és a fonyódi hegy keleti tövében fekvő kisebb táborhely, az úgynevezett „Fácányos” között tartotta fenn a hírszolgálatot.

A népvándorlás korát fenékbélyeges cserépedények képviselik.

Egy nagy sarkantyút a góthok hagytak ott.

Van azután több kisebb sarkantyú, nyílhegy, lándzsahegy, kések, török vasból, melyek már valószínűleg magyar eredetűek. Biztosan magyar egy rézgomb, melyen az Anjou királyaink hármass lilioma díszlik.

Múzeumba való díszes tárgy nemigen akad a leletek között, mert a török Szigetvár eleste után háromszor ostromolta eredménytelenül Fonyód várát a hős Magyar Bálint ellen s az ellenség elvonulásai után természetesen nyakra-főre ki kellett javítani a megrongált várfalakat s ezeknél a munkálatoknál, valamint a negyedik ostromnál: a vár bevételekor minden tönkrement.

A középkori és újkori vár falai egyébként nem kőből voltak, hanem kitűnő minőségű döngölt agyagból. A vastag agyagfalban egymástól fél ölnyire 25-30 cm átmérőjű gömbölyű tölgyfaoszlopok voltak beépítve. Ez a döngölt fal még ma is olyan kemény, hogy a csákány egy vágásra csak 4-5 cm mélyen megy bele.

Ennek az ásatásnak idei folytatása - a költségek előteremtése miatt - még kétséges, de azért remélni lehet, hogy majd csak akad egy második Kerékgyártó Tamás, aki a napszámköltséget kiizzadja, mert nem nagy összegről van szó s nem kisebb ember buzgólkodik annak érdekében, mint Ripka Ferenc főrendiházi tag, Budapest székesfőváros ny. főpolgármestere.

(Dr. Bacsák György)

(Balatoni Évkönyv, 1921., p. 168-171.)

FONYÓD - HEGYESI LÁSZLÓTÓL.

Akkor voltam Fonyódon, amikor az ibolya virágzott. Ha nem volna olyan szerény ez a virág, hogy mindig a lombok alá bújjon, zavarba hozhatta volna a festőket, mert a hegy ilyenkor messziről olyan kéknek látszanék, mintha kétszer olyan távol volna.

Borongós, bánatos hűvös idő járt a Balaton körül, a Nap csak néha mosolygott s akkor olyan volt a táj, mintha valami rosszkedvű ember elnevette volna magát. A homályos levegőben, a vékony felhőn átderengő fény tükrözésével a tó olyan volt, mintha gyöngyházból lenne. A Badacsonyi karakterisztikus alakja mindig ott lebeg szemben a túlsó parton, hol elhalványodva, hol minden részletében előbukkanva s ha a napsugár rámosolygott a hegyre, föl-villantak a szétszórt épületek, mintha drágakővel behintett haj volna, a tetejébe nyomva az erdős sziklák prémes sapkája. A komoly Badacsonyi mellett a hegyke Gulács csúcsos árnyképe szinte rakoncátlanul tűnik fel.

A fonyódi hegy meredek, északi oldalán kis ösvény vezet le a tóhoz. A Balaton meg volt áradva, partjait szaggatta, egy-egy lombtalan fatörzs lehanyatlott a zölden hullámló vízbe. Ha nem volna itt a vasúti töltés, erős hullámverés idején bizonyosan újra alámosta volna a hegy meredek szakadékait és bizonyosan újra nagy darabok omlottak volna le belőle, jó hogy az erős kőgát védelmezi a gyönyörű hegyet, mert szemünk láttára pusztulna el egészen.

Így is csak rom. Azt mondják a tudósok, hogy a tetején vulkáni láva védelmezte meg a pusztulástól. Ma már ez a láva is eltűnt, a növényzet védi most a szél meg az eső pusztító hatása ellen. De új ellensége támadt a Balaton hullámló hadseregében. Ez ellen védelmezi most az ember építménye. Köröskörül nádassal fedett ingovány. A nádat nem tudták learatni a télen, most elsárgultan, kékes víztükrökkel tarkázva, zöld rétek keretébe foglalva olyan, mintha lágyszínű szőnyeg volna.

Kosárszámra szedtem ott fent a szellős hegytetőn a legszebb ibolyát, hogy egész tüdővel szívhasam be illatát. Szemem körüljárt a kékes messzeségen, a gyöngyházfényű tón, a szelíden tarka berkeken s a felhőfátylas égen. A nyugalom nem zavarta semmi sem. A részletekben nincsen semmi nagyszerű, nyájasan enyhe, kedvesen lágy a tájkép mindenütt. Nem zúg a szél zord fenyesen amely büszkén nyomul föl a sziklabérceken; nem hallom, hogy lavina mennydörög, sziklaszálak közt sem zúg a vízesés. Megenyhült, megbékélt a hatalmas küzdelem, amely a napsugár hatalma és a földalatti nagy erők közt folyt le oly soká. Elmúlt minden izgalom, amerre nézek, meghiggadt, bölcs nyugalom. Úgy érzem, hogy bölcs aggastyán nyugodt, derült arcába nézek, szemében csak nyájas mosoly, vagy szelíd fájdalom. Nincs harag, nincsen hevület, megbocsájt mindent, megbékélt önmagával és a világgal.

Ódon sáncok koszorúzzák a Várhegy tetejét. Kik építették? Bizonyosan üldözött emberek! A mocsárvilág már magában is jó védelem, a környék békés népe bizonyára ide menekült, ha veszedelem fenyegette. Kik lehettek, kik elől menekültek? De sok szomorúságot tudnának mondani ezek a sáncok! Hát az ember mindig egyformán gonosz, mindig vannak üldözők és üldözöttek? Szinte látom, amint kegyetlen, vad hordák kiverik a sáncok közül az oda menekült falusi népet s azok futva menekülnek a Balaton felé s hogyan zuhanik le anya a gyermekével azokon a szakadékos partokon; hogy védi kedvesét a fiatal hős a szélső fokon s amikor a férfit leütötték, hogy ugrik le a nő utolsó sikollyal a húszöles magasságból a Balaton hullámai közé.

Elmúltak a viharos idők, a hegy csendes elhagyatottságban a béke tanyája lőn. Alig fordult rajta meg néha egy-egy ember, hogy kis földjét megművelje, vagy hogy fát szedjen az erdőn. Csak a hullámok nem pihentek, minduntalan aláásták a hegyet s omladozni kezdett a pusztuló aggastyán. Szép erdők lombja virított ki rajta minden tavasszal s őszi hervadáskor olyan volt, mint a tündérálom. Fölhallatszott a hullámok zúgása, végigsóhajtott a szél a fák között s az erdő hangos volt a madárdaltól. Egyszer aztán emberek jöttek megint, mint a nyüzsgő hangyák lepték el a tó partját, aztán nemsokára végigdübörgött az első vonat. Végre fölfedezték a hegyet. Egyik nyaraló a másik után épült s a csendes, békés nyugalmat felzavarta a nyaralók serege. A hegy tűrte hátán a fészekrakó madarat, tűrte a hatalmas tölgyet és a nyíló virágot, miért ne tűrné ott a csicsergő emberhadat? Mennyi mindent látott már! Láta a mammothot legelészni az oldalán, tűrte, hogy a vadkan túrja földjét, hallotta a farkast üvölni a berkek jegén, fölhallatszott a halászok éneke s csendes éjjeleken a pásztortűz messze világított a tetejéről. Láta a bujkáló kőkorszakbeli embert, hallotta a bronzfegyverek csattogását, talán mosolygott, amikor az első magyar lovas megjelent a tövében, s úri módon, irgalmasan, de büszkén fogadta az alattomos szláv hódolatát. Aztán látott mongolt, törököt és tatárt, miért ne tűrné a fővárosból ide menekült, üdülni vágyó vidám hadat?

De most van az igazi hangulat. A nyaralók ablakai zárva, az őszi falevél még vastagon borítja az utakat, a fák még lombtalanok, csak itt-ott zöldül egy-egy merészebb s már hangos az erdő, szölongatják egymást a lomblakók és érintetlenül, letaposatlanul nyílik az ibolya. Messze innen a vízen és szárazon, a földön és a levegőben ádáz harcok folynak. A legnagyobb nemzetek vívják élet-halálharcukat. Dühöng a világháború. Ide nem hallik az ágyúdörgés, a halálhörgés, ide nem világítanak felgyújtott falvak. Ez a békesség hazája! Mintha ez volna a Földön az egyetlen békés hely. Talán azért oly szomorú az én bölcs aggastyánom szeme, talán azért mosolyog oly ritkán? Az emberek is olyan szomorúak, mindenkinek van mit féltenie. De minek is bántják egymást az emberek? Miért törnek ránk a Balkán söpredékei, hiszen oly békés itt a magyar természet, oly nemes a magyar lélek, hisz mi nem bántottunk senkit se...

Tele szedtem már a kosaramat ibolyával, gyönyörködve szemlélem a változatos tájképeket s íme, új hang csendül meg a hegytetőn. A kiskápolna harangja szólal meg húsvéti feltámadásra. Egyszerű férfiak és nők szívből jövő zsolozsmája hallatszik fel hozzám. Igen! Feltámadunk! Kiderül majd az én forrón szeretett aggastyánom szelíd arca s a fonyódi hegy oldalain még illatosabb, még kékebb lesz az ibolya s a nyugalommal párosulni fog a derű.

(Katona István jezsuita történetíró - Historia Critica Regum Hungariae - I-XLII., Pest, 1779-1817., XXIII. köt., p. 745-746.)

FONYÓD

Pusztá, Lengyel családé; ezen Fonyódnak parton fekvő hegy nevezetes, mellynek tetején a romban lévő várnak kőfalai maig is szemlélhetők; ezen vár a' hozzátartozó javakkal Török Bálint Lengyel családtól erőhatalommal foglalta el: Török Bálintnak egy gyűrűje, melly hat

aranyat nyom, találatott meg V.T. betűkkel (mi annyit tesz, mint Valentinus Török) ezen várban, Bárány Bálint tulajdonosnál maig is látható Fonyódon. Somogy, Veszprém, és Zala vármegyékben, majd minden várak és faluk ezen Török Bálintot uralták. 1522. 2. Lajos alatt száműzetett Belgrád' elvesztése miatt, 's jószágait Battyányi Ferencz nyerte el. De 1525. már ismét kegyelmébe vevé 2. Lajos. Ezen különben nagy embert a' zenebonák' szélvésze, hol Ferdinandhoz, hol Zápolyához hajtotta, még végre csak ugyan Zápolya ház' áldozatjává lőn, mert Soliman körmei közé kerülven örökös rabul vitetett Konstantinápolyba, egyedüli feltétel alatt szabadulás ígértetvén neki, sőt passaság, ha a' török vallást felvenné, de attól természetlennel irtódzott, 1550. a' török rabságban meg is halt. Török Bálint' Konstantinápolyba vitetése, s' halála után, Fonyód úgy látszik meg Lengyel család' kezérejutott, de csak hamar ismét Magyar Bálint foglalta el tőle erőszakkal, melly erőszakoskodásnak következtében 1. Ferdinand alatt, az 1563. országgyűlési 55. t. cz. visszaitéli Fonyódot a' Lengyel családnak; a' visszaitelő t. cz. szavai im ezek: „Mivel Fonyód Lengyel család' nemeseihez örökösjoggal tartozni megismertetik; Somogy vármegye pedig nyilván panaszt tévén Magyar Bálint ellen, többi gonosz tettei között vallja, miszerint az említett vár, ama nemések' nyilvános jogainak sérelmével Magyar Bálint kezeiben vagyon, méltóztassék a' császári királyi felség kegyesen rendelkezni, hogy a' mondott Magyar Bálint az említett várnak, néhai Lengyel Gáspár, és Boldizsár fiainak visszaadására, az újjólyomo t. cz. értelmében a' főkapitány által szoríttassék, 's mint az említett vármegye nyilvános panaszánál fogva ismeretes gonosztévő, az 1546. törvény rendeleténél fogva személyén, és javain marasztaltassék meg.”

Pados János (1820-1892)

FONYÓD

Fonyód! Somogynak fénye, szemvilága;
Ahol tűz ömlött s láva egykoron,
S most lángitalban forr a bérc orom;
Csókkal köszönt a Balaton nagy ága:

Az ég derűje, a lég tisztasága;
A hegytetőről völgybe zúgó rom;
A csacska visszhang, néma fájdalom;
A múlt időnek boldog ifjúsága;

Mindaz mi szép ma és volt hajdanában,
Téged dicsőit és téged köszönt;
Árasztva rád a bájt és fényözönt:

Üdvözlek én is e rövid danában;
Amelyre keblem árja felhevült,
Mikor szüretkor hő kebledre dült.

MÁJUS

(Somogy, 1879. május 6. 2.p.)

FONYÓD ALATT A VASÚT

Tudjuk fájdalommal, hogy az utóbbi hónapokban a déli vasútvonalon az egyik főbb megakadást a fonyódi hegy alatti töltés megrongálása okozta. A Balaton vize különben is a töltéseket mossa, de Badacson felé néző oldalra erősen ki levén rakva nagy termőkövekkel, mindeddig ellene állt a víznek. Miolta a Balaton ennyire megáradt, s a víz a töltések mentében még magasabb lett, az éjszaki szél és a vihartól korbácsolt hullámok a köveket helyökből úgy dobálták el, mintha kis tűzkövel lett volna dolgok. A töltést összerombolták, síneket tartó talpak végei e vízben úsztak. Több napon át vesződnek már a töltés helyreállításával, homokkal töltött ezer és ezer zsák, vasúti sínek vannak a partra támogatva, hogy az éjszokról jövő hullámok erejét megtörjék, ha vihar van. Egy darabig gyalog kellett átmenni, a 3-400 öl hosszú romok felett, még 18-19-én már a vonatok lassan közlekedhettek rajta. Nemsok állandóságot jóslunk a helyreállított vonalnak, miután egy nagy vihar által vert hullámok ismét halomba döntik az ezrekbe került építkezéseket, Fonyód úgy is visszanyomva, az itt elterülni nem tudó Balatont, tehát vizét csak mélyítette. Azt mondják, hogy a déli vasúttársaságnak már csak eddigi kárai meghaladják az 1 és 1/4 millió forintot.

(Somogy, 1899. május 7. 3.p.)

AZ ÖREG ROZENBERG

Az öreg Rozenberg halászmester meghalt. Régi ember volt; sok vihart hullámot kiállt, és tengernyi fogast eladott, mióta a Balatonparton megtelepedett. Ő volt a halászatbérlők atyamestere s úgy ismerte a Balaton természetét, hogy már 24 órával előtte megmondta, milyen idő lesz? kis szél-e vagy orkán! Sokan és sokszor megsüvegelték a pénzen kívül, mert hát a fogasnak az a tulajdonsága van, hogy mindig kapós; mindenki szereti, a királyok asztalától a napszámosig (ha ugyan hozzáfér). Névnepok, ünnepélyek, bankettek, lakodalom, mindig csak fogas, és Rozenbergnek akkor is teremteni kellett, mikor nem volt; mert hát mindig fogva tartott egy néhány anyási példányt, hogy legyen. A fürdőidény alatt pedig valóságos hajsza volt a fogásra, mert a messze vidékekről jött vendégek vágytak a Balaton e specialitása után. Sokat dobálta, hányta csolnak, hajó, sokat verték a hullámok; legyen neki ott lant nyugalom!...

Rosenberg Mihály szerencsétlen haláláról szóló gyászjelentést a múlt számunkban közöltük. A 88 éves aggastyán emberbaráti szeretetének lett áldozata. Ugyanis a fonyódi szőlőhegyekről hazatértében látta, hogy egy nekivadult tehén egy szegény gyámoltalan asszonyt akar felöklelni. Ennek segítségére ment, a felbőszült állatot elkergetendő. A tehén akkor ellene fordult és úgy összeöklelte, törte, hogy ennek következtében pár nap alatt meghalt. Saját élete árán mentette meg a szegény asszonyt. Nyugodjanak hamvai békében.

(Magyar Zenealbum - Budapest, 1940. 38.p.)

A FONYÓDI ÖREG FÜZFÁK

- Gallé Kornélia verse, Giricz Pál zenéje.

Minden jog fenntartva.

A FONYÓDI ÖREG FÜZFÁK ...
GALLÉ KORNÉLIA verse. GIRICZ PÁL zenéje.

Rubato

A fo-nyó-di öreg fűzfák a vízparton áll-nak, Velem együtt régtől fogva va-la-ki-re várnak.

A-ki-nek a szívem mondta va-la-mi-kor ré-gen, Barna kislány maradj itten légy a fe-le-sé-gem.

Copyright 1940 by "Magyar Zenealbum" Budapest.

38.

(Somogyból, Pick Béla: Humoros elbeszélések és karczolatok. - Pécs, 1899. p. 66-72.)

FONYÓD

Egy jó barátom azt kérdezte tőlem, hogy melyik balatonparti fürdőhelyet találok én leg-szebbnek.

- Hát biz' én - feleltem a jó barátoknak - Fonyódot.

- És miért éppen Fonyódot? Hisz vannak annál élénkebb és szebb helyek is, például Balatonfüred, Siófok és Balatonföldvár.

- Hát én Fonyódot azon egyszerű oknál fogva tartom legszebbnek, mert máshol még nem voltam. Meg, ha lettem volna már Füreden, vagy Siófokon, akkor is talán Fonyód lenne az én legkedvencebb fürdőhelyem (de csak nyáron).

Eszembe jut most, hogy mi volt Fonyód akkor mikor 5 esztendővel ezelőtt harmadmagammal egy kirándulást tettünk oda Lengyeltóti-ból az apostolok szekerekén. (Ez volt akkor az egyedüli közlekedési eszköz a kocsin kívül, amivel rendelkezhattunk.)

Azon a magas meredek hegyen, ahol ma a Mari-villa, Annus nyaraló, Pihenő, Álmos-nyaraló és a többi szebbnél szebb villák vannak, akkor még egy vadon volt. Nem lehetett ugyan egy amerikai őserdőhöz hasonlítani, de unokájának nevezhattuk, mert csak nagy nehezen lehetett megközelíteni, különösen a Balaton felől. Ma már 3-4 felől is vezet rendes út a villatelephoz, a gyalogjárók és kocsinjárók számára.

A Balatonpartról egy szerpentin úton lehet feljutni, melynek építése - tekintve azon a részen a hegy meredekségét - sok időt vett igénybe, hanem most, hogy készen van, megkönnyíti a villatelepen lakóknak a le és feljuthatást.

Ahol Vadkertiek Fonyód-Fürdőtelep szállodája és vendéglője van, ott öt évvel ezelőtt volt egy iszonyú nagy - semmi. Ahol a vasútállomás van, ott meg nem volt semmi, még egy bakterház sem. Ma már van kettő is.

Ottlétemkor a felső bakterházban lakott egy szép özvegy pécsi tanárné, míg a bakter és felesége még följebb laktak és pedig fölötte - a padláson.

Dicsérem Szilágyi vasúti őrnek M.Á.V. esztét, aki ezenkívül még egy, ponyvából és néhány szál deszkából összetákolt fürdőkabint bocsátott szép lakójának rendelkezésére, amit én is igénybe vehettem egy vasúti sógorom protekciója folytán, aki - nem tudom biztosan - vagy állomás főnök, vagy kalauz, vagy pedig csak bakter Kaposvár városában.

A Balatontavi Gőzhajózási Részvénytársaság hajói máskor csak fütttyentettek, de oda nem néztek Fonyódnak. Ma már azonban megállanak a 200 méter hosszú kikötőnél, amely, mint egy óriási nyelv nyúlik a Balatonba.

Nagy forgalom nincs még a hajóállomáson, legföljebb, ha egy utas (ha még utas volna) bemegy a hajóba és kér a kapitánytól egy menetrendet, aztán újra kijön a hajóból, mint ahogy én is tettem.

Nem éppen hosszú ideig volt alkalmam Fonyódon tartózkodni, de a rövid idő alatt sok mindent észleltem.

Mint már említettem, nem voltam még sem Siófokon, sem Balatonfüreden, (Kaposfüreden igen) sem Földváron, (oda majd, ha meghalok, megyek deszkát árulni) de azért határozottan állíthatom, hogy sehol az az egyszerűség nincs, mint Fonyódon. Ott nem járnak a hölgyek elegáns toalettekben, nem viselnek divatos fürdőkalapot és nem fürdenek cifra fürdőcostümekben, hanem mindenben a legegyszerűbbet szeretik.

A Fonyód-Fürdőtelep szálloda kertjében együtt ülnek és isszák sörüket: a főbíró meg az inasa, a nagyságos asszony és a szobaleány, a zsidópap meg a plébános, a polgármester meg a kereskedőseged és a báró meg a lovásza.

Bertók Dina, a félszemű cigány egyiknek épp úgy húzza a nótáját, mint a másiknak és a lovászyereknek épp úgy megköszöni a potrohos nagybögös tányérozáskor a két krajczárt, mint a miniszteri tanácsos úrnak, vagy a főispánnak a koronát.

A drágaságról, jobb, ha nem is fogok szólni.

Nekem nagyon is olcsó volt minden. Reggelit és vacsorát, vasúti sógorom volt oly kedves a Kaposvár-fonyódi vicinálissal minden nap küldeni hazulról - persze gratis. Azaz mégsem egészen ingyen, mert az elemózsia átadójának mindig ígértem valamit épp úgy, mint Szilágyi vasúti őrnek a kabin használatáért, de természetesen, hogy meg nem adtam, amit ígértem. (Elfogadják majd máskor is.) Az egy ebéd volt az, amit drágának találtam, mert pénzt, de nagyon sok pénzt kellett érte fizetnem. A reggelit és vacsorát hidegen, hol a hűvösön, hol a melegen költöttem el, de azért, ha előfordult, hogy vacsorára, vagy reggelire meleget akartam, akkor beültem a Fürdőtelep-szálloda kertjébe és hozattam egy pohár sört, ami oly meleg volt rendesen, hogy elment tőle az étvágyam.

Van még a hegytetőn két vendéglője Fonyódnak. Az egyik a „Szarvas”, a másik a „Hullám”. Itt meg az a baj, hogy mire az ember kap valamit, megjön az étvágya és, mire a fizetőpinczér jön, újra megjön az étvágya.

Egyébként pedig a „Szarvas” vendéglőnek az a nevezetessége, hogy egy valóságos borbély kezeli, akitől nem lehet rossz néven venni, hogy vendégeit - bocsánat ezért a kifejezésért - megnyúzza.

Legolcsóbb vendéglő a három közül a „Hullám”.

Mert egyik nap egy lengyeltóti-i bajtárssal nagy murit csaptunk ott, ami nem került egy krajczárumba sem. Ő fizette a czechemet.

A délutáni órákban általános alvás van Fonyódon. Alszik az úr, alszik a szolga, alszik a vendég és alszik a pincér, de még a cigányok is. Csak egy ember van ébren és ez is csak egy 13 éves parasztfiú, a postahivatal kihordója, akinek a főnök egy hónapra két forint fizetést ad. Ezért egész nap kell neki járkálni a vasútállomástól, ahol a postahivatal is van, föl, a háromnegyed órányira levő villatelepre és vissza.

Hanem a ficzkó a mellett a két forint fizetés mellett keres többet is. Egyszer egy árokszálen pihent, mikor odamentem hozzá és meginterwievoltam... Bevallása szerint abban a hónapban 37 forintot kapott a villatulajdonosoktól borraivalónak. Nagyon szép az, mikor 18 1/2-szer annyi a borraivaló, mint a fizetés. Itt önkénytelenül felkiáltok: - Irigyellek, óh fonyódi postásfiú!

Este felé megint új élet támad a vendéglőkben. Megszólal a cigány hegedűje, amely szívhez szóló hangjával odacsalsa a vendégeket, akik már behűtették magukat a Balaton jó vizében.

Ilyenkor a Fonyód-Fürdőtelep szálloda a legélénkebb, mert közel van a vasút és a hajó állomáshoz, és, aki utazni akar, annak nem kell félni, hogy lekésik a vonatról, vagy a hajóról, hisz, ha hármát lép, az állomáson van.

Írnék még többet is Fonyódról, de azt nem akarom megírni, hogy láttam, mikor egyik nap délutánján egy lengyeltóti-i gavallér, H. Miksziké egy nagy adag sonkát és két tányérat hozatott asztalához.

Társaságában volt a zsidó tanító is, ki arról nevezetes, hogy nagyon sokat tud enni, és különösen - szereti a potyát.

Hozzá is látott, hogy a nagy adag sonkát segíti elfogyasztani, de - sajnos - nem sokat ehetett belőle, csak egy kis darabot, amit tányérjára kivett, mert Mikszikének - nem tudom biztosan, miért - nem ízlett a sonka és elvitette asztalától a kis picolóval. Kifizette, de nem hozatott helyette másikat.

- Talán a tanító urat akarta kijátszani.

Úgy látszik, hogy mégis kell többet írnom, mert arról nem is tettem említést, hogy én nem Fonyódon hanem Lengyeltótiban laktam, mert Fonyódon - kénytelen vagyok nyilatkozni - roppant drága egy rendes lakás és nekem, legőszintebben megvallva, kevés pénzem volt. Lengyeltótiban pedig minden este tárt karokkal és puha vetett ággyal fogadtak, ami nem is került pénzembe.

Lengyeltótiból Fonyódig mindig retourjegyet váltottam, ami III. osztályban (mert nem volt IV.) csak 25 krajczárba került. Hanem az utolsó nap becsaptam a vasutast. Retourjegyet váltottam Fonyódig és vissza, de visszafelé nem használtam el a jegyet.

Meggondoltam magamat és váltottam egy másikat Kaposvárig, honnét éjjel üres zsebekkel és fenti adatokkal vissza jöttem Pécsre.

Dombóvártól Pécsig aludtam és álmodtam arról az akasztófáról (nem én lógtam rajt) amely ott áll a Fonyód-Fürdőtelep szálloda kertjének kellő közepén, intőjelül azoknak, akik (mint én is) kevés pénzzel mennek a Balatonra fürdeni és amelyről tulajdonképpen az akasztott ember helyett egy hatalmas lámpa szokott este a magasból lelógni.

JÚNIUS

(1894. jún. 24.)

ALAPSZABÁLY

A FONYÓDI NYARALÓ ÉS FÜRDŐTELEP TULAJDONOSAI SZÁMÁRA

1. §

A fonyódi hegyen létesített nyaralótelep címe:

„BALATON-FONYÓDI BÉLATELEP”

2. §

A fonyódi Gróf Zichy-féle hegyen létező erdőben tulajdonjogot szerzett villahelyek tulajdonosai társulattá alakulnak és mint társulat megveszik a fonyódi hegy nyugati sarkánál a 103. számú déli vasúti őrház és régi kikötőnél elterülő jelenleg az Inkey család tulajdonát képező Balaton vízből a kikötő közepétől nyugatra 50 és keletre szintén 50, tehát összesen 100 öl szélességbe eső vízfelületet, a mely jelenleg 142 kat. holdat tesz ki, örök tulajdonul.

A telep rendezéséhez szükséges összes munkálatokat és beszerzéseket közös költségen létesítik, nevezetesen a parton drót háló kerítést húznak annak egész hosszában, a Balatonban egy kényelmes és megfelelő fürdőházat építenek, legalább is annyi kabinnal, hogy minden villatelek tulajdonosra egy essék, megcsinálják a szükséges kocsi és gyalog feljárókat, gondoskodnak az esővíz elvezetéséről és a telepnek jó ivóvízzel leendő ellátásáról, valamint a telep világításáról, mindazokat nemcsak közös költségen létesítik, hanem állandóan fenntartják és fejlesztik.

3. §

Köteles minden villahely tulajdonos a villa telep vételárával együtt a közös költségeknek egy-egy villaterületre eső részletét (1:29) a közös pénztárba készpénzben befizetni

4. §

Köteles minden villahelyet szerzett tulajdonos nyaraló épületét 1895. január 1-től számított legkésőbb 2 év alatt felépíteni. A ki villáját ezen idő alatt fel nem építi, annak telkét az eredeti vételár visszafizetése mellett, vagy a tulajdonos Gróf, vagy a társulat visszaveheti.

5. §

Minden közös költségen szerzett, felállított és fenntartott tárgy, vagy dolog, az alapító 29 villatelek tulajdonos egyenlő arányú tulajdonát képezvén, azokat, úgy a használatba lévő utakat az egyes tulajdonosok engedélye nélkül senki sem használhatja, amennyiben jelen alapszabály azt meg nem engedi.

6. §

Miután remélhető, hogy ezen nyaraló telep folyton fejlődni fog, - a jövőben nyaralótelkeket vevők is kötelesek, amennyiben belépnek a közös kiadások pénztárához befizetni a létesítési költségnek egy villa helyre eső összegét és akkor az új villa helyet szerzett tulajdonos is a közös társaságnak tagjává lesz és élvezi az azzal járó összes előnyöket, de viseli az aránylagos terheket is.

7. §

Az új települők által fizetett ezen összegek a közös pénztárban kezeltetnek és ezen összegek kamatai az évi kiadások fedezésére fordíttatnak, de felhasználható az alap összeg is a közgyűlés határozata alapján, de csak is a telepen létesítendő hasznos beruházásokra.

8. §

Minden villahely tulajdonos köteles lakóházát villaszerű stílusban építeni, de a telep bejáratától legalább 5 méter távolságra kezdheti az építést.

9. §

Istálló építésére a helynek kijelölését a szomszédok meghallgatásával az igazgatóság eszközli, melynek határozata a közgyűléshez fellebbezhető, az végérvényesen dönt. Baromfit szabadon tartani senkinek sem szabad. Szarvasmarhát, disznót egyáltalán nem szabad tartani.

10. §

A házi szemet és szennyvizek befogadására minden villatulajdonos területén egy kisebb emésztő gödröt tartozik csináltatni, amelynek falai cementbe rakott téglával burkolandók és nyílása pedig jól zárható ajtóval látandó el, az a szükséghez képest gyakrabban kitisztítandó. - A gödörnek építése végett a helynek kijelölését a szomszédok meghallgatásával az igazgatóság eszközli, ennek határozata a közgyűléshez fellebbezhető.

11. §

Nyílt gödör rendszerű és különálló árnyékszékét csinálni nem szabad, ezek mind burkolt süllyesztő gödörrel látandók el és úgy használandók, hogy abból semmi féle bűz ki ne áramolhassék, szükséghez képest fertőtlenítendő és kiürítendő.

12. §

A víztartó medence és vízvezeték közös tulajdonban lévő, azt minden villa tulajdonos szabadon használhatja, mindazonáltal úgy, hogy vízpocséklást nem okozhat, mert ezért éppen úgy mint a rongálásért okozott károk megfizetésére kötelezendő, illetve pénzbüntetéssel sújtható az igazgatóság által.

13. §

A tulajdonosok, ha a villákat magok nem is lakják és használják, azért a közös költségeket évente fizetni tartoznak éppen így az esetben is, ha a villát még fel nem építették volna is.

14. §

Miután a telepen szálloda is fog épülni, a szállodatulajdonos a közös szerzemények és tárgyak használatát a társulattal külön egyezségben köteles szállodája illetve vendégei részére biztosítani, ellen esetben a használat ki van zárva.

15. §

A nyaraló telep részesei ügyeik intézésére és a költségek viselésére alkalmai társulattá alakulnak és választanak saját kebelükből egy három tagból álló igazgató tanácsot, melynek élén külön igazgató áll és egy gondnok.

16. §

Az igazgató, gondnok és három igazgatósági tag három egymás után következő évre választatnak a társaság közgyűlése által. Hivataluk egyelőre tiszteletbeli.

17. §

A társaság minden év május 1-én rendes közgyűlést tart, egyelőre Kaposvárott, melynek tárgyai az elmúlt év számadásainak megvizsgálása, a jövő év költségelőirányzatának megállapítása és minden, a telep ügyeit érdeklő fontosabb indítványok és panaszok tárgyalása. - Minden tulajdonos, aki a társaság pénztárába a közös kiadások összegét befizette és a terhek viseléséhez járul, 1 szavazattal bír. Szavazni meghatalmazás alapján is lehet.

Az igazgatóválasztmány intézi a fürdőtelep összes ügyeit, végrehajtja a közgyűlés határozatait, és a sürgős ügyekben saját hatáskörében intézkedik, működéséről a közgyűlésnek számolni és felelősséggel tartozik.

18. §

Az igazgató képviseli a társaságot kifelé, ő örökdik és felügyel, hogy úgy a közgyűlés, mint az igazgató választmány határozatai végrehajtsanak, a telep ügyeinek nemcsak intézése, hanem a telepnek fejlesztése kiváló gondját képezi. A közgyűlést évenként május 1-re nyolc nappal előre összehívja, a tárgyalandó ügyeket röviden ismerteti, és összehívhat rendkívüli közgyűlést, ha azt 10 villahely tulajdonos írásban kéri, a köz és igazgatósági gyűléseken elnököl, aláírja az összes jegyzőkönyveket és fontosabb levelezéseket, ellenjegyzi a nyugtákat és számlákat.

19. §

A gondnok kezeli a telep összes gazdasági ügyeit, kezeli a befolyó pénzeket, a bevételek és kiadásokról rendes könyvet vezet, amelyet a pénztárral együtt bármikor az elnök vagy igazgatósági tag kíváratára felmutatni köteles, a közgyűlés és igazgatóság határozatainak végrehajtását eszközli vagy eszközölteti, és annak kivitelét felügyeli. - Elkészíti a kiadásokról számadásait, valamint a költségelőirányzatot, viszi a társaság összes levelezéseit és felfogadja vagy elbocsátja a szolga személyzetet. Sürgős ügyekben intézkedik, de intézkedéseit az igazgatónak bejelenteni köteles. Rendelkezik a szolgaszemélyzet felett és azok neki nemcsak engedelmeskedni, hanem felelősséggel is tartoznak.

20. §

A közgyűlés által hozott határozatok szótöbbséggel hozhatók és a közgyűlés megtartásához a tulajdonosoknak legalább is a fele megkívántatik. A hozott határozatok minden társulati tagra egyformán kötelezők, úgy morálisan mint anyagilag és ezen határozatok bírói úton is végrehajthatók.

21. §

Ha ezen alapszabályzatba foglaltaknak vagy a közgyűlés által hozandó határozatoknak valaki eleget tenni nem akar, a közös pénztár javára az igazgatóválasztmány által 10-100 forintig megbírságozható, és annak megfizetésére bírói úton is kényszeríthető.

22. §

Ezen társasági szerződésből felmerülhet bármely vitás kérdésben felek alá vetik magukat a kaposvári kir. járásbíróság vagy esetleg más, ennek helyébe lépő hatóság sommás bíraskodásának, amennyiben bírói útra tartoznak.

Kaposvár, 1894. június hó 24-én.

(Somogy, 1898. jún. 5. 1.p.)

A FONYÓDI KIRÁNDULÁS

Kaposvárnak Fonyód - különösen ha a vonatok sebesebben közlekednek - egy külvárosi villatelepe lesz, hova örömmel megy ki ünnepnapokon és munkaszünete alatt a közönség, hogy szabad levegőt élvezzen, lássa a szép Balatont s ottani ismerőseivel találkozzék. Sokféle érdek vonz oda. A mostani kirándulás össze volt kötve a kikötő megnyitásával is, mely nagyot lendít a fonyódi életen a személy és teher forgalmon.

Pünkösd másnapján kora reggel sűrű csoportokban mentek le az indóházhoz a társaság minden osztályából; a hölgy koszorúból is többen; de annyi utazó mégsem jelentkezett, mint mennyire vártak, mert az esős idő visszatartotta őket. A lengyeltóti s többi állomáson is gyarapodott a kirándulók száma.

Fonyódra érve, többen felszálltak a „Kelen” gőzösre, hogy Badacsonyra menjenek; kár, hogy itt kevés idő maradt szórakozásra, mert délután 1 óra után már ebéd volt a Vadkerty fogadóban jó kedv, jó ételek és italok mellett.

Több felköszöntőt mondtak, feltűnt s általános lelkesedést keltett azonban ifj. Ábrányi Kornél felköszöntője, kit Dr. Szigethy János éltetett. Ebéd után táncz volt.

A visszajövetel külön vonaton történt. Egy külön vonat ára - ha jól tudjuk - 240-260 frt. A kirándulók száma 100 - körül volt a vidékiekkel.

A Vadkerty fogadóban szólt a zene, csengtek a poharak s folyt a vidám társalgás, míg jött az esti indulási óra s a külön vonat előállt, hogy haza szállítsa a kiránduló vendégkoszorút.

- - -

A megnyitott kikötő szilárd jó munka s a hullámverések nem fognak neki ártani; a mellett elég széles s olyan hosszúra nyúlik a vízbe, hogy mélyebb járatú hajók is kiköthetnek. A hozzá vezető út is kifogástalan s a téli teher hordásnál nagy könnyebbségére szolgál a szegény fuvaros népnek. Dicsérik ez építkezések úgy az illető mérnökök mint a munkáskezeket; a vármegye közönségének pedig elismerés a nagy áldozatért, hogy biztossá tette a vízi utat fel Zala felé Badacsony, Sümeg, Tapolczának, mely vidékek felé nagy személy- és teherforgalmunk van. A fürdő telepnek pedig a kikötő valóságos szívverése s ezáltal nagyot emelkedett az.

A kirándulás mellett meg kellett ezeket említenünk, mert annak örömei időhez kötvék, a kikötő pedig állandó és hasznos mű. (K-y.)

(Somogy, 1898. jún. 19. 3.p.)

FÜRDŐLEVÉL FONYÓDRÓL

1898. jún. 15.

Tekintetes Szerkesztő Úr! Végre megindult a várva-várt fürdő-vonat mai napon Kaposvárról Fonyódra! Könnyű kis futár vonat, mely jókedvűen prüsszkölve hozza a fürdőzni kívánczozókat a Balatonpartra s viszi vissza este azokat, akik csak félnapra értek reá kiszaladni eme bájos, gyönyörű vidékre. No dehát a legtöbb ember el van foglalva napról-napra s alig van hetenkint egypár napja, amikor a délutánt egy kis felüdülésre fordíthatja s este már otthon pihenhet szokott helyén. Hát ezeknek megfizethetetlen előny a megindított fürdő-vonat! Igaz, hogy térti jeggyel is 2 frtba kerül II. osztályban a kaposvári embernek az ide és visszautazás s legkevesebb 1 frtba a fürdés és uzsonna, no de hát megéri, ha állandóan itt lehetne az illető,

akkor még többbe kerülne talán egy-egy fürdőzés, mert hát „Occasio parit furem”, vagyis alkalom szüli a tolvajt s bizony mikor Dina esténként a fülünkbe muzsikál s Vanka állomásfőnök úr bele éneköl az üres söröspohárba, hamar kedve szottylik egy kis murira még a legjámborabb filiszternek is ilyenkor aztán belekerülhet ám egy-egy fürdőzés átlag 10-12 frtba is, kivált ha az ember szabadjára eresztett szalma-özvegy s asszony nem nyomkodja a pedált az asztal alatt.

Fonyódon ma még elég tisztességes pénzért ki lehet jönni naponta egy embernek, ha szolidan viselkedik. A szállodában kap egy nap és éjjelre szolgálattal együtt 1 frt 80 krért lakást, a háromszori étkezés, fürdés és egy kis szórakozásra átlag naponta 3 frt 20 kr., így Fonyódon a szállodában ma alig még 4-5 frttal naponta kijöhet az ember kényelmesen és urasan, ami tekintettel a magyar fürdőhelyek drágaságára, elég olcsó, mert a többi mind drágább, holott a fürdőzés Fonyódon legkellemesebb, mert a fenék kemény homok, a hullámverés legnagyobb az egész somogyi parton mert a víz nem oly csekély, mint másutt, árnyashely mindenfelé, három irányban vasúti s a negyedik irány hajó-közlekedés. Van már másik két fogadó is a Vadkertién kívül a „Hullám” és a „Szarvas”, hol szinte lehet jutányosan szobákat kapni s étkezni kifogástalanul. Van temérdek magán lakás a hegyben 15-20 frtéért egy óra... szóval Fonyód ma még eredeti szépségében könnyen megközelíthető fürdőhelye a Balatonnak, csak agyon ne modernizálódjék, mert akkor úgy járunk ezzel is, mint a többivel, hogy nem elég egy nap az embernek 20 frt s akkor azután tisztán a pénz-arisztokratia terrorizál itt és a jó középosztály szépen elmarad s mehet a birka-úsztatókba fürdeni, vagy otthon a szűk kádjában kereshet üdülést magának. Így szorul ki lassankint az az osztály mindenünnen, amely képezi tulajdonképpen a magyar nemzetet s annak tetterős értelmiségét. Azért hát a mi Fonyódunkat ne engedjük, tartsuk meg magunknak, legyen ez Kaposvár nyári üdülőhelye, ahol összejöhetünk a vidéki ismerősökkel s a testünket felfrissítő üdülés mellett kedélyes napokat tölthetünk.

Köszönet a miniszter úrnak, ki a külön fürdővonatot engedélyezte, köszönet azoknak a derék jó embereknek, akik a dolognak utána jártak s kieszközltek nemcsak a külön vonatot; de még a mérsékelt térítési jegyeket is! Most tehát rajtunk a sor, hogy a sült galambot, mely a szánkba repült, megegyük, vagyis minél tömegesebben használjuk a fürdő-vonatot, melynek egyszeri ide-oda futása legkevesebb 140 frtba kerül, tehát drága mulatság biz az s ha közönyösek maradunk ezen kedvünkért tett áldozat iránt, jövőre könnyen eleshetünk attól. Jelszavunk legyen tehát: fel Fonyódra. Én pedig ha a tek. Szerk. úr megengedi, többször is adok majd életjelet Fonyódról a 35 éves „Somogy” hasábjain, hogy tudják, mik történnek itt a fürdő-évad alatt s kívánják meg az itteni élvezeteket azok is, akik el nem jöttek. (N-b.)

(Somogy, 1898. jún. 31. 3.p.)

FONYÓDI ANNA-BÁL

A fonyódi Anna-bál lefolyt s úgy a fürdön időző vendég koszorúból, mint a vidékről sok szép nő volt jelen. Kár, hogy több itt időző család gyászban lévén, a vigalmon nem jelenhetett meg. A tánczok vígan folytak s a szabadban voltak az asztalok felterítve, szép csendes, holdvilágos este, hol szinte víg csoportok itták a hegylevét. Vadkerty fogadás jó ételek és italokkal szolgált s a mulatság hajnali órákban ért véget.

(Somogy, 1899. jún. 25. p. 3-4.)

FONYÓD-FÜRDŐTELEP

Tek. Szerkesztő Úr!

Beköszöntött az évad, készenlétben áll minden az egész vonalon! Vadkerty teljes személyzetével áll sorfalat, ha egy fürdővendégnek ígérkező úr érkezik; telve a pincze, az éléskamra - szóval minden megvan, csak egy nincs t. i. fürdővendég! Fent a faluban ott díszeleg Rózenberger 16 szobás vadonat új szállodája, teljes kényelemmel berendezve: pompás, nagy társalgóteremmel, díszes és terjedelmes verandával, mellette a Szarvas étterem Saller valóban ízletes és nem drága konyhájával, kitűnő borok, gyors és pontos szolgálat. Közel a Béla-telep parkírozott sétánya, a Major-telepen át hűvös erdőben le a 6000 ftos Serpentin 15 percnire a Balaton s kényelmes fürdőház, - ott az igéző és elbájoló kilátás a zalai oldalon a festői hegyek, északra hajó, kelet, dél és nyugotra vasúti közlekedés, a vízben pompás bársony-sima homok-fenék, azonnal mély víz s a legjobb hullámverés az egész somogyi parton s csak egy nincs, t. i. fürdővendég!... De hát ki is jönne ilyen változó és szeszélyes időben fürdőzni, mikor többnyire téli kabátban kell járni és már június 23-a van, tehát vége a leghosszabb napnak s néhány nap múlva megyünk visszafelé s rövidülnek a napok! Ha Falb jóslata ezután is úgy bevál mint eddig bevált, akkor vége az idén a fürdésnek, de vége a szegény vendéglősöknek is, akik még ezt a néhány hónapot is elveszítették!...

Fürdőtelepünk folyton emelkedik, a villák egymásután épülnek széltében- hosszában minden felé!... Egyik szebb mint a másik. Ez idő szerint itt Márrfy Emil-é dominál mind nagyság, mind külsiny és belső berendezésével! - Ez már nem villa többé, hanem ez egy kis fejedelmi palota! A mint halljuk most egy többszörös milliomos budapesti nagykereskedő keres telket és contrat akar adni a Márrfy-palotának egy százezres villa építésével... Csak rajta, előre uraim e nemes versenyben s tíz év alatt Fonyód az ő pazar természeti szépségeivel világhírű fürdő-hellyé emelkedik. Kár, hogy a fürdőházakhoz vezető homokparton a culturának eddig semmi nyoma sincs! Ott se fa, se egy kis parkírozás, ott ős-állapot van még, mint volt ezelőtt száz évvel, pedig hát a tulajdonos úr, kinek birtokának értéke megkétszereződött a vasút és telep felállításával, áldozhatna valamit a közjóra is!... *(r...l)*

(Balaton, 1939. jún.)

FONYÓD FÜRDŐHELYEI

FONYÓD KÖZSÉG. Somogy vármegye lengyeltóti járásában, a Balaton déli partja mentén, Budapesttől 160 km-nyire, a fonyódi Várhegy és Sipos-domb lejtőin és mellettük elhúzóódó sík területen 11 km hosszúságban terül el.

Szomszédai kelt felől Balatonújvár (Orda), délről Lengyeltóti, Buzsák, Táská, Varjaskér, nyugaton Balatonkeresztúr és Balatonmáriafürdő.

A község részei: Fonyódliget, Sándortelep, Fonyód községi rész, Bélatelep, Alsóbélatelep, Fonyódszéplak és Balatonfenyves.

A községgel szemben, a Balaton túlsó partján emelkednek a Badacsony, Szigliget, Gulács, Csobánc, Szentgyörgyhegy, Tóti-hegy stb. kúpjai, amelyekre a maga nemében páratlan kilátás Fonyódot a Balaton egyik legszebb helyévé avatja.

A község középső részén szigetként emelkedik ki a síkságból a szép öreg tölgyerdővel borított, 233 m magas Várhegy. A vársáncokról a Balaton vidékének egyik legszebb kilátása nyílik, mely terjedelemre nézve túltesz talán a Badacsonyról és a Tihanyról nyíló kilátáson is.

Tiszta időben Keszthelytől Keneséig az egész hatalmas tó áttekinthető innen, az összes környező hegyekkel, háttérben a Bakonnyal, az ellenkező oldalon pedig Somogy vármegye hepehupás, erdős magaslataival övezve a tágas Nagyberек terület.

Vasútállomásai keletről nyugat felé: Fonyódligeti megálló, Fonyód, Bélatelep-felső, Fonyód-széplak megálló, Balatonfenyves felső megálló és Balatonfenyves. Gyorsvonat csak a fonyódi állomáson áll meg. A fonyódi állomás közelében van a hajóállomás is, ahonnan fürdőidény alatt naponként sűrűn van járat Badacsonyba.

Fonyód község történelme a kőkorszakig nyúlik vissza. Ebből az időből, azután a bronzkorból, valamint a népvándorlás korából és a török időkből Fonyód várának romjaiból és a község több helyén végzett ásásoknál kőeszközök, továbbá bronzkarpercecek és egyéb római leletek, cserépedények, sarkantyúk, nyílhegyek, török, buzogányok stb. kerültek elő. A leletek sokféleségének magyarázata, hogy a Sió-csatornát csak a rómaiak ásatták, addig a Balaton tükre a mainál sokkal magasabb volt, a fonyódi hegy tehát mint kitűnően védhető sziget és később is a mocsarakból kiemelkedő a magaslat településre különösen alkalmas volt. 1934-ben az Alsóbélateleptől délre eső részeken tőzegtermelés közben többé-kevésbé elszenesedett cölöpépítményre bukkantak. A telep talán 8-10 házról állhatott. A romokból cserépedények, megszenesedett búzaszemek stb. kerültek elő. Régészeti szempontból nagyjelentőségű ez a lelet, mert Magyarországon eddig ez az egyedüli feltárt cölöpépítmény. A község délkeleti részén kívüli bézsénypusztai földeken viszont 2-3000 évvel Krisztus előtti időből urnasírok kerültek napfényre.

Egyébként csak szegényes történelmi adatok maradtak fenn Fonyódról. Az állítólagos középkori Kupaváráról, úgyszintén Koppányról bizonyosat nem tudunk. Szent László idejében a szentmártoni apátság, később a bencések birtoka volt Fonyód; a XVI. század második felében Palonai Magyar Bálint (tóti Lengyel Brigitta férje) védi a törökök ismételt támadásai ellen, akik csak 1575-ben - Magyar Bálint halála után - tudták elfoglalni a várat. 1612-ben a tihanyi kapitányok tették rá a kezüket: A XVIII. században újra a tóti Lengyel-családé, majd több kézen át gróf Zichy Béla birtokába jutott, akitől a község egyik része a Bélatelep nevet is vette.

Fonyód község úgy a balatonparti sík fenyves és gyümölcsös betelepített, mint a hegyoldal lejtőin és erdős magaslatain fürdőegyesületekben tömörülve, egészséges irányban és rohamosan fejlődik. Ennek a minden irányban és 11 km hosszúságban történő fejlődés következtében hivatva van arra, hogy a Balaton egyik legnagyobb fürdőhelyévé váljon.

Fonyód az utolsó 40 év alatt fejlődött fürdőhellyé. A múlt század utolsó évtizedében dr. Szaplanczay Manó, Somogy vármegye főorvosa kezdeményezésére több kaposvári földbirtokos és tisztviselő kezdett építkezni a gróf Zichy Bélától vásárolt telkeken és amikor még nem volt kiépítve a Kaposvár-fonyódi hév., tavasz végével hosszú kocsisorban vonultak ki nyaralásra.

A Kaposvár-fonyódi vasút megépítésével már mind többen és többen keresték fel községünket. Szaplanczay Manó kezdeményezésére megépült Bélatelep mellett - a magaslatot kevésbé kedvelők Berzsenyi Sándor főorvos élén - a sándortelepi hegyoldalban és parti részeken építkeztek. Amíg a kaposváriak főként Bélatelepen és Sándortelepen ütték tanyát, addig Kacs Kovács Lajos csurgói főszolgabíró és később Somogy vármegye alispánja vezérlete alatt csurgói tanárok, ügyvédek a Várhegytől nyugatra, a Mária-telepi homokos részen telepedtek meg és szőlőkultúrát létesítettek villájuk körül. Ez a három irányú fejlődés 1928-ig tartott, amikor a község már annyira megerősödött, hogy nagyközséggé alakulhatott. 1906-ig, mint fonyódi szőlőhegy, halásztelep és pusztá Lengyeltótihoz tartozott, ekkor már önálló

községi életet kezdeteként és Lengyeltóti községi székhellyel kisközséggé alakult. 22 év elteltével pedig a fejlődés olyan fokát érte el, hogy a 14 km távolságból közigazgatását nehézkesen és akadozva tudta Lengyeltóti ellátni és az önálló életre vágyó községet nagyközséggé kellett alakítani.

A fejlődés rohamos léptekkel csak azután következett be. Az egész község területe a 11 km hosszúságban a Balatonparton végig villatelek részére kiválóan alkalmas volt. Ezt felismerve, a telektulajdonosok hozzá is fogtak azok felaprózásához. Az első nagyarányú parcellázás dr. Stadler Izidor telekfelosztása volt. Utána gróf Zichy Béla örökösei alsóbélatelepi, majd dr. Gárdonyi Pál fonyódligeti és Bach Fülöp örökösei sándortelepi parcellázása következett. A gróf Zichy örökösei telekfelosztása a legsikerültebb. Itt vannak a legnagyobb telkek, széles útjai és nagy terei a jövő fejlődés alapfeltételeit biztosítják.

A nagyarányú parcellázás folytán a község telektulajdonosainak száma mintegy 4000-re emelkedett, a lakóházak és villák száma 1400, állandó lakosainak száma 2400, nyaralóinak száma a 6000 lelket is eléri. A községnek ma már több mint 220 utcája van.

A község közepén, a Várhegy és a Dobosi domb közötti nyeregben terül el a tulajdonképpeni községi rész. A községet itt észak, kelet és nyugati oldalon öreg tölgy- és csererdő koszorúzza. Merőleges útjai a Balaton vizére enged szabad kilátást. Magaslati, pormentes levegője, jó ivóvize van. A part közelében, a meredek szakadék felett van a róm. kat. egyház temploma, mellette az 1920. évben létesített plébániával. Nem messze tőle az erdőben van a protestánsok közös temploma. Itt van a 2 tantermes fiú- és 2 tantermes leányiskola, a Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek zárdája, posta, m. kir. csendőrorvos, községháza, orvos, 3 szálloda. Folyó év szeptemberében nyílik meg fiúk és leányok részére a polgári iskola; leányok részére internátusi ellátással.

A községi résztől nyugatra, de azzal egybeépítve van Bélatelep. A telepnek vízvezetéke, szépen gondozott útjai, 20 holdas parkja, 70 holdas erdőre biztosított szolgalmi joga, 1 szállodája, és 1 penziója van. A magaslati fekvésű Bélatelep kellemes hajlású szerpentin-úttal van a kiválóan megépített fürdővel és csónakkikötővel gyalogközlekedés céljára összekötve, míg kocsiközlekedésre a balatoni műút szolgál. Bélatelep a község legszebb része.

Tovább nyugatra van Alsóbélatelep, a szolid középosztály legkedveltebb üdülője. Egyszerűség, szépen fásított, rendezett utak és terek, 2 mélyfúrású közkút, 2 szép strandja van. A telep közkedvelt helye a „Csárda”.

Alsóbélatelepre beékelődve van Fonyódszéplak. Az egész telep akácos erdőben van. Alsóbélateleppel közös megállójuk a Fonyódszéplak megálló. Továbbhaladva, Balatonfenyves következik. Ez egy 3,5 km-es rész. A vasút és a Balaton között nagyrészt fenyővel és kisebb részben szőlővel és gyümölcsössel betelepítve. Nagy kiterjedését tekintve, súlyos feladatot ró úgy a községre, mint a fürdőegyesületre és üdülőhelyi bizottságra a telep fejlesztése. A róm. kat. egyháznak temploma, csendőrkülönítmény, posta, három szálloda, kaszinó, csónaképítő és csónakkölcsönző van a telepen. A protestáns egyházaknak csak harangjuk és bekerített templomtelkük van, ahol fürdőidény alatt az istentiszteleteket tartani szokták. A mind több állandó lakos gyermekeinek iskoláztatása végett a község elemi iskolát épít.

A Sipos-domb feletti lejtőjén terül el Sándortelep. Vasútállomása a Balaton egyik legnagyobb személyforgalmú állomása. A vasútállomás közvetlen közelében van a hajókikötő és fürdőstrand. A templom és kultúregyesület róm. kat. kápolna építését folyó év nyarára befejezi. Gyógyszertár, posta, kaszinó, fürdőorvos, fürdőidény alatt két magánorvos is; két szálloda, négy vendéglő, két penzió, csónakkölcsönző van a telepen. Itt van a Balatonhalászati Rt. halásztelepe és hallisztgyára.

Tovább keletre fekszik Fonyódliget. Ez a legújabb település. A régi üszügi szőlő és parti erdő kiparcellázásából létesült. A fürdőegyesület nagy erőfeszítéssel dolgozik az 1200 méter hosszú Balatonpart kiépítésén. Az előkészítő munka jó mederben halad, számítani lehet, hogy három éven belül a partvédő mű elkészül. Ez a partvédő mű nagymértékben fogja fejlődését előrevinni, Az épülőfélben levő róm. kat. templomában fürdőidény alatt istentiszteleteket tartanak.

Fonyód a keresztény középosztály közkedvelt nyaralóhelye. Mindig nagyobb és nagyobb számban telepednek le állandó ittlakási szándékkal nyugdíjas tisztviselők.

A községben hét fürdőegyesület működik és a három üdülhelyi bizottsággal és a község vezetőségével igyekszik megvalósítani mindazokat a feladatokat, amelyek a nyaralóközönség érdekét szolgálják és a község előbbrevitelét célozzák. Mindegyik fürdőegyesület kebelében sportszakosztály és kirándulást, valamint szórakozást előkészítő bizottságok működnek. A községben villany van, általában az ivóvíz kifogástalan, több helyen mélyfúrású kutak biztosítják az egészséges ivóvizet.

Kirándulási lehetőségek: a szomszédos balatonmenti községekbe, Badacsonyba, Szentgyörgy-hegyre, Hévízre, szigligeti várhoz, csobánci romokhoz, tapolcai tavasbarlangba, Somogyvár Kupavárához, somogyvámosi törökök által lerombolt Árpádkori templomromhoz stb.

Fonyód község páratlan előnye a többi Somogy parti fürdőhelyekkel szemben, hogy a községben mintegy 140 kat. hold erdő van. Itt a magaslati valamint a kellemesen lankás, vagy a vízmenti telkek nagy száma mellett mindenütt öreg fákkal árnyékoltak, jó ivóvize, pormentes levegője, az egész községen áthaladó pompás balatoni műútja bársonyos homokfürdői teszik vonzóvá. A parti fürdők állandó fejlesztése, partvédelmi munkálatok létesítése több érdekeltiség programja.

A községet behálózó erdei utak, Bélatelepi kiválóan szép parkja megragadja az idegent.

A lakosság is tudatában van annak, hogy boldogulásának főtényezője a nyaralók megbecsülésében van, éppen azért nagy súlyt helyez arra, hogy minden vendég itt jól érezze magát. Mezőgazdasági és halászati munkája mellett villagondozással, kertészettel szívesen foglalkozik és téli időszakban a gyékény fonást, fűzvesszőfonást és fafaragást, mint meghonosított ipart szívesen űzi.

Mi fonyódiak mindennap gyönyörködünk községünk páratlan fekvésében, de soha betelni nem tudunk vele. Azt hisszük, hogy más is úgy van vele, és azért van az, hogy aki egyszer itt jól érezte magát, ide újra és újra visszatér.

(Balatoni Kurír, 1942. jún. 4. 3.p.)

A FONYÓDI PLÉBÁNOS EZÜSTMISÉJE

Ifj Lajos fonyódi r. k. plébános május 31-én tartotta ezüstmiséjét. Ez alkalommal egyházközségeinek hívei bensőséges, meleg ünneplésben részesítették. Szentmisénél dr. Varga Sándor badacsonytomaji és Varga Béla balatonboglári plébános, orsz. gyűl. képviselő segédkezett. A somogyvári espereskerület papságát Futó Dezső lengyeltóti esperes-plébános képviselte. Szentmise alatt az egyházi énekkar énekelt. Az ezüstmise után több, mint ezer ember részesült a jubiláns áldásában. Ennek végeztével a plébánia hivatalban üdvözölte a tantestület nevében Csutorás F. László, a fonyódi r. k. egyházközség részéről f. Vass Lajos, a balatonfenyvesi egyházközség részéről Földváry Miksa öméltósága, a fonyódligeti egyházközség részéről Szecsődy Ferenc és Ilkovics Antal, az alsóbélatelepi egyházközség részéről

Botond Ernő ömértósága, a polit. közs. részéről May József községi főjegyző, ágh. ev. egyházközség részéről Hering Sándor MÁV áll. felv. Ezen kívül küldöttségileg üdvözölte a m. kir. posta, a levente egyesület, az iparosság és a KALOT. Délután köszöntötte az általa elsőnek keresztelt Takács Erzsébet, a KALÁSZ nevében és az első házaspár, akit összeadott. Majd az iskolák üdvözlése következett. A fiúiskola szép énekkel és versekkel, a polgári iskola növendékei kedves énekkel és beszéddel, majd az elemi iskola növendékei bájos énekes jelenetekkel és „St. Tarzicius” c. színdarab előadásával köszöntötték a fonyódi plébánia megalapítóját és egyben első plébánosát. Ify Lajos 23 évi fonyódi működése alatt bár szerényen, de igen szorgalmasan dolgozott. Az ő nevéhez fűződik a plébánia megalapításán kívül annak megépítése, a templom megépítése, majd később megnagyobbítása, a hősök oltárának, a kampanellának építtetése, harangok, orgona, s a teljes belső templomi felszerelés beszerzése, a régi iskola renoválása, új iskola építése, négy egyházközség alakítása és 5 kápolna építése. Nincs az egyházmegyében még egy ilyen község, ahol 23 év alatt ennyi alkotást végzett volna egy személy. Sohasem fogja elfeledni a fonyódi nép, hogy mit jelent számára Ify Lajos plébános, aki emellett a szegények jóságos segítője. A bensőséges ünneplés a késő délutáni órákban ért véget.

(Kenedi Zoltán)

*(Gruber János: Morzsák az ötvenéves asztalról.
Kaposvár, 1925. p. 98-100.)*

EGY FONYÓDI JUNIÁLIS

Vármegyei alügyész koromban az árvaszéki perek ellátására havonta ki kellett utaznom a járási székhelyekre. Ezek közül legörömetesebb mentem Lengyeltóti, ennek kies vidékén kívül odavonzott az ottani rendkívül kedves társaság, melynek főtalálkozási helye a Perlaky családnál volt, hol a család bájos nőtagjainak szeretetreméltó modora a kastély szalonjában, páratlan vendéglátása pedig a refektóriumnak elkeresztelt étteremben nyilvánult meg.

Az én kiruccanásaim idején a nagy költő utódai: dr. Berzsényi Sándor, dr. Berzsényi Gerő családjai, majd dr. Ritzingerék, Steiner gyógyszerészek stb. vitték a vezérszerepet Lengyeltóti társas életében.

Dr. Berzsényi Sándor, a nyersmodorú, de egyeneslelkű orvos már orvosnövendék korában kimagaslott pályatársai közül, legalább erre enged következtetni azon megbízatása, hogy a nagy Jókai tiszteletére rendezett fáklyásmenet alkalmából ő tartotta a díszszónoklatot egy rozoga deszkaláda tetejéről, de alig, hogy elkezdte üdvözlését, nyakig beleszakadt a ládába s így folytatta hódolatát.

A lengyeltóti vezető fiatal emberek ezidőben Éhn Sándor főszolgabíró és Röck Gyula járásbíró voltak. Éhn Sándor kitűnő tisztviselő és ritka társadalmi ember, Röck szintén közkedvelt egyéniség, aki egyéb előnyein felül igen kellemesen énekelt. Tőle tanultuk a „Mély a Rima, zavaros, ha kiárad” fülbemászó, szép dalát, melyet én a Falurosszában, Göndör Sándor szerepébe műkedvelői szabálytalansággal becsúsztattam, meg is leckéztetett ezért Blaháné nagyszanyom. Lengyeltóti elragadó vidéke ismeretes olvasóim előtt, de arról már kevesen tudnak, hogy mi emeli annak kedvességét: a páratlan főúr, Zichy Béla gróf azon ritka gavallériája, hogy parkját és vadaskertjét nem zárja el a nagyközönség előtt s így mi vidékiek is gyönyörködhettünk a 40-50-es csoportokban legelésző dām vadakban

A bosnyák okkupáció évében, 1878-ban, Éhn Sándor, a már akkor vőlegény főbíró kezdeményezésére Lengyeltóti és vidékének vezető elemei egy nagyszabású juniálist rendeztek a fonyódi hegytetőn, melyet még ekkor sűrű erdőszeg borított és villának nyoma sem volt.

A juniálison részt vett az egész járás előkelősége. Kaposvárról öten rándultunk ki.

A nyári verőfényben pompázó hegytetőn, melyről a Balaton tündéri vidéke csaknem teljesen belátható, vígan folyt a tánc, a várdomb aljában pezsgett, szikrázott az ifjú élet, de az én ábrándozó lelkem még a sok szépség láttára is átszállott Fonyód hegyormáról az átellenes Csobánc, Tátika, Szigliget romjaira és visszaestem Kisfaludy Sándor érzelmi világába, sőt még arra is vettem időt, hogy felkeressem a Balatonból szemünk láttára kifogott potykákat, gárdákat nyársan sütogető halászsokat, akik, mint tapasztalt időjósok, azzal rémítettek, hogy estére nagy viharra számíthatunk. Ezt csak nem engedheti meg a rendezőség, mely vigalmát azért tűzte ki holdtöltére, hogy a hold feljöttekor a beezüstözött Balaton és tündéri vidékében gyönyörködhesünk! ...

A kitűnő fogásokban bővelkedő pazar ebéd az erdőben felterített hosszú asztalokon lett felszolgálva.

Mondanom sem kell, hogy magyar mulatozókról lévén szó, tósztokban nem volt hiány. Magam is kivágtam egyet, melybe, szokásom ellenére, csaknem belesültem, mert ezalatt vettem jobban szemügyre átellenes szép hölgyemet, aki álmodozó szemeivel megzavarta eszmemenetem folyását. Négy évtized múltán talán ilyesmiről is szabad fecsegni!

Alkonyattájban onnét a Bakony felől valóban viharteljes felhők kezdtek felénk száguldani. Az ügyes rendezőség erre takarodót fúvatott, így még maradt annyi időnk, hogy mindnyájan szárazan bemenekülhettünk Wodiánerék tágas feketebézsényi kastélyába hol a holdtölte elmulasztott gyönyöreireiért bőségesen kárpótoltattunk.

A kastély a táncmulatság folytatására elégségesnek bizonyult, de midőn hajnal felé a mulatozók egy része pihenni vágyott, hát bizony, nagyon összeszorulva és különös helyzetekben helyezkedtünk el, ki matracon, ki szalmán, vagy a mezítelen padlón.

A szomszéd terembe vetett tolakodó pillantással akkor láttam újra szépemet bájosan szunnyadó állapotban. Mi ehhez a holdsugár hideg fénye?

A lengyeltótiak ritka vendéglátása, no meg a szokatlanul zuhogó eső három napra tolta ki ott tartózkodásunkat. Elhelyeztek bennünket, ahová tudtak. Ezen három nap alatt alapozta meg egyik velünk kirándult barátunk jövő boldogságát a Perlaky család egy bájos tagjának megkérésével.

Engem a szíves vendéglátó főbíró fogadott már ekkor teljesen berendezett lakásába és fektetett a menyasszonyi nyoszolyába, melyben napokkal utóbb egy általam is ismert gyönyörű leányka álmodta araálmaikat. Ugye, mondanom sem kell, hogy a bár kiválóan kényelmes helyen, de én bizony sokat forgolódtam!

*

A juniális közelebb hozott bennünket a lengyeltóti szépek szíveire, kiknek előzékenységét egy Kaposvárott rendezett fényes estéllyel viszonoztuk, amelyen a kotilliont s a vele járó gyorspolkát lengyeltóti szépemmel táncoltam. Bár ne tettem volna, mert valaki táncközben és ma is hiszem, szándékosan hátulról úgy nekünk rontott, hogy mindketten elterültünk a táncterem síkos padozatán. Én a merénylőt reggelig kerestem eredménytelenül, természetesen így a szép ismeretség folytatása elmaradt.

S íme, évtizedek múltán, a napokban láttam őt, a most is szépet. Ez a kedves viszontlátás íratta velem ezt a kis visszaemlékezést.

JÚLIUS

(Somogy, 1896. júl. 5. 3. p.)

BALATON-FONYÓDI FÜRDŐTELEP

A Balaton-fonyódi fürdőtelep nemcsak folyvást élénkül, emelkedik, hanem mióta a vasút elkészült, kirándulási hellyé vált, ami igen természetes is. Már megemlékeztünk róla, hogy egy kirándulási társaság megy Fonyódra, ami 26-án meg is történt; Kaposvárról indulva ki a rendkívüli vonat s úgy innét, mint a vidékről is nagy és szép társaságot vitt magával s az itt állomásozó katonai tisztikar ezredesének vezetése alatt majd teljes számban jelent meg, magával víve a Kaposvárott tartózkodó pécsi katonai zenekart is. Igen szép gondolat volt s a fürdőéletnek nagy élénkséget adott az exczellens társaság, melyben sok szép nő is volt. Itt társasbéd volt, délután pedig táncz volt a villákat környező erdőség egyik szép pontján. Felséges kedv uralkodott az igéző kilátású szép helyen, midőn este hazautazott a társaság.

A villatulajdonosok is ott voltak a délutáni mulatságon, kikhez pár órára vendégkép érkeztek meg 25-én Tallián Gyula főispán és az alispán, kiket a fürdőközönség nevében Folly József m. ügyész és Szaploneczay Manó főorvos fogadtak. A kedves vendégeknek alig találták helyüket, oly szíves fogadásban részesültek; s Folly J. (később Gerlóczi-villa; ma Bartók B. u. 40.) villájában szálltak meg. Megnézték a telepet s délután nagy és szép mulatságot rendeztek a két ünnepelt vendég tiszteletére, kiknek nagyon sokat köszönhet a fürdőtelep.

De hát hiába hozták meg a villatulajdonosok az áldozatot; hiába minden iparkodásuk; míg a fogadó ki nem épül, míg a kellő berendezést meg nem nyeri a telep, addig sok vendégre nem számíthat, mert hiszen még lakás sincs, ahol meghúzhassák magukat. E tekintetben azonban megnyugtató felvilágosítást adott közelebb a lengyeltóti uradalom kormányzója, hogy a fogadó egy év alatt kiépül; működik is a közelben levő téglagyár egész erővel.

(Somogy, 1896. júl. 26. 3. p.)

FONYÓDON EGÉSZEN VÍGAN MEGY AZ ÉLET

... a kaposvári családok valóságos patriarchális életet élnek egymás közt; majd minden nap találkozás s az ismerősek is gyakran ide látogatnak; üres időben a vadászat is járja. A virágágyak, szőnyegek már több ponton igen szépek; a vízvezeték pedig valóságos áldás itt a magasban, honnét igéző kilátás van az egész Balaton hosszában s a zalai hegycsoportokra. Élelmi tekintetben sincs semmi baj, mert a fürdő moecenása gf. Zichy Béla uradalmából mindent szállítanak olcsó áron, ki minden lehetőet elkövet a fürdő emelkedésére.

A csak most megnyílt Kaposvár-fonyódi vasút pedig valóságos áldás a fürdőre, mert a székvárosból könnyű most már a közlekedés. Ha a fogadó elkészül, ami életszükség - tömegesen fognak ide jönni pár napra, különösen szombaton - hétfőig, hogy a fürdőt élvezhessék. A fürdőtelep még csak részben épült ki, mely egyik legszebb pontja a déli Balatonpartnak.

(Somogy, 1898. júl. 10. 2. p.)

FONYÓD, 1898. JÚLIUS 6.

Falb Rudolf jóslata - habár késve is egy nappal, de bekövetkezett! ... Szomorúan kell ezt elismerni nekünk, kik nyolcz fokos levegőben és hat fokos vízben didergünk itt a Balatonban és a partján; mert hát a fürdőző vakon követi ama bizonyos oláh atyáncfia példáját, aki megette az örökké nevezetes szappant azon egyszerű okból, mert hát pénzében volt! ... Nekünk is pénzünkben van az ittlétel, hát bizony meg is fürdünk mi naponta, még akkor is, ha hópelyhek szállongnak is a levegőben! ... Rettenetes egy időjárás ez, az az egy már bizonyos; alig hogy elszárgult felettünk amaz öldöklő és pusztító vihar, mely tönkre verte aranykalászaikat, mely a tizenkettedik órában vad kárörömmel ránczigálta ki kezeinkből a kenyeret, alig hogy magunkhoz tértünk halálos ijedelmünkből s kezdtük összegyűjteni a megmaradt foszlányokat, már is nyakunkon a dermesztő hideg szitáló esejével, hogy megakassza keserű munkánkat, hogy kegyetlenül elvegye még azt a keveset is, ami megmaradt. Bizony nem marad egyéb vigasztalásunk, mint Jóbbal felkiáltanunk: „Az Úr adta, az Úr elvette, légyen áldott az Ő szent neve!”

A mai romlott emberiségnek megmutatta az Úr, hogy tud Ő adni is, de el is tudja azt venni tőlünk akkor is, mikor már kinyújtottuk érte a kezünket! Nagy, nagy tanulság rejlik ebben uram s csak az a sajnos, hogy kevesen értik, vagy akarják megérteni azt!

Megkezdődött a kárbecslés is! Kíváncsian várjuk az eredményt, valljon a biztosító társulatok megadják-e azt, amire kötelezve vannak, avagy fukarkodás és huzavonával még ők is növelik a bajt. Vigyázzanak! ... Mostani viselkedésüktől nagyon sok függ! - Saját jól felfogott érdekük is azt parancsolja, hogy igazságosak, sőt hogy gavallérok legyenek most, mikor igazán baj van.

Amikor Plachner Sándor főszolgabíró lett ezen járásban, nemsokára kérdeztem egy szegényebb paraszt embertől, hogy hát mit szólnak az új főbíróhoz? Amire az kissé elgondolkozva így felelt! „Hát kémátossággal úgy látszik, hogy nöm veti mög a szögény embört.” No hát ez az egyszerű, paraszt kritika erősen bevált eddig is, azonban teljes igazolást nyer most, amikor látjuk, hogy ami közszeretet és becsülésben álló derék jó főbíránk nemcsak együtt könnyez a kenyér nélkül maradt szegény néppel, hanem semmi fáradságot nem kímélve utána jár, hogy majd kölcsön, majd ajándék címén segítséget kapjanak a károsultak közül azok, kik nem voltak biztosítva.

Csecsemő korát élő fürdő-telepünk múlt vasárnap már jól megnépesült elannyira, hogy az esti fürdővonat alig bírta magába fogadni a pihenni-térőket, hát még mennyien maradtak itt! Minden szálló elfoglalva, a magán lakások is legnagyobb részben! A villák megnépesedve, a fürdőházak megszállva, az éttermek telve, két bokor cigány húzza a szebbnél-szebb nótákat; a lengyeltótiak Vadkertnél, a nagyatádiak Medvednél.

A bérkocsik (Igen kérem! Elegáns három bérkocsi van már nálunk.) alig győzik az állomásról, a hegybe fölszállítani az érdekelteket! ...

Van itt már több fővárosi nobilitás! Ludvig, az államvasutak elnök-igazgatója, neje és bájos szép leányával, a budapesti országos zene-akadémia igazgatója családjával, Röck pécsi kir. táblai bíró családjá stb. Szóval kezdik már észre venni a mi szegény Fonyódunkat is, melyet a természet pazon ajándékozott meg szépségeivel. - ifj. Ábrányi Kornél s két fővárosi előkelő kereskedő most választottak telkeket s a jövő tavaszon már állni fog azon nyaralójuk, ifj. Csorba Ede kaposvári ügyvéd már a napokban családjával együtt benépesíté újonnan épült

díszes szép villáját s így lassanként majd csak halad előre a mi ügyünk s a kultúra versenyre kel a természettel nálunk is, mint már több helyen a Balaton mentén.

A fő feltételek már megvannak! Van vasúti s hajó-közlekedés, van fent a hegyen kényelmes új út (Csak még a Lengyeltótiból a szállodáig vezető hegyalatti út volna egy kissé járhatóbb.), a többi majd jön utána... Beszéltem egy kanizsai kereskedővel, aki minden vasárnapon és ünnepnapon Fonyódra jön a reggeli gyorsvonattal családotól s az esti 7 óráival haza megy.

Közelebb is érné Keszthelyen, meg aztán ott már magasabban is áll a Kultusz, de hát ő Fonyódba belészeretett, neki ez tetszik az ő mesterkéletlen egyszerűségében is és punktum! De gustis ne dispis!... *(Az ízlések különbözők...)* Hát a vasutasok fő-főmuftija jól érzi magát itt, holott ő elmehetne nemcsak Balatonfüredre, de akár Osztenkébe is, miért ne jöhetne akkor ide más közönségesebb halandó is!

(Balatonvidék, 1899. júl. 30.)

FONYÓD

Néhány rövid évvel ez előtt a címbeli név egészen mást jelentett, mint mostanság. Fonyód akkor egy senkitől sem emlegetett, szerény, füstös kis hegyközség volt s olyan szemérmesen húzódott meg ott az agyaghegy tetején, mint egy fecskéfészek a nádas viskó eresze alatt.

Egyébről sem emlegették meg, mint a halászokról, akik akkoriban még vígan eresztették csónakjaikat a kék Balaton hol sima, hol hullámos vizére, hogy a „fiséreket” kielégíthetve maguknak is bizonyos jólétet teremtsenek. Azóta az idő nagyon megváltozott. A Balaton habjaiban sokkal kevesebb hal evickél, de annál több idegen ember.

A szegény kis házak most is ott gubbasztanak a hegyoldalban, hanem most még szemérmesebben viselik magukat, mit az előtt.

Ma már a Balatonra néző oldalon szebbnél-szebb, ízlésesebbnél ízlésesebb villák és nyaralók emelkednek és ékesen hirdetik, hogy van a magyarban vállalkozó szellem, csak legyen aki irányítsa, vezesse.

Szerencsére Fonyódon akadtak olyanok, kik felismerték a helynek Istenadta szépségét s belátták, hogy vakációi pihenésre nemcsak a Balatonnak, hanem az országnak is kevés pontja olyan alkalmas, mint éppen ez.

Az alapvetés nehéz munkája három derék úr nevéhez fűződik, kik megérdemlik, hogy nevük feledésbe ne menjen, mert olyan fürdőtelep keletkezett az ő nemes vállalkozásuk nyomán, mely sok tekintetben páratlanul áll egész hazánkban.

Csorba Ferenc, Návai Szabó és Lipics urak mindenha tiszteletet érdemelnek azért.

De nemcsak azért! mikor ők az első kapavágást megtették, azon az elhagyott hegytetőn, nemcsak Fonyódnak, hanem az egész tóvidéknek nagy szolgálatot tettek.

Ekkor kezdte észrevenni a Somogyság, milyen kincse van öneki ott a Balaton partján s ekkor jött kedvük a Petőfiként „boldog” pestieknek is, hogy nagyobb számmal ránduljanak el a magyar tenger bájos vidékére s azt a pénzt, amit e hónapban gyűjtöttek, ne a messze idegenben költsek el, hanem viszont szolgálat fejében a magyar föld népének is hasznót hajtsanak.

És lám, a fürdőtelep ma egyike a balatonvidék legvirágzóbb helyeinek, minden lehető fénnnyel és kényelemmel berendezve.

Ha az utas a Déli Vasút fonyódi állomásán kiszáll, rendkívül kedves és jó úton haladhat fel a hegytetőre, mindenütt az erdő hűvösében.

Ez pedig nagy szó: mert tudnivaló, mennyire hátra vagyunk még mi magyarok abban, hogy utainkat árnyas fák szegjék be s mintegy csábítólag hívogatják a turistát tovább még tovább.

Itt igazán vannak ilyen csábító, csalogató, hívogató utak.

Mikor Hozbor István uram vendéglőjét elkerülöd, akkor már megtetted jócskán a kedves kis erdei utat s felértél a hegytetőre, melyről ha szétnézel, észre fogod venni, hogy térded önkéntelenül porba omlik.

Porba omlik a mindenk Alkotója előtt, mert annál szebb, bájosabb, elragadóbb s változatosabb képet nem láttál, mint ha innen egy tekintetet vetsz a zalai part poétikus hegyeire.

Ott áll veled szemben a „jóború” Badacsony, csapott tetejével; balra a szigligeti várrom kandikál elő, némán beszélve a múlt szép idők letűnt századairól. Ott van a nyerges hátú Szent-György hegye, melynek bora vetekedik Badacsonyéval.

Badacsonytól jobbra láthatod a szabályos kúpalakú tóti hegyet, melynek tövében oly sok szép magyar nőta született meg, diadalmasan bódítva meg ezt a szép országot.

A pompás kép keretébe méltán sorakozik a Kisfaludy megénekelte Csobáncvár, a gulácsi hegy s a távol kékjében a halápi domb. Gőzkocsiról, gőzhajóról is bámulatra méltó e kép, de sehonnan úgy, mint innen.

Fonyód különben maga is erősen rajta van, hogy egy régi mondás értelmét megváltoztassa, mely szerint Somogyból Zala szép.

Zalában az Isten keze dolgozott, a Somogyság embererővel iparkodik megteremteni, amit a természet tőle megvont. S e tekintetben bizony nekünk sok okulni valót nyújt.

Fonyód egészen fiatal fürdőtelep, mégis 3 vendéglő versenyez egymással a fürdővendégek javára; mégis van fürdőigazgatósága, melynek körültekintő gondossága úton-útfélen szembe tűnik; mégis van vízvezetéke, mely az állomás melletti kútból látja el a közönséget kitűnő jó vízzel. A tennispályát, az okosan szabályozott fiáker díjt meg sem is említem.

Mikor mindezt a sok népet együtt láttam, mintha csak azt hallottam volna: ti zalaiak, haladjatok rohamosabb léptekkel, mert bizony Isten elmaradtok! Ami egyébként máris igaz! *(Tihanyi Barna)*

(Somogy, 1902. júl. 27. 2. p.)

FONYÓD-FÜRDŐTELEP 1902. JÚLIUS HÓ 21-ÉN.

Tekintetes Szerkesztő úr!

Becses lapja 28-ik számában megtetszett írni a Balaton vidékének jövőjét abból az alaptételből indulva ki, hogy ami megindult, annak okvetlenül haladnia kell, mert ha nem halad, hát akkor elmarad! Faktum, tény, hogy úgy áll a dolog; csak hogy haladás és haladás közt óriási különbség van, miként azt a mindennapi életben tapasztaljuk is.

Halad a csiga is épp úgy, mint a versenyparipa, sőt halad a rák is, csak hogy - hátrafelé! Így vagyunk a Balaton-kultusszal is! Ahol van igazi jóakarát, tevékenység, - amit legelől kellett volna említenem - ahol van pénz, ott van aztán haladás is... Ott gombamódra nőnek ki a villák a földből s alakul át a hepe-hupás homokos partmente illatozó virágos kertekké, pormentes árnyas parkokká, mint az szemmel látható Siófokon és Földváron, hol egy varázsütésre alakult

át minden, míg a többi telepeken épülnek ugyan a villák, itt-ott egy-egy szálloda, hol kegyetlenül elbánnak az odavetődött s üdülni akaró nyaralókkal; de a partmentén nem történik semmi; ott ős-állapot van majdnem végig-hosszal! Sem fásítani, de még csak egy kis feltöltött út sem vezet a közfürdő házakhoz s a vendégek vagy átázott homokban, vagy - különösen nagy viharok után - pocsolyákban bandukálnak fürdőzni.

Egyszóval a kisebb telepeken, aminő a mienk is, nincs semmi figyelem a nagy közönségre s a főtörekvés csak oda irányul, hogy a pénzt bezsebelhesse a vendéglős és magánosok. Így azután nem csoda, ha nem előre halad a Balaton-kultusz!

Telepünk három főrésze oszlik a nagy területen: a keleti rész az állomás vidéke és „Sándortelep”, melynek központja a „Fonyód” szálloda közfürdő házával, hol azonban még vagy 30 fürkére volna égető szükség, mert sokszor - különösen vasárnap és ünnepeken sokan nem fürödhetnek eme hiány miatt s ez tiszta vesztesége a vendéglő bérlőjének is, mert nyaranta 4-500 forint haszontól esik el e miatt. „Sándortelep” szépen halad; máris csinos villák ékeskednek kies völgyében és víg zene tölti be az est néma csendjét. A középső rész az úgynevezett „Major-telep” és „Fonyód-falu” rész, melynek központja a „Szarvas” szálloda és „Hullám” vendéglő, hova utalva van a nem főzők serege. Úgy a „Szarvas”, mint a „Hullám” tulajdonosai törekvő emberek s az ételek minősége és ára ellen nem lehet panaszkodni s ez az oka, hogy ide siet az étkező közönség nagy zöme, lévén a fürdőzés után az étvágy nagy...

Ennek a résznek azonban van egy nagy mizériája, a vízhiány! Fent lévén a telep a hegyen, t. i. nincs vize s így vagy lajtban kell az alsó kutakból a vizet drága pénzért hozatni fel s mire felér, az sem friss, vagy pedig az egyetlen Vas János-féle kutat kell használnia, még drágább pénzen; ennek vize pedig - nem lévén kirakva a kút - sáros és szüretlenül élvezhetetlen, ezenkívül 24 öl mélységből kell primitív szerkezetű kerékkel a vizet felemelni; valóságos kízóeszköz a nyomorult cselédségre nézve; de legfőbb baj az, hogy eme népes telepnek ez az egy kút kevés, majdnem semmi s ha a Major-féle 70 villa-telep felépül, okvetlenül vízvezetékkel kell létesíteni, amiről már volt is szó, de ismét hallgat róla a krónika, holott a két éve rombadólt kápolna újra felépült Major képviselő buzgalmából s - amint hírlik - ez év augusztus 15-én, nagyboldogasszony napján a veszprémi, esetleg a székesfehérvári megyéspüspök által nagy ünnepélyességgel fel is szenteltetik s évenként azon a napon, mint a kápolna védszentje napján, itt búcsú lesz.

Ugyancsak Major képviselő által készítettett serpentinén jut el ezen telep közönsége annak közfürdő házához, hol a fürdés nagyon kellemes és olcsó. Major úr sokat áldozott már is e telepért s hisszük, hogy a vízkérdést is ő fogja ismert erélye és tevékenységével rövid időn megoldani.

A 3-ik telep az ú. n. „Bélatelep” gyönyörű villasora, sétánya és serpentinjével. Itt nyaralnak a villatulajdonosok s dominálják a helyzetet. Pompás innét a kilátás az egész Balatonra; van vízvezeték, kényelmes fürdőház, árnyas sétány az erdőben, - szóval teljes kényelem mindenben! ... Rendelkezésre áll itt gróf Zichy kertészete, tehenészete, van itt minden, csak társas-élet nincs s éppen ezért vendéglő sincs, mert itt visszavonulva él ki-ki és csendben üdül és nyaral. Fonyódnak minden esetre hátrányos az, hogy nagy területre oszlik el a közönség s egymást alig látja és így élénk fürdőélet nem fejlődhetik ki; ezen azonban - azt hisszük segít majd az idő és természeti ösztön az emberekben, hogy t. i. egymást megközelíthessék, majd kialakul minden magától, a szükséglet szerint. Hiszen a világeseményeket, a történelmet sem csinálja senki, de csinálódik az magától...

A fürdő közönség ez évben - dacára az abnormis időjárásnak - szép számmal kereste fel telepünket, mely a természeti szépségekben páratlan a somogyi parton; a fogyatkozások előtt

hunyjunk még most szemet s elégedjünk meg egyelőre azzal, ami van s amit egyesek szorgalma, buzgalma s áldozatkészsége állított elő, a többi majd jönni fog, ha lassan is, fokozatosan.

Ide milliók kellenének, hogy teljes komfort legyen; de hát én Istenem, hol vannak azok a milliók? (r...I.)

(Somogyvármegye, 1908. júl. 5. 6. p.)

ISKOLAMIZÉRIÁK FONYÓDON

A „Balatonvidék” című lap írja a következőket: Furcsa állapotokról szereztünk véletlenül tudomást abból az alkalomból, hogy a fonyódi iskolában most volt az évváró vizsga. Egy tanító 133, azaz egyszázharminchárom tanulót tanított a betűvetés és olvasás nehéz tudományára. És ez a 133 tanuló egyetlen teremben van összezsúfolva. Olyan teremben, amely legföljebb 80 gyermeknek elegendő. Csodálatos, hogy annak dacára a tanító igen szép eredményt ért el a tanítás terén. Fölhívjuk a mértékadó körök figyelmét ezekre a mizerábilis állapotokra. Végre is az iskola nem héringes hordó és a tanító nem vontató ló. Annyit legalább is megérdemel, hogy embernek való lakásban lakjék. Mert Fonyódon a tanító lakása szintén nagyon mizerábilis.

(Népszava, 1925. júl. 7. 6. p.)

A FŐVÁROS FONYÓDI ÁRVAHÁZI ÜDÜLŐ-TELEPÉNEK FŐÉPÜLETE

(Fonyód, július 5.) Vasárnap délből, ünnepélyes keretek között nyitották meg a főváros árvaházának a Balaton partján, Fonyód-Bélatelepen épült üdülőtelepét. Rajzunk a telep főépületét ábrázolja, amelyben máris 73 fiú - valamennyi a fővárosi árvaházak növendéke - nyaral, Kurucz Kálmán igazgató és 3 tanító vezetése alatt. A főépületben két nagy hálóterem van a fiúk részére és egy nagy ebédlő. A főépületen kívül van egy gazdasági épület betegszobával, konyhával, raktárakkal és személyzeti lakásokkal és van ezenkívül igazgatósági épület. Minden rendkívül megnyerő környezetben, barátságos külsővel és meleg berendezéssel. Az új intézmény a főváros kevésszámú újabb alkotásainak egyike az összeomlás óta, létét elsősorban a főváros közjótékonsági ügyosztálya munkásságának köszönheti.

Az ünnepségen a kormányt Ripka Ferenc kormánybiztos, a népjóléti minisztert Pettko-Szandtner Aladár helyettes államtitkár, a főváros tanácsát Buzáth János alpolgármester, Liber Endre, Csupor József és Purébl Győző tanácsnokok, dr. Végh János tiszti főorvos, a közjótékonsági ügyosztályt, dr. Gallina Frigyes főjegyző és Bertl Tivadar tanácsjegyző képviselte.

A gyermekek ének- és zenekarának megkapó előadása után Liber Endre tanácsnok, a főváros szociálpolitikai és közjótékonsági ügyosztályának vezetője üdvözölte mindazokat, akik az intézmény életrehívásához valamiképpen hozzájárultak. Ezelőtt 88 évvel alakult - mondotta - Budapesten az első fővárosi árvaház, azóta még négy újabb. Mindannyiok akkoriban kívül esett a városon, amely azonban utóbb füstjével és porával körülfogta ezeket az intézeteket. Így kellett gondolni végül is a fővárosi árvaházak több száz növendékének nyári üdültetésére. A gondolat azzal indult megvalósulásnak, hogy gróf Zichy Béla 1923 végén két holdat, 1924 elején újabb két holdat adott erre a célra Fonyódon, a Balaton partján. A Miklós-téri és az Óhegyi-utcai régi iskolai barakkok anyagából Palásthy Béla fővárosi mérnök ügyes tervei szerint erre a telekre fölépítették az üdülőtelepet. A főváros 1.12 milliárdot fordított erre a célra, társadalmi úton 300 millió korona folyt be. Befejezésül Liber tanácsnok annak a reményének adott kifejezést, hogy az intézményt a főváros mielőbb tovább fejlesztheti. Utána

Buzáth alpolgármester a főváros részére átvette az intézményt, nagy elismeréssel emlékezvén meg Liber tanácsnok tevékenységéről. Ripka kormánybiztos a gyermekvédelem jelentőségét fejtegette. Kovács Lajos körjegyző a község üdvözlét tolmácsolta, végül az intézet egyik növendéke köszöntötte szép beszédben a számukra létesített hajlékot.

Az ünnepség után a növendékek kivonultak - fürdőruhában - a Balatonra. Örömdetesen megható látvány volt, amint a 70 egynéhány napbarnította gyerek vidáman kiáltozva, lubic-kolva rohant a sekély vízbe, amelynek fővényes partján fél kilométerig nyomulhattak előre és a víz még mindig csak a derekukig ért...

Az új intézményt a szociálpolitikai és közjótékonyági bizottság tagjainak, a bizottság megalakulása után rövidesen ugyancsak bemutatják.

(Szerdahelyi Sándor)

(Balatoni Kurír, 1936. júl. 15. 7. p.)

A FONYÓDI PROTESTÁNS TEMPLOM

A fonyódi protestáns gyülekezet szépszavú harangját az elmúlt vasárnapon avatta fel Izsák Aladár somogyjádi lelkész emelkedett hangú, hatásos beszéddel mutatva rá a harang jelentőségére és hivatására. A harangot felvirágozott kocsin szállították fel a templomtérre és magyarruhás lányok kísérték. A harangavatásra felvonult impozáns tömeg között ott láttuk a nyaraló előkellőségek és villatulajdonosok színe-javát, közöttük Krivos Árpád dr. ügyvéd, Csertán Mártonné, Fleschacker Gusztáv ezredes, v. técsői Móricz Kálmán ezredes, Duttay Béla tábornok, Matolcsy Sándor vezérigazgató, dr. Maksay Ferenc főorvos, May József főjegyzőt és másokat. A harangavatás után a Porkoláb-vendéglőben szeretetvendégség volt, melyen emléktárgyakat osztott ki a gyülekezet. A szeretetvendégség a reggeli órákig tartott. A templomszentelési ünnepség még ugyancsak július hóban lesz megtartva nagyobb ünnepség keretében.

(Balatoni Kurír, 1943. júl. 29.)

HOGYAN TÖRTÉNT FONYÓD-BÉLATELEP MEGALAPÍTÁSA

Lapunk f. hó 15-i számában röviden megemlékeztünk arról, hogy Siófokkal egyidőben Fonyód-Bélatelep az idén ünnepelheti megalapításának félévszázados jubileumát. Ezzel kapcsolatban vitéz Szaplenczay László ny. huszárezredes úrtól, a nagyérdemű alapító, dr. Szaplenczay Manó fiától érdekes levelet kaptunk, mely úgyszólván a balatoni kultúra egyik értékes dokumentumának tekinthető és ezért azt teljes szövegében, alantiakban adjuk át lapunk olvasóközönségének:

»Édesatyám, dr. Szaplenczay Manó 1882-ben került a somogymegyei Marcaliba, mint orvos. Ekkor ismerte meg a közeli Balatont, amelynek lelkes rajongója lett, nemcsak mint természet-imádó, de mint orvos is felismerve annak szépségeit és különösen a gyermekekre vonatkozó gyógyító hatását. Családját minden évben, míg Marcaliban lakott, Balatonberényben és Balatonkeresztúron nyaraltatta, ahol természetesen akkor még csak a parasztházak „tisztaszobái” voltak erre alkalmasak. Így történt, hogy amint a család szaporodott, már nem is egy, de két házban bérelt lakást. Édesatyám 1891-ben lett Somogy vármegye főorvosa, amikor is Kaposvárra költöztünk. Ekkor már Berény és Keresztúr távol volt tőlünk és nyaralásra a közelebbi Balatonboglárt választotta, hol 1892 és 1893-ban a nyarat töltöttük. Innen csinált édesatyám családjával és Lengyeltótiiban lakó atyafiaival: dr. Berzsényi Sándor körorvossal és Berzsényi Gerő ügyvéddel, valamint ezek barátaira gyakorta Fonyódra kirándulásokat,

elsősorban azért, hogy a lengyeltótiakkal, akiknek ez volt a kedvenc kirándulóhelye, találkozzék. A jelenlegi bélatelepi vasútállomás, amely akkor még csak a 103. sz. vasúti őrház volt, volt a lengyeltótiak kirándulásainak a célpontja, ahol az őrházat használták fürdőkabinul, annak a tornácán pedig étkeztek és tarokkoztak, ha a fonyódi hegyen levő erdőt megjárva és megfürödve sziesztáztak. Az erdő, melyben jelenleg a bélatelepi villák állanak, akkor még birkalegelő volt, így tehát nem annyira az erdő vonzotta a kirándulókat, mint inkább a Várhegyről kitáruló és az egész Balatonparton egyedülálló kilátás. Ez a páratlan panoráma és a 103. sz. őrháznál levő fürdőlehetőség, hol is nem kellett kilométernyire begyalogolni a vízbe, hogy az ember rendesen megfürödhessen, hanem a felnőttek - mindjárt kötésig érő vizet találtak, de emellett a gyermekeknek is volt megfelelő mélységű fürdőhelye, terelte atyám figyelmét erre a helyre és érlelte meg benne azt a gondolatot, hogy itt egy nyaralótelepet kellene létesíteni. A fonyódi hegyen levő erdő gróf Zichy Béla tulajdona volt, s ezért, hogy a tervből való lehessen, előbb az ő hozzájárulását kellett megszerezni, Ez azonban nem ment simán, mert a gróf állandóan Párizsban tartózkodott, gazdatisztjei pedig hallani sem akartak arról, hogy ők nyaralókkal való bajokat vegyenek a nyakukba. Atyámnak azonban végül mégis csak sikerült a gróffal érintkezést találnia és az erdő egy részének nyaralók építéséhez való felparcellázásához hozzájárulását - nemcsak megszereznie, de vele olyan megállapodást is kötnie, hogy a fonyódi uradalom elvállalta a nyaralók tejjel, vajjal és zöldségtermékekkel való ellátását is. Ennek megtörténte után össze kellett hozni a társaságot, telkek átvételére. Ez is nehezen ment, tekintve, hogy akkor még Kaposvár és Fonyód között nem volt vasúti összeköttetés, tehát Ercsin kellett a kb. 60 km-es utat megtenni. Ennek dacára, mint első alapítókat, sikerült atyámnak kaposvári baráti köréből összehozni annyi részvevőt, hogy a komoly munka is megindulhatott, 1893-ban.

Első társai voltak: Vaszary János ügyvéd, Krizamich József ügyvéd, Falu József ügyész, dr. Szigethy Gyula János orvos, özv. Fally Hugóné, atyám elődjének özvegye, Chernel Gyula földbirtokos, Duhon Lajos szigetvári ügyvéd, Krasznai Miklós pécsi ügyvéd, Szekeres József nagykanizsai orvos. - Ezenkívül voltak még mások is, akik azonban rövidesen vagy visszaléptek, vagy továbbadták telkeiket. Ennyi komoly vállalkozó is elég volt azonban ahhoz, hogy a terv valóra válhassék. Ahhoz, hogy az építkezések is megkezdődhessenek, elsősorban is vízre volt szükség, amihez meg kellett a vízvezetékét építeni. Ez 1894-ben el is készült és egyidőben felépült elsőnek édesatyám villája, amelybe már 1895-ben be is költöztünk. E nyáron épült azután a fent említettek villáinak legnagyobb része, úgy, hogy 1896-ban már egész kis társaság volt együtt, viszont 1894-ben csak mi egyedül nyaraltunk még ott és a faluban bérelt néhány későbbi villatulajdonos lakást, onnan figyelve nyaralója felépülését.

1896-ban atyám néhány pesti barátját is sikerült csatlakozásra bírnia, így Lippich Elek min. tanácsost, Náray-Szabó min. tanácsost, Csorba József min. tanácsost és Bolváry Zahn Dénest. Ezek is gyorsan építkeztek, úgyhogy 1894-1900-ig terjedő időben a mostani Bélatelep, mely elnevezését a volt gavalléros tulajdonos után nyerte, - mai formájában már majdnem ki is alakult.

Az építkezések ideje alatt a villák előtti teret atyám, ki a telep első igazgatója lett, Schilmann kaposvári kertésszel parkírozttatta. Ehhez ültetett díszfák legnagyobb része gróf Zichy Béla lengyeltóti faiskolájából adományoztatott és bizony a mai terebélyes díszfák és égbenyúló fenyőket látva, senki sem hinné, hogy ott valamikor, - 50 évvel ezelőtt - juhok által lelegelt kopár erdő, vagy kiégett legelő volt.

A fürdőkabinok a 103-as őrháznál állítottak fel. Jó ideig ez egy vízben cölöpökön álló, U-alakú faépítmény volt, minden villához 1-1 kabinnal és egy váróteremmel. A fürdőházhoz hídon kellett bejárni. Minden kabinnak két ajtaja volt és amíg a nők csak a belső ajtón

közlekedhettek és csak a belső vízben fürödhettek, addig a férfiak csak a kifelé nyíló ajtókat használhatták és csak a külső vízben fürödhettek. Nők és férfiak még a vízben sem találkozhattak és persze a mai strandolásról szó sem lehetett. Ezt a faalkotmányt minden ősszel ki kellett emelni és tavasszal újból felállítani, ami igen nagy költséggel járván és ezért - egyben haladva is a korral, - épült meg az 1900-as években a mai fürdőház. A Bélatelepen levő Sirály szállodát emlékezetem szerint 1900-ban *(1905-ben)* a gróf építtette és adta bérbe arra alkalmas vendéglősnek. Az építés ideje a szálloda homlokzatán található.

A bélatelepi nyaralók családi közösségben éltek. Együtt szórakoztak és egész nap együtt voltak. Atyám villája volt a legtávolabb fekvő a fürdő felé, így mikor mi délelőtt 10-11 óra között megindultunk fürdeni, - minden villába bekiabáltunk és azok lakói csatlakoztak. A hazamenetel is körülbelül együtt történt. Ellátásunkról az uradalom gondoskodott, amelynek embere minden este felvette a másnapra szóló rendelést minden villában és azt másnap kihordták, házhoz szállították, kezdve a jégtől a petrezselyemig. Húst a faluban nyíló mészárszékekben vásároltunk, ahol rövidesen több fűszerkereskedés is létesült.

Patriarkális és kedves idők voltak ezek. Száműzve volt minden fényűzés, minden nyereszkesedés és aki ott nyaralt, igaz pihenést és üdülést talált. Fonyódnak, illetve Bélatelepnak akkor még sem vasútállomása, sem kikötője nem volt. A postát Boglárról hozta gyalogpostás, ha pedig Zalába akartunk kirándulni, akkor evezős halászcsonakok vittek bennünket Badacsonyra, Szigligetbe, Boglárra pedig nem egyszer gyalogosan rándult át az, ki templomba kíváncszott, vagy - zsidót akart látni, amikből Bélatelepen egy sem volt található.

A Kaposvár-fonyódi vasút megnyílásával, ami emlékezetem szerint az 1900-as évek elején történt (1896-ban) vette kezdetét Fonyód fellendülése és akkor alakult meg Sándortelep a falu keleti csücskén, valamint az évről-évre gyarapodó falusi lakosság is alakította viskóit, úgy, hogy azokban nyárára nyaralókat fogadhasson be. Fonyód község maga kicsi és szegény halászfalucska volt 50 évvel ezelőtt, ahol még jól emlékszem - mint máshol a kukoricát, - úgy szárították fonálra fűzve az ereszek alatt a balatoni heringet - a gardát. Ma Fonyód tehetős és jómódú, megelégedett családok lakóhelye, amit a nyaralóknak köszönhet, még abban a vonatkozásban is, hogy a világtól való elzárkózása megszűnt, mert a Kaposvár-fonyódi vasút eszméjét is atyám vetette fel és agitált addig mellette az érdekelt községekben és birtokosoknál és járt el a megfelelő helyeken, míg az valóra is vált. Ugyancsak a vasút megnyitásával egyidőben nyílt meg a vasútállomás közelében levő, ma Drechsler szálloda (1897-ben), amit emlékezetem szerint, a Déli Vasút építtetett, ugyancsak atyám közbenjárására. Ennek első bérelője a dombóvári híres Vadkerty család volt. Rövidesen a vasútmegnyitás után megépült a fonyódi kikötő is, ami lehetővé tette Somogynak Zalával való rövidebb összeköttetését, a jégmentes hónapokban és azt, hogy kirándulók útbajthassék Fonyódot, azt mindjobban megkedveljék és további fejlődését biztosítsák. Ma már Boglártól Máriatelepig, sőt azon is túl, majdnem összefüggő villasor áll a Balaton mentén, aminek azonban a gyöngye mégis csak Bélatelep, amely magabazárkózva kiemelkedik ebből a sorból, hirdelve néhány lelkes és akadálytól vissza nem riadó ember alkotó akaraterejét.

De hol vannak ma már ezek az első telepések? Bizony elmúltak és ma már valamennyien porrá váltak. 1916. szeptember 3-án atyám is elhalt és kívánsága szerint a Bélatelep feletti erdőben van eltemetve. Az egyenes leszármazottak közül ma már csak kevesen bírják a szülők hajdani tanyáját. Eredeti családi kézen van még a Szaplanczay villa, a Szigethy Gyula villa, a Wollenhofer villa, a Depold és a Dubon villa. A többi már gazdát cserélt. Az új villatulajdonosok közül a legrégibb Ripka Ferenc ny. főpolgármester, aki ma a bélatelepi fürdőegyesület elnöke és annak igazgatásában atyám utóda. Nála megvannak a hiteles és dátumszerű adatok, jegyzőkönyvek, amik vagy megerősíthetik, vagy helyesbíthetik az én visszaemlékezéseimet,

amelyek a legrégibb időkre nézve nekem gyermekkori emlékeim és a felnőttek beszélgetéseit hallgatva, a lehetőséghez képest híven igyekeztem azokat visszaadni, még megjegyezve azt, hogy Balatonfüred és Siófok kivételével - Fonyód-Bélatelep volt az első nyaralójellegű település, mert Földvár, Szemes, Lelle, stb. mind azután és mondhatnám, Bélatelepet utánozva alakult meg...«

Eddig tart öméltóságának a fiúi kegyelet diktálta s a Balatonkultusz hagyományainak őrzésére irányuló fontos és jellemző közleménye, amely nemhogy „hosszas előadásával nem volt terhünkre”, mint az író szerényen megjegyzi, hanem ellenkezőleg, hálás köszönettel tartozik érte a Balaton érdeklődő közönsége, amiért az érdekes adatokat a feledéstől megmentette. Kupa herceg fonyódi váromladéka közelében pedig megbékélten pihen nagy művének befejezése után a lelkes alapító, dr. Szaplanczay Manó és síri álmaihoz örök szent zsolozsmát dalol a Balaton hullámainak kara...

(Dr. Margittay Rikárd)

(Népsport, 1956. júl. 30. 2. p.)

A FONYÓDI „SPORTKOMBINÁT”...

Éppen tíz éve, 1946 nyarán égett olyan lázban a fonyódi sporttábor, mint napjainkban. Akkoriban futótűzként került szárnyra a hír a faluban, hogy a község pompás új sporttelepet kap. „Fonyódi munkásaréna” - így hirdette az a sokezer példányban készült képeslap a készülő új sporttelepet, amelynek képét a fonyódiak büszkén küldték el ismerőseiknek, barátaiknak. Sokan még ma is őrzik a színesnyomású lapokat, amelyek Dióshgyi Ernő építész-mérnök terveit mutatják be. A munkálatok meg is kezdődtek. A labdarúgó-pálya, s a betonlelátó egy része elkészült a hegyoldalban. Aztán kiderült, hogy a tervezés túlságosan merész volt, s hogy a tervezők tovább nyújtózkodtak, mint ameddig a takaró ért. A labdarúgó-pálya elkészült, de a munka abbamaradt, s lassan-lassan szertefoszlottak a fonyódi munkásarénához szőtt szép álmok.

A fonyódiak persze örültek új labdarúgó-pályájuknak, hiszen ez is segítette előbbrevinni a sport ügyét. Amikor azonban a falusi spartakiád-versenyeket rendezték meg Fonyódon, kitűnt, hogy ez a pálya csak a labdarúgóknak nyújt otthont. Pedig kezdték bontogatni szárnyaikat a röplabdázók s az atléták is, akik közül néhányan eljutottak az országos spartakiádra is. Sőt, a súlydobó Sinkovics egy alkalommal győztesként is tért vissza Budapestről.

Az idei spartakiád-versenyek járási döntőjét a járási székhely, Fonyód nem tudta megrendezni, mert nincsen megfelelő atlétikai pályája. Szégyellték is magukat a Fonyódi SK vezetői, akik ez év június 5-én egy vezetőségi ülés keretében tárgyalták és latolgatták a sportpálya ügyét, Máté Sándor dr. orvos javaslatot tett: Bővítsük ki magunk a sporttelepet, s lássunk haladéktalanul munkához - mondotta többek között. Borbély György, a sportkör gazdasági felelőse, a helybeli Tőzegüzem dolgozója, úgy hirtelenében ki is számította, hogy hatezer köbméter földnek a megmozgatásával megoldható lenne a futópálya kérdése, s akadna hely a röplabdázóknak, meg a kosarasoknak is. - Fogjunk mi magunk munkához - vette át a szót ismét a sportbarát Máté dr., aki a vezetőség néhány tagjával, Borbély Györggyel, Bogdán Jánossal, Hasenbauer Józseffel, valamint Hajba József és Oláh János sportolókkal másnap, június 6-án már munkához is láttak. Lefektették a Tőzegüzemtől kapott keskeny nyomtávú síneket. Helyszínre szállították a csilléket, s Máté Sándor dr. első lapát földje elindította a munkát is. Még ezen az estén tíz köbméternyi földet vágtak le a partból, amellyel egyúttal fel is töltötték a kapu mögötti területet.

Azok az üdülők, akik esti sétájukat a fonyódi hegyoldalban végzik, megszokták már, hogy a labdarúgó-pálya környéke mozgalmas képet mutat. Igaz, nem a labda pattog ott mostanában, hanem a csákányok, fejszék csattogása, a csillekerekek zörgése veri fel a csendet. A fonyódi úttörő-fiatalok: Vass Jancsi, Huszti Béla, Máté Csaba, Siess János, ifj. Hasenbauer József brigádjai versenyeznek egymással, hogy ki tud több földet a völgybe szállítani. A fonyódi pajtások sikereit „megirigyelték” a kaposvári úttörők is, akik ott üdülnek a Balatonparton, ők azt vállalták, hogy 300 köbméter földet faragnak le a hegy oldalából. A pécsi úttörők két délután dolgoztak, s kezük nyomán 12 köbméter föld mozdult meg. Máté Sándor dr. és Bogdán János manapság szinte mindennap ott vannak a fonyódi pályán. Segítik, irányítják a lelkes társadalmi munkások munkálatait. A sportszerető orvos, a pályaépítkezés titkára boldogan mutatja vezetőtársainak a naponta érkező újabb leveleket, amelyek rendre újabb munkafelajánlásokról adnak hírt. Annak örülnek a legjobban a fonyódiak, hogy pályaépítésük ügye ma már túlnőtt nemcsak a község, hanem a megye határain is. Az Egyesült Izzó, a Mosonmagyaróvári MOFÉM, legújabbán pedig a II. Rákóczi Ferenc katonai iskola jelentette be, hogy részt kér a pályaépítésből. Azok a fonyódi dolgozók, akik valami oknál fogva nem tudnak részt venni tevőlegesen a pályaépítési munkákban, köbméterenkint 15 forinttal váltják meg hozzájárulásukat. Így gyűlt össze már vagy 1500 forint. A megyei TSB, látva a szorgos munkát, máris tízezer forintos anyagi támogatást nyújtott a fonyódi pályaépítőknek, s ez csak megkönnyíti a fonyódiak munkáját.

Fonyódon tehát a szó szoros értelmében „megmozdult a föld”. Ez ideig 600 köbméter földet vágtak le a hegyoldalból. Két méterrel máris szélesebb a fonyódi sporttelep, s ma már olyan nagyarányú társadalmi megmozdulás van kibontakozóban a pályaépítésnél, amilyen 1946-ban még elképzelhetetlen volt. A „Fonyódi munkásaréna” tervei tíz évvel ezelőtt nem valósultak meg. A jelenlegi fonyódi tervek, a Balatoni Stadion építésének tervei azonban megvalósulhatnak, ha a fonyódiak kezdeti lendülete nem törik meg. Erre azért van remény, mert a fonyódi sportemberek most erősen összefogtak. Több százán vannak a pályaépítők, s ezek áldozatos munkája minden bizonnyal meghozza majd a maga gyümölcsét.

(Kovács Sándor)

Sajó Sándor (1868-1933)

A FONYÓDI VÁRHEGYEN

A fonyódi várhegy tetejéről
Lelkem a táj szépségébe szédül:
Balatonnak fehér fátylos kékje
Belevész a verőfényes éjbe.

Csónakomnak fehér vitorlája
Villan a tón, mint pillangó szárnya;
Mint bogársor, hosszan nyúló rajba
Halász-bárkák feketélnek rajta.

Hajó úszik, tutul a kéménye,
Sirálymadár le-lecsap feléje,
Elszáll aztán - szememet is csalja
Mind messzebbre, át a túlsó partra.

Messze ott fönn, a vízre guggolva
Néz merengőn ős Tihanynak orma;
Itt alul meg némán integetnek
Romfalai regés Szigligetnek.

S középen e gyönyörű keretbe
A teremtés két csodás remekje,
Két legszebb szál a hegykoszorúba:
Badacsony s a gulácsi hegy kúpja.

Ezt karcsúvá angyalok faragták,
Azt bazaltból titán kezek rakták.
S ide tették világ csodájára
A szendergő Balaton partjára.

AUGUSZTUS

(Balatonpart, 1907. aug. 1. p. 3-4.)

A FONYÓDI ANNA-BÁL

Szombaton, 27-én volt a fonyódi Béla-telepen a Sirály-szálló nagytermében a szokásos Anna-bál. Természetesen sikerült fényesen, ahol oly előkelő és egymással összetartó, egymást megbecsülő közönség van, mint a Béla-telepen, ott fényesen kell sikerülniök a mulattságoknak. Ott voltak Marffy Emilék, Chernel Gyula és Várady Károly orsz. képviselőék, Szabó, min. tanácsos, a kaposvári és a lengyeltóti járás legelőkelőbb közönsége, élükön Szaplanczay Manóval, Somogy-megye főorvosával. És e névnel meg kell állnunk. Vannak emberek, akik tudnak lelkesedni minden szépért, jóért, hasznos emberi és kulturális célért, akik e célok érdekeiért, és ezek szolgálatának szentelik életüket és ily fontos társadalmi missziót önzetlenül képesek teljesíteni; emberek, akik nem ütik a nagy dobot, nem csapnak lármát, hanem egész csendben, dolgoznak és - elérik a legszebb eredményeket. És ilyen ember Szaplanczay is. Egész életét az emberiség igaz érdekeinek szentelte, embertársai valódi jólétét és boldogságát igyekezett előmozdítani. Van is becsülete mindenütt, tiszteli és szereti mindenki. Béla-telep megteremtése is jórészen az ő érdeme. De meg is látszik rajta az ő keze munkája, az ő agyának alkotása. Ilyen telepet csak alapos, gondos és - önzetlen munkával lehet megteremteni. Mert ez az új fürdőtelep, amely a maga nemében egy „fiatal óriás” valóban egyik gyöngye isteni szép Balatonunknak. A Balatont látogató közönség előtt java-részt még ösmeretlen; de aki egyszer ott volt az el van ragadtatva a vidék szépségétől. A fonyódi hegyoldalról végignézve az előtte elterülő víztömegben s az innen legszebb zalai hegyvidéken, megbámulva egy napfölkeltét, naplementet s élvezve fürdőjét, mely az egész Balaton körületén a legjobb s a legbárányosabb talajjal bír, az oly élvezetben részesült, melyet el nem feled soha. Az erdőborította hegyen sétálva mindenfelé egy-egy kedves villához érünk, ahol virágillat és madárdal mellett kedves kis angyalok pajzán nevetése s az igazi családi boldogság hangjai hallatszanak s hamisítatlan meglegedettség és jólét jelei mutatkoznak. S ezt javarészen Szaplanczay teremté. Itt megemlíthjük még, hogy a telepnek élelmiszerekkel való ellátása is mintaszerű. Zichy Béla gróf, kitől nyerte nevét is a telep, szerződésileg kötelezte magát a telep egész közönségét minden élelmiszerral ellátni, s ezt közeli majorjából pontosan teljesíti is. Hol vannak ettől többi balatonparti nagybirtokosaink!? Vagy ők erről nem tudnak? És ha nem, miért nem?

(Balatoni Kurír, 1933. aug. 2. 4. p.)

TÁBORTÚZ

Szép Balatonunk kedves környékén, barnára, sőt feketére sült emberek vidám csoportjai tanyáznak. Amint végig futjuk s egy-egy kis képet kiragadunk a balatoni életből, úgy érezzük, hogy a „Balatoni Kurír” kedves és szép munkát vállalt magára.

Fonyódon vagyunk. A Dunántúl egyik legszebb fürdőhelyén, amely magaslaton terül el. Szép villáin és gondozott utain kívül gazdagon befásított részeket, majd erdőséget találunk. Egészséges levegője s a bennszülött lakosság magyaros vendégszeretete, mindig kedves pihenőhelyet nyújt az ideérkező ifjúsági tábornak, ami abban áll, hogy erdőben, sátor s az Isten szabad ege alatt élvezik az egészséges levegőt s a Balaton váltakozó gyönyörűségét.

Jelenleg Budapest VI. kerületének a levente ifjúsága ütötte fel táborsátrait. Térséges erdő közepén találjuk őket. Egyik oldalról a Balaton tükrözi vissza a sátraik viszképeit, míg a másik oldalon sűrű erdő teszi felejtethetlenné az elénk táruló panorámát.

A tábor bejáratánál a leventék készítette kis kapu fogad, mely fölött „Szebb jövőt adjon Isten” felírást találunk. Belépünk. Egy külön kedves, egészséges, valóban szebb jövőt ígérő világba lépünk. Közvetlenül a bejáratnál két fapuskás őr vigyáz a „terület épségére” s miután a rendnek megfelelően „leigazoltatnak” - elindulunk a tábor megtekintésére.

Vitéz Hindy Iván őrnagy parancsnoksága és felügyelete alatt él, lélegzik, mosolyog a tábor. Szabályos sorrendben nyolc sátort találunk, melyek az első pillanatra keletre az indiánusok közé viszi képzeletünket. Nem csoda, hisz erősen napbarnított embereink könnyű ruhájukban tévedésbe ejtenek bennünket. Trianon töviskoszorús keresztje vérző országunkkal, a magyar címer s egy-egy boldogabb jövőt ígérő felirat. Mind egy-egy emléket hagy az ember lelkében. A sátrakban a legnagyobb rend és tisztaságban sorakoznak egymás mellé az ágyak. Külön találjuk v. Hindy őrnagy, majd az egészség őrének: dr. Scholtz Alajos sátrát. Még tábori irodát is találunk, honnan az élelmezést s egyéb szükséges dolgokat irányítják. S végül, ami a legfontosabb, megtekintjük a tábor konyháját s éléskamráját. Meglepett bennünket az a bőséges ellátás, mellyel leventéinkről gondoskodva van. Hatalmas üstökben éppen a vacsorát készítette szakácsunk. Szinte csiklandozta orrunkat a jó illat.

Megkérdeztem egy leventét, hogyan tetszik a tábori élet?

„Nagyon jól, szeretnénk jövőre is eljönni!” - Igazat mondott, a szeme elárulta, hogy a lelke átöleli a Balatont.

Vitéz Hindy Iván őrnagy, ki jóságos szeretettel veszi körül nagy gyermekeit, elmondja, hogy székesfővárosunk költségén 2-2 heti váltásban 80-80 embert nyaraltat. Bőséges koszt mellett atlétika, fürdőzés, úszás és szabadgyakorlatokkal töltik az időt. Az egész táborban jóleső tisztaság, rend és fegyelem uralkodik. Nem mulaszthatjuk el, hogy székesfővárosunknak köszönetet ne mondjunk szeretettel párosult nemzetnevelő munkájáért, melyben leventéinket részesítette.

Leventéink nemcsak a test edzésével, hanem a lélek nevelésére is igen szép gondot fordítanak. Ilyenkor, amikor zajlik az élet a Balatonunk partján, fenséges és felemelő látvány az elcsön-desedett, halkuló estében egy fellobbanó tábortűz. Csak az arcokat világítja meg a tűz lángja, de a szemekből ezer tábortűz világít bele az éjszakába. Megnéztük ezt is. Szavakat, szabad előadás s zászlóbontás mellett erőteljes jankiáltás, ígéret, hogy „ezt a darab földet nem engedjük, nem, nem, soha!” S amint így elnéztük sugárzó arcú leventéinket, a boldog múlt jönni kezdett felénk. Árpád vezér tábortűz mellett foglalta el az első magyar röögöt, régi fejedelmek tábortűz mellett hozták az első törvényeket s innen a lángok mellől indult nevet, helyet szerezni egy országnak. Valamikor... S most, amikor leventéink imás, nótás ajkukkal újra bevilágítanak sötét éjszakánkba - szeretném ha a nagyközönség is az ilyenkor lángallobbanó sok pici magyar lángot a lelkébe fogadná s szeretetével táplálná őket. - Ti pedig ifjú hősök, kik szerte indultok újra hazát nagyot és magyart szerezni - csak éjjetek, csak világítsatok, hogy nemsokára majd - „Adjon Isten szebb jövőt!”

(R. László Mária)

(Rózsavölgyi és Társa kiadása - Budapest, 1928.)

A FONYÓDI PARTON...

Dr. Ripka Ferenczné Méltóságos Asszonynak
(Heródek Sándorné verse, Dr. Erdős Árpád zenéje).

3

A FONYÓDI PARTON

Előadási jog fenntartva. Szövegét írta: HERÓDEK SÁNDORNÉ. Zenéjét szerzette: DR. ERDŐS ÁRPÁD

Rubato.

ÉNEK.

A fo - nyó - di par - ton hal - kan kel a szel - lő,
Mé - lyen já - ró fel - hők a Ba - da - csony al - ján,

ZONGORA.

A fo - nyó - di hal - mon mé - lyen jár a fel - hők. Fo - nyód leg - szebb lá - nya
Cser - le - ve - les er - dők a Ba - la - ton part - ján. A - hany - szor zú - gás - tok

le - z - fo - gó - ját tart - ja. Sze - re - lem - ről sut - tog ott a Ba - la - ton - nak
vé - gíg szűl e tá - jon. Any - nyi ál - dás le - gyen a - zon a kék sze - mű

min - den fod - ros hab - ja, Cser - le - ve - les er - dők min - den vad - ga - lamb - ja.
szó - ke ha - ju bí - nyon, Vél - jők szép va - ló - ra a fo - nyó - di á - lom.

ZENEMŰVÉSZI HETSÉSE ÉS NYOMÁSA BUDAPESTI LÉVÉLTÖRZÉNY

(Balatoni Kurír, 1934. aug. 23. 1. p.)

FONYÓD-BÉLATELEP 40 ÉVES JUBILEUMA

40 éve, hogy dr. Szaplenczay Manó, Somogyvármegye tisztifőorvosa megalapította Magyarország egyik legszebb fekvésű fürdőhelyét és ennek ünneplésére, az alapító emlékművének leleplezésére a fürdőtelep vezetője: dr. Ripka Ferenc augusztus 15-re maga köré gyűjtötte a hálás és sokasággá szaporodott lakosságot.

A lélekemelő ünnepségen dr. Gerlóczy Zsigmond e. tanár mondotta az ünnepi beszédet, amely Szaplenczay dr.-t mint ideális lelkületű, mindig a közért dolgozó orvost mutatta be, aki minden a vármegyét illető közegészségügyi veszélyes probléma ellen tollal és munkával küzdött. A beszéd így foglalkozik tovább az alapítóval:

„Az oly sok változatban gyönyörűséget nyújtó Balatonnak egyik legszebb, legbájosabb üdülőhelyén, Fonyód-Bélatelepen, amelynek nyaranta itt tartózkodó és most itt üdülő közönsége a mai napon előkelőségekkel, vendégekkel szaporodott meg, mintegy jelezni akarván azt, hogy itt ma ünnepség van, ünnepség, melyet a kegyelet avat azzá, hogy hálásan emlékezzék meg arról a poétalelkű orvostól, akit a mi jósorsunk, mint a máramarosmegyei ősi Szaplenczay család sarját szülőhelyéről, a hegyes-völgyes beregmegyei Csetfalváról idevetett Somogyvármegyébe, hogy közelében legyen annak a csodaszép nagy tónak, a Balatonnak, amelynek már mint marcali-i körorvos nagy imádója volt. Mert igenis poétalélek lakozott benne; alkotásra ihlette őt a Balaton fenségessége. Miközben fáradtságos körorvosi munkáját végezte, pihenést nem ismerő agyában valami szépséges balatoni nyaralóhely létesítése forgott. Mikor pedig 1891-ben a vármegye főorvosa lett, hivatalos útjain mindig kutatott megfelelő nyaralótelep után. 1894-ben családjával Bogláron nyaralt s egy alkalommal innét nagyobb társasággal átrándult Fonyódra. Fürdés után a várhegyet övező tölgyfaerdőben tett séta s az onnét nyíló remek szép kilátás oly hatással voltak rá, hogy mint Istentől küldött szikra villant föl az elméjében, hogy ez a hely az, amit balatoni üdülőhellyé kell fejleszteni. Érintkezésbelépett a tulajdonos Zichy Béla gróffal, akiben megértő pártfogót talált terve megvalósítására. A vadon erdőt parcellázták és a villatelkek sorshúzás útján kerültek az első birtokosok kezébe. Megalakult a bélatelepi érdekelttség, amely vízvezetékét létesített és megkezdte az építkezést. Az ezzel kapcsolatos sokféle munkaalkalom teremtette meg Fonyód népének jólétét is. Azután következett az erdő rendezése, a parkozás, utak létesítése, a fürdőház megépítése, csónakok beszerzése, a közvilágítás létesítése.

E fejlődés láttán az ő tanácsára építtette meg Zichy Béla gróf a mai Sirály szállót és fonyódi uradalmát úgy rendezte be, hogy az a bélatelepi érdekelttség élelmeyését, főként tejjel, vajjal ellátását szolgálhassa.

S ha most 40 év elteltével a fonyódi vasúti állomástól portól és sártól mentes pompás autóúton percek alatt jutunk fel Bélatelepre és naplenyugta után villamos lámpák világítják meg az utakat, hálás kegyelettel kell gondolnunk nemcsak a mai napon, amelyen 40 éves fennállását ünnepeljük Bélatelepnak, hanem szakadatlanul nap-nap mellett arra a melegsívű orvosra, Szaplenczay Manóra, aki a közjóért eltöltött élete sok maradandó alkotása mellett nevét a Balaton egyik legszebb üdülőhelyének, Bélatelepnak a létesítésével megörökítette.

Ti gyönyörűséges asszonyok, ti szépséges fiatal leányok, ti jókedvű pajkos fiúk, akiknek a világ legpompásabb tóvizében gondtalan kacagás és vidám sivalkodás mellett való úszástok, csónakázástok, lubickolástok teremti meg a Balaton igazi eleven életét és ti mindannyian, akik nap-nap mellett többször is sóhajtva rebegitek, hogy még ilyen felségesen szép sohse volt a naplenyugta, mint ma, gondolatok mindig arra, amikor Bélatelepen üdültök, hogy ezt annak a

doktor bácsinak köszönhetitek, akinek az emlékét a mai naptól fogva nemcsak a Szaploneczay sétány tartja fenn, hanem az az emlékmű is, amelyet Bélatelep nyaraló közönsége állított Szaploneczay Manó emlékére, amely ma ünnepélyes keretek között részévé válik a mi gyönyörű üdülőhelyünknek.”

Az emlékművet May József főjegyző vette át a község nevében szép szavak kíséretében.

(Balatoni Kurír, 1937. aug. 4.)

**NAGYJAINK A BALATON MELLETT:
DR. RIPKA FERENC**

Az éjjel esett, reggelre azonban kiderült, a Fonyód-Bélatelepi várhegy erdős lankái csak úgy ontják magukból az ózonos levegőt és gerlicék bugása kísér, amint Kupa vezér egykori várának menedékes oldalán haladok felfelé. Néhány kanyarulat sakkor látom, mennyire helyénvaló volt ama gondoskodás, mellyel a Márfy-tér széleit padokkal rakták tele, mert bizony még a legedzettebb „balatoninak” is le kell ülnie a csodálkozástól, mikor a platóról hirtelen megpillantja az alatta szétterülő panorámát. Valóban a Balatonvidék egyik legcsodálatosabb kilátása tárul szemeink elé!

Mélyen alattunk a víz szélén mint játék mozdony füstölög a gyorsvonal, a horizonton pedig a maga végeláthatatlan tágasságával terül el előttünk Keszthelytől Tihanyig a valószínűtlen zöldeskék fényben ragyogó víztükör, melyen fehér papírszeletkéek gyanánt úsznak a friss szélben dagadó vitorlák. Éppen szemközt a testes Badacsonyi könyököl bele a tóba, tőle jobbra és balra kíváncsi bakfisokként nyújtják ki karcsú nyakukat Tóti és Gulács, a háttérben Csobánc és Szigliget roskadozik a tetejükön ülő várromok szürke kötömegei alatt, a távolban pedig a Halápi hegy koporsóalakja emlékezteti a szemlélőt az elmúlásra... Előttünk azonban ízlésesen elrendezett virágrondók és csoportok teszitek elevenebbé a képet, dr. Szaploneczay Manó, a nagyérdemű első somogyi tisztiorvos bronzarcképe virágkeret közepéből néz szembe a vakító napfénnel, hátunk mögött pedig előkelően csöndes villák sorakoznak némán a reggeli ébredésben nyújtózkodó fehér kerítések mögött, a gróf Zichy Béla egykori földesúr által alapított telepen.

*

A Ripka villát (ma Bartók B. u. 32.) arról a festett Madonna képről lehet megismerni, mely a bejárattól nem messze egy hatalmas fa törzsén ékeskedik, egyébként kapuja tárva-nyitva van, amit mindjárt a gazdára jellemző vonásként veszünk tudomásul. Mert csakugyan, mikor az üveges terasz alá érünk, már ott találunk néhány embert, akik - mint telefondróton a fecskék - a fehér padon egymás mellett ülve várják, hogy „a Méltóságos Úr” lejöjjön. Könnyen kitalálhatjuk, hogy ügyes-bajos dolgaikon eligazodni nem tudó falubeliek ezek, akik nem veszik tekintetbe azt, hogy a villa ura pihenni akar itt, hanem utána hordják ide is tanácsot, segítséget váró gondjaikat.

És e reményükben nem is csalatkoznak. Amint Ripka Ferenc robusztus, erőtől duzzadó alakja a lépcsőn megjelenik, haptákba vágja magát a kis csoport s egyik mindjárt elő is áll a kérelemmel: hosszadalmas, a lényegét egyáltalán nem érintő bőbeszédűséggel adja elő, hogy fia el szeretne Pesten helyezkedni, mint tanonc, de nem tud lakatosmestert találni, akinél elhelyezkedhetne. Budapest egykori főpolgármestere végtelen türelemmel hallgatja végig a fiáért aggódó apa lamentálását, egy szóval sem szakítja meg a panaszos szóáradatot, csak mikor már végeszakad, adja meg a rutinos audiencia adó bölcsességével az ügyet mindjárt a

helyes vágányba terelő tanácsát, melyre bizonyára élete végéig hálásan fog visszagondolni a kveruláns...

Végre kifogynak a várakozók és szíves szóval tessékel beljebb, illetve a tágas hallba, melyről talán még szebb a kilátás, mint az alsó teraszról. Itt az ember figyelmét mindjárt felkelti az a közel 1 1/2 méter átmérőjű, korona lakú remekbe faragott facsillár, melyen a magyar motívumú virágok egész erdeje ékeskedik. Körül a székeken pedig mindenütt leterített buzsáki varrottas és faragott kulacs árulja el, mennyire pártolja a ház ura a magyar népművészetet. De a szomszéd szoba csillárja sem mindennapi: ott meg egy hatalmas aratókoszorú csüng alá piros és kék mezei virágoktól tarkítottan a kalászek között.

Az onnan nyíló úriszoba is nevezetes: egy alkalommal minisztertanácsra gyűltek benne össze Bethlen István gróf elnöklete alatt Vass József, Rakovszky Iván, sőt Vass József több nyarat is itt töltött a villában, egy részére berendezett külön, egyszerű kis szobában, melyet még ma is az elhunyt miniszter arcképe díszít.

Előadom, hogy jövedelem célja, interjúorozatot készíteni arról, hogy hazánk vezérférfiait mi indította arra, hogy pihenő idejüket a Balaton mellett töltsék és itt szerezzenek ingatlant állandó nyári tartózkodási helyül, mikor pedig módjukban volna évente a legdivatosabb külföldi fürdőhelyeket is felkeresni?

Közben behozza a tízórait a Nagypának egy bájos, sudárnövésű leányunoka s a jóízű villásreggelizés közben kapom a megszívlelendő választ:

„Egyrészt fontos szempont, hogy a pénzt tartsuk itthon, azután meg a közel három évtized óta, hogy itt nyaralok, azt tapasztalom, hogy a Balaton minden fáradtságot, idegességet eltüntet s minden ősszel felfrissülve, regenerálódva tudtam visszatérni munkahelyemre. Azután meg egyik leánygyermekem, akit sírva nevelt az édesanyja, mert oly gyenge gyerek volt, hogy nem hitt a megmaradásában, itt annyira kifejlődött, hogy bárki is megirigyelhetné és 3 egészséges gyermek édesanyjává lehetett.

Engem tehát a hála is itt tart, mert annyi jót kaptam ettől a hegytől! Én azok közé az emberek közé tartozom, akik nem feledkeznek meg arról, akitől vagy amitől jót kaptak. Ez ugyan ma nem divat, de én büszke vagyok erre és politikámba is mindig ez elv mellett fogok kitartani...”

Elértem, hogy mire céloz és szóvá teszem a fürdőtelep elnökeként annak fejlesztése körül szerzett el nem múló érdemeit, melyeknek csak szerény jutalma, hogy annak legszebb útját róla nevezték el.

„Bizony, itt sem hagy nyugton a munka vágya. 22 évvel ezelőtt, még nagyon el volt hanyagolva a község; az utak rosszak, nyáron porosak, télen sárosak voltak, fenn a hegyen levő község úgyszólván hozzáférhetetlen volt. De Bethlen István és Vass József támogatásával sikerült az útkérdést megoldani, a villanyvilágítás bevezetésére is adtak kölcsönt. A hitélet igen gyenge lábon állott. A kommun után megépült 1921-22-ben a templom és a plébánia anélkül, hogy ez a közösségnek pénzébe került volna. Az anyagot összekoldultuk, a falubeliek csak fuvar és napszámot adtak. Így haladtunk lépésről-lépésre s mondhatom, most már az az „emberi önzés” is itt tart, hogy a végzett munka eredményében gyönyörködhetem. Az alkotó munka szeretete a legerősebb kapocs, mely az embert egy vidékhez köti. De még mindig igen sok a teendő, kedvező jelenség azonban, hogy a telep válogatott közönsége megértő és harmonikus összefogással támogat minden szép gondolatot, hogy megvalósítható legyen.

Megoldatlan kérdés volt eddig, mi történjék a Várhegy tetejével, ahonnan a legelragadóbb a kilátás úgy a Balaton, mint a déli Somogy vidék felé.

Valaha itt Kupa vezér vára állott, igen sok faragott kő és a ma is jól látható sáncárok mutatja azt, hogy itt volt a pogányság utolsó menedéke. Innen indult Kupa Veszprém vára ellen, hogy ott Szent István király hadait megtámadja.

A jövő Szent István évvel kapcsolatban olyan koronát akarunk helyezni e Várhegy homlokára, hogy az mint idegenforgalmi attrakció is párját ritkítsa a Balatonvidéken.

Tervet dolgoztattam ki egy Szent István apostoli kettős kereszt felállítására, mely a hármас címerhalom fölött kb. 18 m magasán emelkedjék, előtte oltárral, melynél minden Szt. István napon főpapi mise mondatnék. Ünnepeles alkalmakkor a keresztet reflektorok világítanák meg, melynek fénye az egész Balatonon látszanék. Az egész emlékmű vöröserényi kőből és bazaltból készülne s mintegy 15 000 P-be kerülne.

Ezzel az emlékművel is hangsúlyozni akarom, hogy a telep céljához tartozik a nemzeti és keresztény szellem fenntartása. Éppen ezért itt nem tűrjük a szemérmertlenségnek orgiáit és nálunk fürödni csak teljes fürdőruhában lehet. A tisztos polgári erkölcsöt a fürdőhelyen is meg kell tartani s azt nem vetheti le a ruházattal együtt az, aki a Balatonba megy fürdeni. Aki idejön, az szokja meg, hogy az emberek itt is tisztességes polgári erkölcsben élnek. Éppen emiatt nagyon meg is válogatjuk azt, akit ide befogadunk.”

Lassan megindulunk lefelé a kert üde pázsitján, melynek zöldjét a ritka cyklamenbokrok tarkítják; az igézetes panoráma ismét varázslatos körébe von:

„Igen, nemrég volt itt a svájci orvosegyesület elnöke. Azt mondta: én svájci ember vagyok, a természet szépsége nem meglepő nekem, de ilyet még hazámban sem lehet látni. Ha lett volna részére megfelelő lakás, a windsori herceg is ide jött volna.”

Jövőre tehát állani fog a Várhegyen Szent István keresztje s védőn fogja kiterjeszteni árnyékát Bélatelep hitélete fölé. Világi ügyekben azonban itt áll Ripka Ferenc és gondosan ügyel az ő szívéhez nőtt gyönyörű otthonára. Adja az Ég, hogy ezt még minél hosszabb ideig tehesse, friss munkakedvvel és még frissebb Balatonadta egészséggel! *(Dr. Margittay Rikárd)*

(Balatoni Kurír, 1937. aug. 11. 5. p.)

ÉPÍTSÜK FEL FONYÓD VÁRÁT!

Fonyód váráról annak érdekes történetéről, meg az eredeti, még 1570-ből származó alaprajzáról két cikket is írtam már, de még a nagy balatoni kalauzomban is, a körülményekhez képest, elég részletesen foglalkoztam vele. Elég gyakran is megfordulok e csodálatos helyen, az én kedves Ify Lajos plébános barátomnál és így érthető, hogy nagy érdeklődéssel olvastam Dr. Margittay Rikárdnak lapunk 1937. aug. 4-iki számában megjelent érdekes fonyódi cikkét, melyben a nagyérdemű Dr. Ripka Ferencel és az ő nagy fonyódi terveivel stb. foglalkozik.

Igen tetszett nekem Ripka öméltóságának az a terve, hogy a jövő Szent István-évvel kapcsolatban, olyan koronát akar helyezni, többek között az állítólag (!?) még Kupa vezértől alapított vár hatalmas hegyének homlokára, hogy az, mint idegenforgalmi látványosság is ritkítsa párját a Balatonvidéken.

Tetszik nekem ez a terve is, hogy első dicső királyunk, Szent István apostoli kettős keresztjét óhajtja Ripka Ferenc hazafiassága és őszinte hitbeli buzgósága ide állítani fel a Várhegy csúcsára, amely elé oltárt is terveznek, ahol minden Szent István napján főpapi mise mondatnék - szerintem talán a lehető legstílszerűbben a mindenkori pannonthalmi főapát, vagy az ő akadályoztatása esetén, a veszprémi püspök celebrálásával!

Mondom, igen tetszik nekem ez a keresztfelállítási terv, de félek tőle, hogy a csak 18 méter magasságra tervezett kereszt nem fog kellően érvényesülni, nem fog kellően imponálni a Balaton 106 méteres tükre fölött aránylag magasan - 233 méternyire - tetőző, hatalmas Várhegyen! Gondoljuk csak itt pl. a szemben fekvő Badacsonynak, bár hatalmas, - de a hegy óriási nagysága mellett mégis csak eltörpülő - szép Ranolder-keresztjére!

De meg azután más jogos érdekek is, - hosszú évtizedek óta - kardoskodnak amellett, hogy ide, a fonyódi Várhegyre, kilátótornyot építsünk! Én azt hiszem, hogy ezt a két szép gondolatot, vagy megszívlelendő eszmét, itt össze lehetne egyeztetni valahogyan, pl. oly módon, hogy az idegenforgalom és turisztika, éppen nem opportunistikus, de valóban fontos és méltányos jogai mellett, a magyarság vallásos és egyben hazafias érzését is reprezentáló, apostoli keresztjét is fel lehetne együtt állítani ide, anélkül, hogy a Szent István királyunk kegyeletes emlékét, vagy az apostoli kettős kereszt szent eszméjét, vagy szimbólumát profanizálnánk, vagy pláne megszejtelenítenénk! Én ugyanis azt hiszem, hogy ezt a kettőt együtt kellene megvalósítani és hogy ennek a kettős gondolatnak a kivitelezése csakis pénzügyi és technikai probléma, azután meg csak idő kérdése lenne.

Ugyanis a fonyódi Várhegy (233 m) tetején, a vársáncok felett emelkedő, lapos várudvarról, - már amennyire azt fáinak és bokrainak gyors növése megengedi, - valóban fenséges körkép bontakozik ki ámuló szemeink előtt.

Elengedhetetlen azonban, - mint azt már kalauzomban, 1934-ben is nyomatékosan hangsúlyoztam és amint ezt előttem mások is tették, - ide egy megfelelő kilátótorny építése! Akkor majd - mint már 1934-ben ezt is megírtam, - nemcsak a somogyi partnak lesz ez a legszebb kilátópontja, de talán az egész Balatonpartnak is, mivel jóformán az egész hatalmas tó, egyedül csak innét tekinthető át Keszthelytől-Keneséig. Hiszen éppen ez a kedvező körülmény teszi páratlanná a fonyódi panorámát és szinte parancsolólag megköveteli itt egy megfelelő, tartós anyagból épült kilátótorny felállítását!

Ha már most a szűkebb fonyódi, vagy a tágabb értelemben vett balatoni, esetleg még tágabb értelemben véve, a Szent István első királyunkat jubiláló magyar érdekeltég, ide csakis a Szent István-féle, apostoli kettős keresztet állítaná fel, illetőleg a hála Istennek mindjobban és jobban fellendülő idegenforgalom és a mind diadalmasabban előretörő turisztikánk ide csakis a kíváncsú kilátótornyot építené fel, - igen félő, hogy ez kizárólagosságra vezetne és az egyaránt kíváncsú két eszme mielőbbi szerencsés megvalósításának rovására menne, vagy legalább is a mielőbbi szerencsés, együttes megoldást gátolná, esetleg - amitől Isten óvjon - teljesen lehetetlenné is tenné!

Állítsuk fel tehát a fonyódi Várhegyen, Szent István királyunk emlékére, az apostoli kettős kereszt óriási alakját, a nagy király érdemeihez méltó módon, méltó művészettel és kellő nagyságban, de ugyanakkor tegyük lehetővé azt is, hogy az ide nyaranta (esetleg a téli sportlehetőségek miatt télen) elzarándokoló idegenek ezrei, az emlékmű mellett, kellő és megfelelő kilátást is élvezhessenek, ismét a hatalmas Balaton legszebb - mert legnagyobb perspektívát nyújtó - helyéről! Szerintem ez esetleg egy - Szent István tiszteletére építendő kápolna, vagy kisebb templom építésével is, úgy volna megoldható, hogy annak hatalmasra épített tornyából volna a gyönyörű kilátás élvezhető, és amilyent én már régebbi idő óta tervezetek pl. a Salgótarján felett emelkedő Karancs-hegy, a palóc Olimpus, 685 m magas Kápolna-hegyére, az ott már meglévő és alapjában véve még az Árpádházi királyok idejéből származó, gyönyörű fekvésű kápolna mellé.

De nemcsak ezt a Szent István-emlékművel kombinált kilátótornyot, vagy ha úgy tetszik: nem csak ezt a kilátótornyval kombinált Szent István-emlékművet kellene itt Fonyódon, - a jövő

évi eukarisztikus kongresszus és Szent István-jubileum alkalmával - felépítenünk, hanem egy egészen másikat és máshol fekvőt is, vagyis a régi, kimondottan a török időkől származó és alapjaiban véve még ma is talán teljes épségében álló fonyódi (alsó) várat is restaurálni, illetve ezt alapjaitól kezdve teljesen fel kellene építenünk, mert ez is mintegy erkölcsi kötelességünk lenne, a nemzeti múltunk megbecsülése, valamint a mindjobban izmosodó idegenforgalmunk szempontjából is. Egyúttal ez teljesen egyedülálló látnivaló volna a Balatonpartján, valóságos unikum, mely az idegenek ezreit vonzaná magához.

Én itt most nem a Várhegyen levő kétségtelenül és közismerten meglevő várra, helyesebben ennek nyomaira gondolok, hanem az alsó fonyódi várra, vagyis arra, melyet Fácános-gödör név alatt minden fonyódi ember ismer és amelynek 1570-ből való G. Turkhó-féle alaprajzát én már 1936 októberében közöltem a „Balaton” folyóirat hasábjain. Ennek a síkságon, - sőt egykor idáig felnyúlott Nagyberek mocsarainak szélén - állott várnak az érdekes és tanulságos alaprajzát ide mellékelem. Ebből láthatja az érdeklődő, hogy itt egy nagy külső, négyszögletes sánc és egy kisebb, de még mindig elég nagy belső, gyűrű alakú sánc is van, mely utóbbiban a különböző, bár kisebb várépületek, állottak. Ezen utóbbiak alapjai mindenesetre ma is meglesznek még, de persze a föld alatt lappanganak. Fel kell tehát ásni őket és újra, kellő szakértelemmel és persze stílszerűen felépíteni, a külső nagy négyszögletes sáncárok belső oldalán állott palánkokkal együtt.

Minthogy itt nincs szó nagyszabású építkezésről, inkább csak a telek megszerzése adna nagyobb feladatot. De a Basch-örökösök áldozatkészsége bizonyára ezt a nehézséget is le tudná győzni. Csakhogy itt sietni kellene a terv megvalósításával, mert mint hallottam, ezt a helyet - a bizonyára történelmi múlt ismeretének teljes hiányában és éppen nem kegyeletsértő szándékkal - temetővé akarják átalakítani. Remélem, erre sokkal szerencsésebb, jobb és megfelelőbb megoldást fog találni a fonyódi r. kath. hitközség, élén Ify Lajos plébános, igen tisztelt barátommal és így még megmenthetjük ezt az alsó-fonyódi várat is a nemzeti múlt kegyeletos emléke és vele együtt idegenforgalmunk látványossága gyanánt is! Adja a jó Isten, a magyarok nagy Ura Istene, hogy mindezek a tervek mielőbb és közmegegyezésre megvalósulhassanak!

(Dr. Dornay Béla)

(Balatoni Kurír, 1943. aug. 12. 1. p.)

A ROHAMOSAN FEJLŐDŐ FONYÓD-SÁNDORTELEPRŐL

Ritkán olvasunk a lapok hasábjain Fonyód-Sándortelepről, amely pedig szemben a Badacsonnyal, gyönyörű kilátással Szigligetre és a zalai partokra kétségtelenül a Balaton déli partjának egyik legszebben fekvő helye. Ezt bizonyítja az is, hogy az újabb és régi balatoni festők legtöbb műve erről a helyről készül. A hely rohamos fejlődése 1936-ban indult meg, amikor a fürdőegyesület vezetését Dutkay Béla ny. tábornok, mint elnök átvette. Első teendője volt a partfürdő tulajdonjogának rendezetlen kérdését az egyesületre igen előnyös örökbérleti szerződéssel rendezni. Ez tette lehetővé, hogy a balatoni kikötők felügyelőségének tervei szerint, a földmívelésügyi miniszter úr anyagi támogatásával elkészülhetett a 310 m hosszú partfal a mögötte 4 kat. hold feltöltésével a Balaton egyik legnagyobb és legszebb partfürdője, hol ma ezernyi nyaraló, főleg igen sok gyermek üdül, erőt gyűjtve a nehezebb téli napokra.

Az elnök ügyességének köszönhető, hogy az egyesület ezt a nagy munkát érdekeltségi kör megalakítása, a tagok megterhelése nélkül saját erejéből végeztette el.

Van itt külön gyermekfürdő, mögötte gyermekjátszótér. A partfal mentén számos lejárat vezet a bársony talajú fürdőbe. E mögött van a homok strand. Ehhez csatlakozik a parti sétány.

Innen a kabinokig és homok fővényig 50-80 m széles gyepterület, gondosan ügyelve, hogy a gyönyörű kilátást semmi se zavarja.

Az egyesület vezetőségének, főleg az elnöknek érdeme, hogy a feltöltés folytán nyert területből egy katasztrális holdat eladott a „Bírák és ügyészek országos egyesületének”, hol már megkezdtek üdülőtelepük építését. A közeljövőben tehát a magyar bírának és ügyészeknek is lesz nyaraló telepük a Balaton mellett. Eddig is számos előkelő magasrangú bíró nyaralt itt, örülünk, hogy keresztény úri közönségünk velük szaporodni fog, ez fejlődésünk újabb mozzanata lesz.

Igen nagy előnye a telepnek, hogy a Fonyód-kaposvári vasúti vonalnak itt van a kiinduló állomása, a környékbeli falvak termékeit ide hozzák be, ennél fogva igen jó piacunk van úgy, hogy az ellátás a mai rendkívüli viszonyok dacára is jónak mondható. Az egyesület vezetősége mindent elkövetett a tejjelátás érdekében, úgy, hogy mindenkinek, akinek erre jogcíme van - főként azonban a 3 év alóli gyermekek előírt tejadagjaikat feltétlenül megkapják. Ugyancsak a fürdővezetőség kezdeményezésére bevezette a község a húsjegyeket. Hetenként kétszer kapnak húst. Nem sok! De fontos, hogy mindenki egyformán és igazságosan kap.

A testi jólétén kívül a lelki és szellemi élet sincs elhanyagolva. Van a telepnek külön egy kis római katolikus kápolnája. Sajnos, kicsiny az itteni nagy közönségnek. De bízunk abban, hogyha megjön a várva-várt győzelmes béke, nagyobb templomban dicsérhetjük az Urat. Naponta 8 órakor, vasárnap és ünnepnapokon pedig 9 órakor van szent mise. Vasárnap és ünnepnapokon a szent misék alatt a budapesti Ranolder intézet növendékei énekelnek ősrégi, szebbnél szebb egyházi magyar énekeket.

A fiatalság az úszáson kívül a tenisz és kosárlabda sportnak hódol. Anna napját megelőző szombaton rendezték meg hagyományos táncestélyüket, mely a környékbeli telepek egyetlen mulatsága volt s kitűnően sikerült.

Sajnos, ez alkalommal megint éreztük, hogy a meglévő szállodák az itteni igényeket már nem képesek kielégíteni. Szükségünk van egy új, modern, nagy szállodára. Reméljük, hogy erre is hamarosan sor kerül. Ezt a reményünket arra alapítjuk, hogy a fürdőegyesület elnöke, továbbá a Béltelep elnöke és a község jegyzője, a napokban megjelentek Somogyvármegye Alispánjánál, akinél eljártak ez ügyben, továbbá a vízvezeték ügyében.

Eljárásuk eredményeként Béltelep átadja bizonyos ellenszolgáltatások fejében a vízművet a községnek, az Alispán úr pedig a vízművek kibővítésére és Sándortelepre való átvezetésére jelentős támogatást helyezett kilátásba. Így, ha a közismert anyagihiányt, le tudjuk küzdeni, lesz vízvezetékünk is. Hogy ez mit jelent további fejlődésünkre, azt felesleges bővebben tárgyalnunk. Egyébként van telepünknek igen szép és jól felszerelt kaszinója, és olvasója. Folynak is az élénk bridge és tarokk partik - pláne rossz időben.

Mint már említettem Fonyód-Sándortelepen feltűnő sok a gyermek és öröm nézni, hogyan örülnek a szülők a gyermekek boldogságának és látható testi fejlődésén.

Magyarország jövőjét a gyermekek biztosítják.

Ezért, ha elnézem ezeket a homokban hancúrozó kis magyarokat, mindig eszembe jut a legnagyobb magyar, gróf Széchényi István mondása: „Egy nemzet jövője a bölcsők számától függ.”

S mintha a gyermekkacaj nyomán fodrozó Balaton együtt csillogna a gyermekszemekkel, amelyek oly örömteli gondatlansággal hirdetik itt a szebb és boldogabb magyar jövőt.

(Vitéz nemes fonyódi Markóczy Antal ny. altábornagy)

SZEPTEMBER

(Somogy, 1888. szept. 25. p. 2-3.)

FONYÓD A SOMOGRÉSZI BALATON PARTON

Lengyeltóti, 1888. aug. hó. Vannak a végtelen természetnek hatalmas és remek alkotásai, melyek felett a véges, de kutatni meg nem szűnő, nyugtalan emberi ész, önkénytelenül megáll. Fűrészli a mindenség titkait, amely pedig teljes pompájában, vagy borzasztóságában előtte áll, és a mégis áthatolhatlan mélység világába tisztán látnia, pusztá, meddő erőlködés.

A természet, - meg nem gátolható erejével az emberi ész és kezek által épített ezredéves csodákat is romba dönté, amint egykor a jelenkorét is el fogja temetni; hogy megbámulja a késő nemzedék is a mai emberi alkotások azon rommaradványait, melyekben évezredek tudománya és csudás munkái lőnek az enyészetnek átadva.

Kevés ország lehet, mely gazdagabb volna a történelmi jelentőségű régiségekben, mint Magyarország.

Régészeink, történelmi társulataink sokat kutattak s nem csekély eredménnyel, de számtalan hely lehet még, hol a régi évszázadok, sőt tán évezredek építkezéseinek romjait, a jelenkor tudósai, kutatói nem ismerik.

Nem ismerhetik tehát ezen romok alatt netán levő és a történelemnek bő anyagot szolgálható kincset sem.

A somogyréshi Balatonparton, a déli vasút és ennek fonyódi kisállomása mellett levő gyönyörű kilátással bíró Fonyód hegyre kívánom figyelmét felkérni Somogy megye régészeti társulatának.

Fonyód, Lengyeltótihoz és Boglárhoz, egy kis óra távolságra eső, most szőlővel beültetett terület, s két gúla alakú hegyfokot képez; magassága a Balaton tükre fölött majdnem az épp átellenes Badacsony ormával egyenlő; éjszaki oldalán elvonuló déli vasút mellett közvetlen, a Balaton hullámai zajognak; míg kelet, dél és nyugatról, a messze elterülő Balatonberek veszi körül s a hegy éjszaki oldalának nagyobb részét, kellemes, üde erdőség koronázza.

Az úgynevezett alsó-fonyódi hegy, mely a vasúti állomáshoz közel Keszthely felé is festői kilátást nyújt, képezi soraimnak tulajdonképpen tárgyát.

A hegy ezen pontjának legmagasabb részét én már évekkal előbb megszemlélni óhajtván, azt mégis csak folyó augusztus hó 4-én tehettem meg, három ismerősöm kíséretében.

Fonyódon, 20-25 év óta állandóan lakó pórnéptől hallottam, hogy Fonyódnak egyik magasabb pontján, valamikor vár volt, melynek romjai máig is találhatók; sőt találtak már régi fegyvereket, melyek nem kevesebb 4-500 évre vallanak; egy löfegyverre legközelebb is akadtak Fonyód alatt a Balatonban, mely most, Pete Sándor jádi körjegyző birtokában van.

Tehát megvizsgáltam az úgynevezett „várdombot”, sőt annak két pontján, saját magam, majd félnapon át, ásatást is eszközöltem és minden kétség kizárólag meggyőződtem arról, hogy ott hatalmas építkezés romjai nyugsznak az egyébként is termőkövel gazdag földben. Megvannak máig is a védsánczok s a hegycsúcs keleti oldalán, egy - a földbe, a hegy alá vezető, pinczeszerű, sima, máltáros vakolattal ellátott kőboltozat, mely az egykori építkezés hatalmas erejére mutat úgy, hogy a malter, vagy csement, az erős köveket, majdnem széttörhetlenné forrasztotta össze.

Itt mintegy méter mélységet ástam, míg a hegyről lefolyó földdel és kövel eltellett boltozat alatt, tán kétméter mélyre lehetett a föld alá, vízszintes irányban látni.

A hegycsúcson, szintén egy falrészt fedeztünk föl, melyet tán két lépés hosszúságban hasonlóképp kiástam a föld és kövek közül.

De itt kutatni, nem csekély erőre van szükség és tán még Gróf Zichy Béla úr engedélyére is, kinek birtoka, ezen „várdombot” körülveszi; noha ott, az esetleges ásatással, kár alig tehető.

Én nem vagyok régész, tehát az általam tapasztaltak után azt, vajon vezetne-e és minő eredményre Fonyódon régiség, vagy történelmi adatok után való kutatás? meghatározni nem tartom magamat hivatottnak.

De minden esetre ajánlatos lenne, ha most, - úgylis szünidő levén - illetékes, ember legalább egy napi kirándulást tenne, a helyet meg szemlilendő; melyhez nemcsak kalauzolásomat, hanem az esetleges ásatás költségeinek tehetségemhez mért némi részét is készséggel följánlom.

Ezen sorokkal együtt küldök a „Somogy” szerkesztőjének, Roboz István úrnak, azokból a malter, vagy csement, cserép és csont darabokból, melyeket részint a földön szétszórt kötőrmelék között találtam, részint pedig a fal és boltozat ásatásánál, a földben levő kövekről zúztam le. Ezekből tán hozzávetőleg lehet következtetni azok eredeti korára és arra, vajon nyújtanak-e csak némi támpontot is, az esetleges kutatás eredményéhez?

Épületfal meszes kődarabjai halommal szedhetők; noha a hegycsúcs közvetlen közelében, úgy a hegyen magán, emlékezet óta épület nem volt s a hegyre követ fölhordani majdnem lehetetlen, de cél nélküli is.

A közellevő szőlőmunkások, a föld forgatásánál már többször találtak régi vasdarabokat és más tárgyakat, melyeket mint nekik értékteleneket, elveszni hagytak.

Vajha az általam megpendített eszme, illetékes helyen ne csak visszhangra találna, hanem esetleg eredményre is vezetne; melyhez azt is hozzá kell tennem, hogy Fonyódon, tudományos kutatás, az ottani lakók előadása szerint, még ez időig nem volt; noha ismétlem, miként meggyőződtem, hogy ott már fű és földdel bevont régi épületromok nyomára akadtam.

Még azt is megemlítem, hogy a jelenleg Basch Fülöp úr tulajdonát képező és Fonyódnak déli irányban, Lengyeltóti felé 1/4 órai távolságra eső Bézsény puszta is, régi várnak helyén épült; hol szintén több régiséget találtak és hol a vár védsánczai, szintén máig is láthatók.

Fonyód megtekintése egyébként, a Balatonban való fürdésre is kellemes, üdítő hely; alig lehet a Balatonnak bármely pontján az a megkapó panorama, melyet a fürdés után pihenni vágyó szem, a hűvös lombok közül oly gyönyörrel szemlélhet. *(Bognár)*

(Somogy, 1889. szept. 3. 3. p.)

FONYÓDRÓL...

Fonyódról írja levelezőnk, hogy a Balatonon az egész héten oly nagy viharok dúltak, hogy alig voltak képesek csak egy napon is halászni. Az éjjeli halászati tilalom, és az idej határtalan rossz időjárás miatt ez évben oly nagy veszteségük van a balatoni bérloknak, hogy a fennálló halászati törvény mellett kitűnő időjárással is kell vagy három jó év, míg veszteségeiket helyre pótolhatják.

A fonyódi öreg árendás zsidó, a régi és tapasztalt halász Rosenberger Mihály, kinek a halászat terén szerzett érdemeiért kétféle kitüntetés is van, e hó első felében fogja megülni 50

éves arany lakodalmát, amelyre sokakat szándékozik meghívni rokonai, barátai, ismerősei és jóakarói közül. 50 év bizony nagy idő, hát még a házaseletből. Az öreg halásznak mi kívánunk még 50 évet, amelyet hogy a legjobb erőben és egészségben megünnepelhessen, adja Isten! Szép az élet a magyar tenger mellett.

(Somogy, 1898. szept. 3. 2. p.)

FONYÓDI FÜRDŐLEVÉL

Aug. 28-án 26 fokos levegő, 23 fokos víz, a fürdőzők százai hemzsegnak a Balatonban. Ez a helyzet signaturája augusztus végén, amikor már a berregő hónap a küszöbön van s az őszi bogarak mélabús danája mellett hajtjuk álomra esetenként fejünket. Elverte mindenünket a jég, azóta folyton égetett a nap s

elsült az is, ami megmaradt, vagy amit jóremény fejében a jégvert földbe elvetettünk, a filloxa megitta a borunkat, a sertésvész elsöpörte a zsírunkat és húsunkat, a jég elverte a kalászkodunkat és kenyereinket.

De hát nagyon is elfogott a honfi bú. Azonban térjünk vissza a Balatonba, hova a Kaposvár felől jövő vonat vasárnaponként tömegesen szállítja a jó falusi köznépet; kik annyira beleízleltek a fürdőzésbe, holott az előtt eszük ágában sem volt az, hogy maholnap falustól jönnek vasárnap üdülni a Balatonba. Okosan teszik! Csak ép testben lakhatik ép lélek s ez a hasznos és szükséges szórakozás mindig többet ér a kocsmái dőzsölésnél s a batyuban hozott szerény kis ebéd fürdés után olyan jól esik a hús fák alatt. A falatozás után betérnek egy-egy pohár jó hideg sörre Vadkertyhez, ki készséggel szolgál nekik frisset, finomat, mert hát igen jól tudja ám ez a mi virtuóz vendéglősnünk azt az arany igazságot, hogy a szegény ember pénze is csak olyan ám, mint a gazdagé! A Balatonnak aligha hatyú-melegségét nem élvezték ez évben ma, midőn aug. végén felforrt e nagy víztükör. Hát még mikor a Somogyvárról kirándult 40 honvéd tiszt beleugrált! No akkor meg már ki is csapott s ijedten menekültünk előle.

Nekem is alighanem hatyú dalom ez a levél ez évben. Ma már felhőben nyugodott a nap, közel látszottak a zalai hegyek, nagyon leszállt a füst, bugyborékol a Balaton, alant röpködtek a fecskék, felette sírtak a sirályok és irtózatosan fájt a tyúkszemem, anélkül, hogy reá léptek volna, tehát okvetlenül megbomlik az idő s vége lesz a fürdőzésnek, mert szeptemberben már csak lopkodva lehet néha, néha megmártózni s az is rizikó, mert hát kevés ember csinálhatja amúgy, mint a boglári doktor, aki márciusban kezdi és novemberben végzi a fürdést és megfürdik minden nap, akár milyen idő van is, sőt még azt is beszélük, hogy ha korán fagy, hát lyukat vágat a jégen s abban fürdik meg és soha még csak náthát sem kap.

Ad vocem Boglár! ... Szállodát akarnak építeni ők is, mert hát nagy a kereslet s ez megteremti a kínálatot. Az ottani takarékpénztárral akarnak finanszírozni a dolgot, de hát eddig kevés a biztosíték - amint halljuk s úgy a tegnapi értekezlet még eredményre sem vezetett. No majd megy, azt hisszük - csak előre Boglár! Itt is három szálloda terveztetik: egyet építenek a Vadkerty testvérek a meglevő mellé 40 lak-szoba és egy cur-szalonnal - hát ez meglesz!

Egyet építenek a villás urak fent a villaktól nyugatra, szinte negyven szobával, étterem, tánczterem, kávéház és nyári kaszinó helyiségekkel - no hát talán ez is meg lesz! ... A harmadikat tervezi Major Ferencz országgyűlési képviselő úr saját telepén a Balaton felől két emeletre, a hegy felől földszintre lyfttel, villany-világítással, 100 szobára, ét-, -kávéház, táncz és a jó ég tudja miféle termek és szalonokkal - hát, hogy ez meglesz, arra nem mernék fogadni. (V. B.)

(Somogy, 1899. szept. 3. 3. p.)

ESTÉLY FONYÓDON

A kies fonyódi fürdőtelep Szarvas szállójának vendégei Szauner Zsigmond fővárosi zeneigazgató vezetésével sikerült estét rendeztek, melynek humoros programját a következőkben közöljük:

A „Fonyódi Trombita” jubileuma. 1. Prológ. Rímekkel ellátta és elszavalja dr. Hadrianus a „Fonyódi Trombita” fő epi- és lyricusa. 2. Magyar dalok. Előadja a Kassa-oderbergi vasúti hivatalnokok dalos köre Budapestről. 3. Olasz népdalok. Előadják a fonyódi olaszok eredeti rezgő négyes kíséretében. 4. A „Fonyódi Trombita” ünnepi száma. 5. Az öt Gyurkovits leány. Előadják: Mari, Sári, Ádi, Lili és Ili. A balettet betanította Misi, nyug. ősbudavári balettmester. Az eredeti jelmezeket a Szauner, Hauser, Lingauer et Comp. cég szolgáltatta. Az est két főeseményét a „Fonyódi Trombita” ez alkalomra kiadott ünnepi számának felolvasása és az ismert Gyurkovits leányok dalai képezték.

A meghívott közönség egyre növekvő jó hangulatában hangos tapssal hálálta meg a közreműködőket. Az előadást társas vacsora követte, mely teljesen megfelelt Schaller Alajos vendéglős konyhája megérdemelt jó hírének.

A vacsora után a fiatalság tánczra kerekedett és a kelő nap sugarai aranyozták be a hazatérő leánykák hullámozó fürtjeit.

Egy szóval a sikerült est is bizonyítéka annak, milyen hangulatot képes a Balaton fürdője előidézni az által, hogy a főváros idegfeszítő munkássága közepette túlcsigázott idegeket megedzi és felfrissíti.

(Somogyvármegye, 1905. szept. 6. 4. p.)

FONYÓD FEJLŐDÉSE

A somogyi parton egyre nagyobb lendületet vesz az ott létesített fürdőtelepek fejlődése. Az egyes fürdők fejlődésében a legelső helyen áll Fonyód. Rövid egynéhány év alatt óriásit fejlődött Fonyód és az építkezések még egyre tartanak. A hajókikötőn is egyre folyik a munka. A „Baross” gőzös néhány nap előtt meghozta ide a kotrógépet, úgy, hogy a vízen és szárazon erősen dolgoznak. A villatelveken is, fenn a hegyen most nagyszabású bérházak készülnek.

(Balatonpart, 1907. szept. 1. 3. p.)

FONYÓD HETIVÁSÁR-ENGEDÉLYE

Fonyód fürdőtelep, amely nemrég alakult át politikai községgé hetivásár engedélyezését kéri a kereskedelemügyi minisztertől. A kérelmet a somogymegyei gazdasági egyesület és a pécsi kereskedelmi és iparkamara kedvezően véleményezte.

(Balatonpart, 1907. szept. 22. 4. p.)

A FONYÓDI TÉGLAGYÁR

Nagy befektetéssel és szakértelemmel épült az idén Fonyód-Fürdőtelepen a Herbert és Társa cég által gőzerőre berendezett téglagyár, mely minden építő iparost bámulatba ejt. A téglá, mely agyag és cementből készül, nem lesz égetve és mégis oly szilárd, hogy versenyezhet bármely téren vegyi úton készült téglával. Ezer kilogramm feszerő préselést kap a téglá a gép által és óránként 1000 darabot képes előállítani. Különösen nedves talajnál e téglá kitűnően

bevált, mivel a nedvesség a téglát még szilárdabbá teszi és lapépítéseknel kifogástalannak bizonyult. A zalaparti vasút építkezésénél - mint értesülve lettünk - fenti cég már megbízásokat is kapott különféle épületek és hidak építésére. Szép jövőt jósolhatunk e vállalatnak. Balatonparti építkezéseknél hamarosan fel fogják karolni, mivel drága építkezési anyagunk és viszonyainknál fogva olcsósága miatt nagy keresletnek fog örövendeni.

(Balaton, 1911. szept. 1. 78. p.)

ÁTREPÜLTE A BALATONT

Lányi Antal honvédhadnagy augusztus 28-án Badacsony és Fonyód között átrepülte a Balatont. Lányi repülőgéppel már előtte való nap is próbálkozott, de akkor az idő nem kedvezett. Tervét azután mégis sikerült végrehajtani. Badacsonyban és a szemközti Fonyódon óriási néptömeg figyelte az átrepülést, mely nyolcz perczig tartott.

(Balatoni Kurir, 1934. szept. 19. 5. p.)

A FONYÓDI VÁRHEGYI ÁSATÁSOK,

melyeket a Nemzeti Múzeum Kerékgyártó Tamás mérnöknek hazafias áldozatkészségéből, folyó évi augusztus 22-e óta folytatott, szeptember 15-ikével ez évre bezárultak.

Az ásatás már eddig is azzal a nem megvetendő tudományos eredménnyel zárult, hogy a fonyódi várhegy kis fennsíkja a csiszolt kőkorszaktól fogva az egész bronzkoron át s a történelmi évezredek alatt állandóan lakva volt egészen a XVI. század végéig, amikor a török a fonyódi várat lerombolta.

Muzeális becsű ásatag tárgyat ép állapotban aránylag keveset lehetett találni, mert a középkori vár alapfalainak ásásánál s a vár többszöri átépítésénél, a kiállott többszöri török ostromok alatt és az ostromok közben történt hirtelen kijavításoknál s végül a lerombolásnál a sok évezredes kő és bronztárgyak, edények, tűzhelyek kevés kivétellel mind tönkrementek s ma csak töredékes leletanyagot szolgáltatnak.

A kiásott régiségek: kőbalták, őskori edények, orsónehezékek, ismeretlen rendeltetésű égetett agyagtárgyak, néhány bronztárgy, középkori nyílhegyek, sarkantyúk, lándzsahegyek, török stb. egyelőre a Nemzeti Múzeum laboratóriumába vándorolnak s csak feldolgozásuk után lesznek az érdeklődő közönségnek hozzáférhetővé téve.

A népvándorlaskori és Árpádházi idők cserépedény maradványaira nézve érdekes, hogy a várhegyen ugyanannak a gölöncsérnek fenékbélyegei kerültek napszínre, mint a Nagybereken folytatott cölöpépítmények ásatásoknál.

A középkori várra vonatkozó legmeglepőbb tanulsága az ásatásnak, hogy a várnak csak egy igen jelentéktelen része állott habarcsba rakott kőalapon, de annak öles alapfalai aztán még ma is teljesen épek. A vár építményeinek legnagyobb része pedig kitűnő minőségű döngölt alapfalakon állt, melyekben hatalmas tölgyfaoszlopok állottak elég sűrűn. Nyilván a földből kiemelkedő falak nagy része hasonlóképpen döngölt volt s talán jobban ellentállott az akkori ágyúgolyónak, mint a kőfal.

A vár északi és keleti részén körülbelül 10 m magas olyan természetes földszakadék védte a vár fennsíkját, mint a mostani Balatonra néző fonyódi földszakadék.

Az a hatalmas földsánc, mely a fellegrárat körülkeríti, az ásatás tanúsága szerint sohasem volt kőfallal megerősítve, hanem mindig csak hányt föld volt, mint egy modern vár előműve.

Csak a várak délnyugati legmélyebb részében voltak talán víztartány biztosítását célzó erős kőépítmények.

A fonyódi vár egyébiránt sokkal kisebb kiterjedésű erődítmény volt mint az átellenes zalai bazaltkúpokon épült várak s maroknyi védőrsége csak azért tudott a többszöri óriási túlerővel vezetett török ostromnak diadalmasan ellentállni, mert a természettől fogva kitűnően védve volt, ésszerűen volt erősítve és olyan vitéz parancsnok védte, mint Magyar Bálint.

Különös, hogy a vár körül sehol egyetlen sírt nem lehetett találni, pedig úgy a vár őskori lakóinak, mint a későbbi ostromlók és védőknek sírleletei bizonyára érdekes régiségeket rejtegetnek számunkra.

Az ásatások iránt úgy a helybeli lakosság, mint a fürdőközönség között élénk érdeklődést tapasztaltunk s remélni lehet, hogy az ásatásokat, melyek a vár fennsíkjának és környékének még csak kis részét tárták fel, a jövő évben is folytatódni fognak.

(Balatoni Kurir, 1936. szept. 16. 2. p.)

A FONYÓDI KATOLIKUS TEMPLOM BEZÁRÁSÁT RENDELTE EL A FŐBÍRÓ...

A fonyódi hegyen épült róm. kat. templomhoz, melyet Korb Flóris műépítész terve szerint, Herberth József fonyódi építési vállalkozó épített tizenöt éve, tornyot akarnak építeni.

Az építési engedélyt az egyházközség szabályosan meg is kérte a lengyeltóti járás főszolgabírájától, aki a helyszíni szemlére a Balatoni Intéző Bizottság mérnökével, Kéry Gyula építésmérnökkel bizottságot küldött ki az építés megvizsgálására. Kéry Gyula mérnök az épület téglaboltozatán olyan repedéseket vett észre, melyeknek eliminálása csak bizonyos vonóvasakkal való összehúzás és más munkálatok elvégzésével eszközölhető tökéletesen és olyan szakértői véleményt adott, hogy közbiztonsági okokból a hibák mielőbbi alapos kiküszöbölése kívánatos.

Az adott szakértői vélemény alapján a lengyeltóti járás főszolgabírája, mint elsőfokú iparhatóság az 1929. évi XXX. törvénycikk 56. § b. pontja alapján hozott véghatározatával utasította az egyházközséget, hogy közbiztonsági okokból a templomot zárassa be, illetőleg a szakértő által felsorolt hibákat haladéktalanul küszöböltesse ki. Míg ezen munkálatok el nem végeztenek, a torony építésére vonatkozó építési engedélyt felfüggesztette.

A határozat híre a községben futótűzként terjedt el és mindenütt élénken pertraktálták, hogy mi is lesz most a nagyon is látogatott és már régebben szűknek bizonyult templom sorsa.

A fonyódiak nem nyugosznak bele a határozatba.

Alkalmam volt beszélni Ripka Ferenc dr. ny. főpolgármesterrel, a templom egyik létrehozójával, aki a következőket mondta:

- Mindenekelőtt kifogásolom, hogy a szakértő mérnök a templom felépítőjével, Herberth József építési vállalkozóval nem lépett érintkezésbe, aki helyben lakik és felvilágosítással szolgálhatott volna s akinél a templom tervei is betekinthesek, aminek alapján számításokat eszközölhetett volna. Egy templomot nem olyan egyszerű dolog egyetlen szakértő véleménye alapján csak bezáratni, különösen ha ilyen látogatott, mint ez a templom és nincs más, ahova a hívek mehetnek.

- Én tudom, hogy az építkezést Korb Flóris, aki márka e téren, alaposan ellenőriztette és egyáltalán nem hiszem el, hogy olyan súlyos hibák legyenek, ami miatt azonnal be kellene zárni. Mindenesetre magam is utána nézek a dolognak!

Ify Lajos plébános kijelentette, hogy a főszolgabírói határozatot megfellebbezték és nem hajlandó a templomot bezáratni azért, mert Csényi István építőmester, az ő szakértőjük is alaposan megvizsgálta az épületet és nem találja a hibákat olyan veszélyeseknek, hogy a bezárás szükséges volna.

Kijelentette Ify plébános, hogy ő is szívén viseli hívei életbiztonságát és meghajlik a közbiztonsági követelményeket előíró rendelkezés előtt, tudomása szerint azonban Kéry szakértő is csak olyan kijelentést tett, hogy ajánlatos a hibák mielőbbi kijavíttatása, ami a bezárás szükségességét még nem jelenti.

- Tény az, hogy az épület fedélszéke talpszelemenjeit annakidején helytelenül ráültették a téglaboltozatra és most az a helyzet, hogy ha szél fúj, vagy vihar van, a fedélszék nyomást gyakorol a boltozatra és azért támadtak azon repedések. Tizenkét évvel ezelőtt egy nagy vihar a tetőzetet le is vitte, a mennyezet mégsem szakadt be. Neki is szándékában állott, hogy a hibákat, mielőbb arra mód adódik, kiküszöböltesse.

És a templom, melynek bezárása elrendeltetett, ott áll nyitott kapuival és várja a híveket! ...

Vajon kinek van igaza? A főszolgabírónak-e, vagy a plébánosnak? Nehéz ezt a kérdést eldönteni azért, mert valóban fontos a közbiztonság és a rákócziuti eset bebizonyította, hogy a befejezett tények szörnyűsége helyett jobb legtöbbször a túlzott elővigyázatosság, ha ez nem is esik jól. Viszont az is tény, hogy csak elővigyázatosságból egy olyan intézményt bezáratni, mint a templom, ezrek lelki érzékenységét sérti.

Senki nem vonja kétségbe a plébános jószándékát, de a főbíró jóhiszeműségét sem. Itt pedig egészen biztos a jóhiszeműség mindkét részről! És biztosan megtalálják a helyes és békés megoldás kulcsát. (- ssy.)

(Balatoni Kurir, 1943. szept. 16. és 23.)

FONYÓD-BÉLATELEP „ŐSKORÁ”-RÓL

A Balatoni Kurir f. évi július 15-i és július 29-i számaiban foglalkozik Fonyód-Bélatelep megalapításának 50 éves évfordulójával. A lap utóbbi számában történelmi hűséggel írja le vitéz Szaplanczay László a telep alapításának és első éveinek történetét és azt a kimagasló munkásságot, amelyet édesatyja, dr. Szaplanczay Manó a telep létesítése körül kifejtett. Minden bizonnal érdeklődéssel olvasták sorait mindazok, akik - mint jómagam is - tanúi lehettünk nemcsak Fonyód-Bélatelep létesülésének, hanem tanúi lehettünk általában a Balaton déli partvidéke kultúrája keletkezésének.

Hogy ezelőtt Fonyódon mi volt, erről szeretnék a fenti cikkek kapcsán egy pár szót szólni, amit annyival is inkább megtehetek, mert gyermekkorom nyári hónapjait az „ős” Fonyódon töltöttem el, jelölve annak, hogy már az „ősidőben”, fürdőtelepeinek a keletkezése előtt is volt Fonyódnak - igaz, hogy szűk és kis körre szorítkozó - fürdői élete és jelentősége. Atyám, akiről vitéz Szaplanczay László cikkében említést tesz, Lengyeltótiiban lakott. Ugyancsak itt lakott testvérbátyja, dr. Berzsenyi Sándor is, az egykori sándortelepi „ősvilla” tulajdonos, akiről a mostani Fonyód-Sándortelep elnevezését nyerte. Mindketten egy családból nősültek, az akkori hatalmas, Zichy féle hitbizományi uradalomnak ugyancsak Lengyeltótiiban lakó inspektorának családjából. Az igen jeles gazda hírében álló anyai nagyatyám, Perlaky József (nála írnokoskodott a többiek között Rákosi Jenő és a hajdani földművelésügyi miniszter, báró Harkányi János is), az uradalom birtokában levő Fonyódot hatásköréből kifolyólag gyakran látogatta. Ilyenkor vendégeit, családjának tagjait is többnyire magával vitte. Családjának tagjai között voltam, mint unokája, én is. Az uradalmi területek megsejmlélése után fürdés

következett, a fürdés után pedig a magunkkal hozott kosarakból uzsonnázás, vacsorázás. Minderre magán a Balatonon kívül lehetőséget az akkori Délivasút 103-as számú bakterháza nyújtott, amelynek helyén ma a Máv béli telepi csinos állomásépülete van. Az őrház szobácskája volt a fürdőkabin, az előtte elterülő, árnyas fákkal szegélyezett terecske pedig - hol egy bevert, hosszú faasztal állott, - a fürdés utáni étkezőhely. Az évtizedekkel ezelőtt elhalt anyai nagyatyám Perlaky József már akkor hangoztatta, hogy Fonyódot, a mai Béli telepet „az Isten is fürdőhelynek teremtette” és mindig jósolgatta, hogy ebből a helyből egyszer nyaralótelep lesz. Az is lett dr. Szaplonczay Manó munkásságából és vasakaratóból.

Az idők folyamán, még fürdőtelepeink létesítése előtt Fonyódra a 103-as számú őrházhoz szüleim és általában a lengyeltótiak rendszeresen kezdtek fürödni járni. Természetesen kocsin kellett a 11 kilométernyire levő őrházat, illetve a maga vadságában és elhanyagoltságában akkoriban annyira hangulatos Balaton partját megközelíteniök. Mert mondanom sem kell, hogy ebben az időben a mai értelemben vett balatoni kultúráról még szó sem volt. Parlag volt akkortájt az egész somogyi part.

A vonat - az akkori Délivasút - ezen a vidéken csak Bogláron, Keszthelyen, a mai Balaton-szentgyörgyön állott meg. A közbeeső, mai ismeretes fürdőhelyek mind később létesültek. A fonyódi hegy alatt levő 103-as számú vasúti őrházban akkortájt „Novosánszky bácsi” volt a bakter, aki „Mámi”-nak hívott feleségével lakta ezt az egyszerű, a világtól távol eső kis bakterházat, amely azonban nemcsak központja volt az akkori fonyódi fürdőéletnek, hanem a nyaralás lehetőségére egyedül alkalmas objektum is ugyanannyira, hogy atyám az 1890-es évek elején e kis bakterházat Novosánszky bácsiéktól családja részére - nyaralás céljaira ki is bérelte. (Jellemző az akkori patriarchális viszonyokra, hogy ennek akadálya nem volt.) A Balaton melletti nyaralás abban az időben annyira szokatlan valami volt, hogy ezzel az őrházbérlettel mi lettünk a mostani Béli telep első nyaralói. Sokan voltak akik emiatt a fejüket csóválták. Maga Novosánszky bácsi is így szólt: „Hát azt még meg tudom valahogy érteni, hogy az urak szép nyári napokon kijönnek ide Fonyódra fürdeni és utána falatozni, de az már nem fér az eszembe, hogy ide jönnek lakni, csak azért, hogy fürödhessenek”. Novosánszky bácsi ugyanis, - noha közel 40 évig lakott a Balaton partján (ő volt a 103-as számú bakterház első őre), a Balatonban sohasem fürdött meg, csak lábait áztatta benne. „Nagyon megszíjja az embert a Balaton vize”, volt meggyőződése.

A Balaton ugyan csak pár lépésnyire volt az őrháztól, de annál messzebb estek azok a helyek, ahonnan az élelmiszerünkhöz szükséges anyagok beszerezhetők voltak. Nem egyszer, előzetes megállapodás alapján, a Boglár felől jövő tehervonatról dobták le számunkra zsákban a szükséges élelmiszereket. Sok-sok kedves fürdőzés utáni együttlét húzódott Novosánszky bácsiéknál egy-egy szép nyári napon a késő éjszakába bele.

Ilyen volt 1889. július 29-nek napja is, amidőn az „ős fürdőzők” a következő írásos nyilatkozatban kötelezték magukat arra, hogy e nap emlékére 10 év múlva a 103-as számú őrházban megjelennek: „Alulírottak a derült kedély hatása alatt ugyan, de azért józan ésszel és komoly megfontolással ünnepélyesen kijelentjük, miszerint a barátság tiszta és jóleső melegét élvezendő, a mai emlékeztetés naptól számítandó tíz év múlva Fonyódon a 103-as számú őrháznál déli 12 órakor megjelenendünk, hacsak a Gondviselés elhatározásunk elé elháríthatatlan akadályt nem gördítend. Az itt jelenlévők közül azok, akiket a boldog és eléggé alig ajánlható házassági kötelék rózsálánca nem fűz még párhoz, pótlólag azt is kijelentik, miként az elkövetkező tíz esztendő megjelenésre tőlük telhetőleg mindent el fognak követni, hogy a jövőendő férj, illetve nő hagyományos nehézkedésével a mai elhatározás sikerét és eredményét meg ne hiúsítsa. Kelt Fonyódon az Úrnak 1889-ik esztendejében, Szent Jakab havi 29-én, Perlaky Józsefné, Berzsényi Gerőné, Éhn Sándorné, Röck Gyuláné, Németh

Istvánné, akkor én is megyek utána, Németh István, Stainer Gyuláné, Illés Ilona, Örzi Erzsike, Éhn Sarolta, Stainer Irma, Éhn Ilona, Éhn Vilma, Röck Janka, Röck Sári, Berzsenyi Mariska, Berzsenyi Laci, Stainer Lajos, Röck Gyula, Éhn Sándor, Abay Leó, dr. Berzsenyi Gerő, Vidosfalvy Janka, Berzsenyi Zoltán, Berzsenyi István, Berzsenyi János, Hampek Béla, Kölgyessy Kálmán, Novosánszky Mihály”.

A tíz éves találkozó 1898. július 29-én, egy szép, verőfényes nyári napon meg is történt. A találkozó az akkor még a maga eredetiségében álló 103-as számú őrháznál folyt le, hol dr. Szaplanczay Manó, a már meglévő Bélatelepi akkori igazgatója, a telep villatulajdonosainak nevében meleg szavakkal üdvözölte, mint Fonyód „felfedezőit” és „ősfürdőzőit” a találkozón megjelenteket.

(Szept. 23.)

Csodálatosan szép és hangulatos nyarak voltak ezek ott, az „ős” Fonyódon. A Balatont akkortájt nem részvénytársaságok, hanem egyszerű halászegények halászgatták, bárkáikról kézzel vetett hálókival és a partok mellett elszórtan jellegzetesen fehérlettek vihogó sirályok által körülöpködött, száradó hálójuk. Hajót, vagy pláne vitorlást nem lehetett látni. A túlsó partra átmenni pedig olyan vállalkozás volt, amihez hasonlót manapság nem is tudnék hamarjában említeni. De azért minden nyáron megtörtént, hogy több halászegény és halászbárka igénybevételeivel átrándultunk a badacsonyi „habkocsmába”, s nem egyszer történt meg, hogy visszafelé jövet olyan vihar lepett meg bennünket, hogy az evező és régi szép balatoni dalokat éneklő halászegények is elnémultak és meghiúsultan hallgatták a kísérő anyák hangos fohászkodásait szerencsés visszatérésünkért. A 103-as számú vasúti őrház mögött lévő, erdővel borított fonyódi hegyre - a mai Bélatelepre - felmenni külön attrakciója volt nyaralásunknak. Minket, gyerekeket fel sem engedtek oda, mert a parti fecske fészkeivel telelyuggatott és meredek hegypatról való lezuhanástól féltettek nem ok nélkül bennünket.

Haladás volt, midőn nagyatyám közvetlenül a víz mellé egy nádból készült fürdősátrat csináltatott. Egyszer egy hirtelen támadt szélvihar, éppen akkor, amidőn a vízben voltunk, az egész fürdősátrat tartalmával együtt mint a pelyvát szétvitte s ott maradt az egész fürdőző társaság ruházat nélkül, a legközelebbi lakott helytől, honnan ruhát kaphattunk 14 km-nyire. Hogy ez akkoriban mit jelentett, ennek megvilágítására hadd mondjam el az akkori felfogásra jellemző, Atyámtól hallott következő hiteles történetet. Úgy 16-17 éves lehetett Anyám, midőn egy alkalommal édesapjával Fonyódon fürdőzve épp akkor lépett ki nyakig, csuklóig és bokáig érő fürdőruhájában a Novosánszky féle bakterházból, amidőn a Kanizsa felől jövő délutáni személyvonat az őrház mellett elhaladt. Anyám ahelyett, hogy hamar visszament volna az őrházba, megállott és úgy fürdőruhában szemlélgette az előtte elrobogó személyvonatot. Történetesen ezzel a vonattal utazott a - nagyatyámmal baráti viszonyban lévő béndeki földesúr és a vonat ablakából meglátta a fürdőruhában álldogáló, a vonatot nézegető Anyámat. Ezen annyira megbotráncozott, hogy mindjárt másnap átment nagyatyámhoz Lengyeltóti b. bizalmasan közölte vele, hogy mit művel Fannyka leánya: fürdőruhában kiáll a vonat elé. Nagyatyám igazat adott a béndeki földesúrnak és Anyámat ezért a megengedhetetlen viselkedéséért megdorgálta és őt hasonló szörnyűségek megismétlésétől szigorúan eltiltotta.

1896. július 17-én adták át a forgalomnak a Kaposvár-fonyódi szárnyvonalat. (A Bélatelepi első szezonja 1894-ben volt.) E vasútvonal megnyitásáig a Bélatelepre igyekvő kaposvári villatulajdonosok kocsin tették meg a közel 60 km-nyi utat. Megható volt ezeknek a bélatelepi ősvillásoknak fanatikus ragaszkodása szeretett telepükhöz. Vállalták a pakkos, a bútoros kocsit, a váltott lovakkal való utazást, vállalták a kis útszéli csárdákban (Putendán) való ebédelést, csak hogy Fonyódra (ekkor Fonyódot csak a Bélatelepi jelentette), a Balaton mellé

melessen. S mikor kora reggeltől késő estig tartó kocsin való utazás után végre úgy naplemente felé a Balatont megpillantották, határtalan örömmel kiáltották: „Jaj, már látjuk a Balatont” s a poros kocsikban utazó gyermeksereg ugrált, tapsolt, örvendezett, úgy, hogy édesanyjuk alig tudta őket a kocsiban fékentartani.

A Kaposvár-fonyódi vasútvonal valóban döntő jelentőségű volt Bélatelepe fejlődésére. Fonyódi végállomását ellenben nem arra a helyre tervezték, ahol az ma van, hanem a Zichy-féle uradalom területére, a 103-as számú őrház helyére. Az állomásnak ide való elhelyezése eleinte annyira bizonyosnak látszott, hogy néhai Glück Frigyes, az akkoriban országszerte ismert fővárosi szállodatulajdonos (Hotel Pannónia) lent is járt Fonyódon és a többek között Atyámmal is tárgyalt egy, a bélatelepi hegy alatt, a 103-as őrház körül létesítendő, elsőrendű szálloda építése lehetősége ügyében. Glück Frigyesnek ugyanis a Bélatelep és környéke annyira megtetszett, hogy egy fővárosi színvonalon álló szálloda megépítését vette tervbe Bélatelepen, a létesítendő vasúti állomás körül. Sajnos később, amikor a Kaposvár-fonyódi vasútvonal fonyódi állomása nem az eredetileg tervezett helyre került, e szép tervből nem lett semmi. A Zichy-féle uradalom fonyódi birtokállományába ugyanis ekként nyúlt az ún. Basch-Wodiáner féle birtoktest egy része bele. Ehhez tartozott nemcsak az a terület, ahol ma Fonyód fürdőtelepe mai állomása van, hanem hozzátartozott a mai Sándortelep tekintélyes része is, körülbelül addig a behorpadásig, amely a két fonyódi hegy között elterül. Az egykori birtoktulajdonos ide is temetkezett. Síremléke itt hosszú éveken át állott is. Ez a hely: a Wodiáner féle sír körül elterülő erdőrész körüli tisztás kedvenc kirándulóhelye volt úgy a lengyeltótiaknak, mint az „ősbélatelepeseknek”, akik egymással atyafiságos barátsággal összefogva - uzsonnázgattak, vacsoráztak itt földre terített pokrócokon, nem egyszer fáklyafény mellett. Hogy miért nem került a fonyódi végállomás az eredetileg tervezett területre, ennek minden bizonnyal az lehetett az oka, hogy a Basch-Wodiáner féle rivalizáló uradalom több előnyt nyújthatott a végállomásnak birtokterületén történő létesítéséhez, mint a Zichy-féle. Akármilyen is volt ennek az oka, az kétségtelen, hogy előnyösebb lett volna a fonyódi végállomást a Zichy-féle birtoktesten elhelyezni, mert így Fonyód egységesebb lehetett volna; minden a Bélatelep mai állomása körül alakulhatott volna ki.

Az 1850-es években épülő és 1861. április 1-jén a forgalomnak átadott Délivasút Budapest-kanizsai vonalát sem akarták eredetileg a Balatonnak abban az időben még teljesen vad vidékén át vezetni, hanem Székesfehérvár, Kaposvár, Marcali, Kéthely, Keszthely, Kanizsa helységeket kívánták gazdaságilag érthető okokból Budapesttel, illetőleg az Adriával összekötni. E dunántúli városok érdekeltsége azonban a vasútvonal építése elé oly nagy nehézségeket és akadályokat gördített (akkor az volt a felfogás, hogy nem kell vasút, mert tönkreteszi az egyes iparágakat: fuvarosokat, vásárosokat stb.), hogy a társaság radikális elhatározással a vasútvonalat mindenütt a vad Balaton partja mellett húzódóan építette meg. Hogy a Délivasút Társaságnak ez a kényszerű elhatározása a balatoni fürdőtelepek létesítésére és a fejlesztésére s így a Délivasút Társaság üzleti mérlegére mit jelentett, ezt akkortájt maga a vasútvonalat építő társaság sem sejtette.

Ha a Délivasút Budapest-kanizsai vonalát nem a Balaton partja mentén vezeti, minden bizonnyal épült volna itt is vasútvonal, de korántsem az 1850-es években, hanem - mint a Balaton északi partját érintő vasútvonal (1908-ban nyílt meg), - sokkal később, ami évtizedeken át hátráltatta volna az annyira örömdetes balatoni kultusz fejlődését.

Végül Fonyódnak, illetve a Bélatelepnak fejlődésére igen nagy jelentőségű volt az állomás közelében ugyancsak 1896-ban megnyílt szálloda is. (A mai Drexler féle.) Magának Bélatelepnak ugyanis 1905-ig nem volt szállodája. Az állomás körüli szálloda épületét a Kaposvár-fonyódi helyiérdekű vasút e célra összehozott részvénytársasága építette, dr. Szaplonczay

Manó közbenjárására. A szállodának és konyhának vezetésére sikerült Atyámnak, aki a szóban forgó helyi érdekű vasút részvénytársaságának igazgatósági tagja volt, kitűnő konyhájukról híres dombóvári vasúti étterem tulajdonosait, a Vadkerty fivéreket megnyernie. A szállodában a legelső fürdővendégek Pécsről három szép lányukkal Szilyék, ugyancsak Pécsről Röck Gyula táblabíróék és az öreglaki Vogl Nándorék, szépségéről messze földön híres Irma nevű lányukkal, a mai keszthelyi Reischl Richárdnéval voltak. A fonyódi Vadkerty féle szálloda jóságát mi sem mutatta jobban, mint az, hogy kicsinyek és nagyok, csak úgy, mint a dombóvári állomáson, el nem mulasztották volna, hogy legalább a híres Vadkerty féle tejszínhabos uzsonnakávéval a vele járó kitűnő kuglóffal meg ne ízleljék. Ide, a Vadkerty féle szálloda éttermébe jártak le az „ősbélatelepeselek”, ha itt-ott szórakozni akartak és hallani kívánták Bertók Dina lengyeltóti cigánybandájának édes-bús balatoni nótáit.

Ezzel a kis történelmi visszapillantással gondolok a Bélatelep létesülésének a jövő évben bekövetkezendő 50 éves évfordulójára, azzal a hő kívánsággal, hogy áldott legyen dr. Szaplanczay Manó alapító emlékével együtt mindazok emlékezete, akik a Balaton e gyöngyszemének létesítésén munkálkodtak. *(Dr. Berzsenyi Zoltán)*

OKTÓBER

(Somogyvármegye, 1906. okt. 27. 5. p.)

BETÖRÉS A FONYÓDI VILLÁKBA

A minap néhány kaposvári villatulajdonos kellemetlen hírt kapott Fonyódról. Ugyanis Darnay Béla és Tevely Béla dr. kaposvári lakosoknak a fonyódi fürdőtelepen levő nyári lakásukon betörték. A betörő a Darnay-villa egyik ablakát kifeszítette és azon át behatolt az épületbe. Ugyanilyen módon jutott be a Tevely-villába is. Mindkét villában összeszedett, amit csak lehetett és aztán továbbállt. A Darnay-villából ágyneműeket lopott el. A lopott vánkosokat és egyebet a betörő a pamlag viaszkosvászon borításába csomagolta, amit bicskájával hasított le a divánról. Bizonyára kevesellte a zsákmányt, mert az aranykeretű olajfestmények vásznát is összehasogatta. Távozásakor pedig kivilágítást rendezett. Talált ugyanis, a szekrényben egy csomag gyertyát, amelyben 7 gyertya volt. A gyertyát rácsöpögtette az ebédlőasztalra és köröskörül valamennyit odaragasztotta. Mikor mind égett, szépen elvonult. - Szerencsére a gyertyák eldültek és így elaludtak. Ami pedig nem dőlt el, az vagy elaludt, vagy szépen tövig égett és kihamvadt. Holott az asztal könnyen tüzet foghatott volna és a láng elhamvaszthatta volna az egész épületet.

A betörést csakhamar észrevette Bogyari gépész, aki Fonyódon a villák fölügyeletével meg van bízva. Láta, amint az egyik villából a betörő kijött. Rögtön körülnézett a nyári lakás körül és megtalálta a betört ablakot. Azonnal értesítette a fonyódi csendőrséget és mivel a betörő Boglár felé indult, az ottani csendőrséget táviratilag keresték meg. A kétfelől megindult csendőri nyomozás két tűz közé szorította a betörőt, akit a csendőrök Tóth Ernő József csavargó személyében elfogtak. A betörőt a fonyódi csendőrökre kísérték, ahol a félreeső helyen öngyilkossági kísérletet követett el. Fölakasztotta magát, de idejekorán észrevették és levágták. A betörőt, aki teljes beismerésben van, a csendőrök beszállították Kaposvárra a kir. ügyészség fogházába.

(Balatoni Kurir, 1933. okt. 11. 6. p.)

EMLÉKÜNNEPÉLY FONYÓDON

A 13 Aradi vértanú emlékének október 6-án a „Hullám Szálloda” nagytermében hazafias műsor keretében kegyelettel áldozott Fonyód nagyközség lakossága is. Az ünnepélyre szép számú közönség gyűlt össze. Az ünnepély lélekemelő jelenettel kezdődött. Négy magyarruhás gyermek összekulcsolt kezekkel mondta el a „Hiszekegy”-et, majd a közönség énekelte. Ezután Illés Ferenc fonyódi munkatársunk méltatta a nap jelentőségét. Beszéde mélyhatást keltett. Matics János és Blazits Rózsika szavalata nagy tetszést aratott. Előadásra került még a „Bitófák beszéde” című melodráma zenekari kísérettel, előadta: Illés Ferenc, majd a Himnusz elénekülésével az ünnepély végetért. A megjelentek sorai között voltak: özv. Bihar Józsefné, az ünnepély védnöke, dr. Gerlóczy Pál, dr. Busáth Imre, Barlay Oszkár ny. számtanácsos és neje, a fonyódi csendőrőrs tagjai Papp János őrsparancsnok vezetésével, Papp Jánosné, Buzáth Klárika, Gerlóczy Erzsébet, Schaller Alajos, özv. vitéz Tóth Istvánné és leánya, Vörös István és neje, Pápa János üzletvezető, Fejes Gizike, Nagy Sándor egyh. közs. gondnok, Simon Imre vasúti tiszt, Drexler János postatiszt, és még sokan mások.

(Somogyvármegye, 1940. okt. 31. 2. p.)

FELSZENTELTEK A FONYÓDI SZT. ISTVÁN POLG. FIÚ- ÉS LEÁNYISKOLÁT

F. hó 20-án délelőtt ragyogó napsütés aranyozta be a Balaton sima tükkrét. Öröm ragyogott a fonyódiak szemében is, mert egy régi szép vágyuk teljesült: elkészült a polgári fiú- és leányiskola, a Miasszonyunkról nevezett szegény Iskolanővérek áldozatkészsége s fáradhatatlan munkálkodásának eredménye képpen.

D. e. fél 10 órakor a levente-zenekar indulóinak pattogó ütemeire felvonultak az iskolák növendékei, a levente egyesület a „Kalot”, a „Kalász” és a tűzoltó egyesület a felvirágozott Templomtérrre. Az ott felállított gyönyörű diadalkapuhoz érkezett Molnár János prelátus, nagyváradi kanonok, dr. Ripka Ferenc ny. főpolgármester; dr. Begedy Péter főszolgabíró; Meixner Emil orsz. gyűl. képviselő; Ruttner Lajos körz. iskolafelügy.; háromnegyed 10 órakor futott be Czapik Gyula püspök, A templomhoz vezető úton, harangzúgás mellett a tanuló-ifjúság térdeplő sorfala között áldást osztva érkezett a pompásan feldíszített diadalkapuhoz, ahol May József közs. főjegyző üdvözölte meleg szavakkal s a Főpásztor szeretettel köszönte meg az üdvözlést. A diadalkaputól a templomig a levente-zenekar által szépen játszott Pápai-himnusz hangjai mellett vonult a Püspök Úr. A templomajtóban üdvözölte Ify Lajos helybeli plébános; dr. Horváth József lellei esp. plébános; Vargha Sándor badacsonytomaji plébános, majd az „Ecce Sacerdos” éneklése alatt bevonult a templomba. Szent mise alatt a polg. iskola énekkara énekelt nagyszerű felkészültséggel. Szent mise után szentbeszédet mondott dr. Czapik Gyula főpásztor. Megvilágította a szentIstváni-gondolaton alapuló iskolai nevelés lényegét. Ezt tűzte ki célul az új iskola is.

Amíg a Főpásztor Úr a plébánián tartózkodott, a levente-zenekar térzenét adott a Templomtéren, majd felvonultak a polgári iskolához. A szentelés befejeztével dr. Czapik Gyula hatalmas, szépen felépített beszéddel átadta az iskolát rendeltetésének. Ezt műsoros előadás követte, melyek számai között legkimagaslóbb volt Czikéné Lovich Ilona szavalókórusa: Ha az Úr építi a házat! Befejezésül ünnepi beszédet mondott Molnár János prelátus, nagyváradi kanonok. Ihletett szavakkal, magasszárnyalású beszédben üdvözölte dr. Czapik Gyula püspök Urat, M. Piroska szegedi tartományi Főnöknőt és M. Evangelista igazgatónőt; majd a tartományi Főnöknő finom lelkét visszatükröző szavakkal köszönte meg az üdvözléseket s megköszönte azok segítségét, akik az iskola létesítése körül segítségére voltak. A gyönyörű ünnepélyt a Himnusz hangjai zárták le. A környékről összegyűlt szülők és vendégek serege még sokáig gyönyörködtek az új épületben, mely Csényi István építőmestert dicséri. Az ünnepség után a rend a Főpásztor tiszteletére díszbeszédet adott.

Az új polgári iskola a Balaton mentének legszebb, legmodernebb iskolája. A katolikus nevelés bástyája. A szentIstváni-gondolat világító tornya. Sok küzdelem árán öltött testet. Mindez M Evangelista alapító igazgatónő érdeme. Áldja meg érte a jó Isten!

(Csutorás László)

*(Az ötven év előtti Kaposvár és Fonyód.
Kaposvár, 1929. p. 69-82.)*

FONYÓD, KAPOSVÁR KÜLVÁROSA

Fonyódot nekünk, kaposváriaknak voltaképpen dr. Szaplanczay Manó a múlt század utolsó évtizedében fedezte fel, aki a felvidékről került a marcali járási közkórház élére és onnét Tallián Béla akkori főispán hozta be Kaposvárra megyei főorvosnak. Mint felvidéki embernek, újság volt a Balaton tava és szépsége.

Akkor még nem volt meg a Kaposvár-fonyódi helyiérdekű vasút és Fonyódnak állomása, sőt, megállóhelye sem volt a Déli vasútnak ezen a pontján és a vonatok egymást a Boglár és Szentgyörgy közti hosszú vonalon, a később Mária-telepnek nevezett hely körül „Balatonszentgyörgyi kitérőnek nevezett helyen kerülték ki s így nekünk, kaposváriaknak, alkalmunk sem volt Fonyódon megfordulni s ha talán abban az időben még, amikor a Kelenföld-fiumei vonal nem létezett és az akkori Zákányon, mostani Gyékényesen át a Déli vasúton utaztunk Budapestre és a vonat ablakán át kitekintve, véletlenül az átellenes felséges badacsonyi panorámát láttuk, - nem voltunk tudatában annak, hogy Fonyódnak nevezett ponton haladtunk keresztül.

Szaplonczay vadászember volt, aki sokszor megfordult e minőségben a Marcali és Lengyeltóti közt elterülő ún. Bozótban, illetve Nagyberekben, mely akkor még távol állott a mostani nagyszabású állami lecsapolási műveletektől és gazdag volt vízimadarokban (vadréce, szárcsa, kócsag stb.) de jóbarátságban és társadalmi érintkezésben állott a lengyeltóti értelmiséggel, nevezetesen dr. Berzsényi Sándor főorvossal, Plachner Sándor főszolgabíróval, Berzsényi Gerő, Riczinger János, Németh István ügyvédekkel stb., akik azon túl, hogy vadászok is voltak, - vendégeiket fonyódi kirándulásra szokták meghívni halpaprikásra.

Ezek szolgáltak alkalmul Szaplonczaynak, hogy megismerje Fonyódot, megismerje a Balatont, annak felséges vizét, fürdőjét, homokját és halát; azon a ponton bájolta el az átellenes zalai part páratlan látképe, a sötét szfinx-szerű Badacsonnyal középen, a tőle jobbról őrt álló és elcsendesedett szelíd, kúpalakú vulkánnal, a gulácsi heggyel, balról pedig a szigligeti tetőn a bájos váromladékkal, melynek éles körvonalait a júliusi nap glóriával veszi körül.

Szaplonczay azonban nemcsak érezni, élvezni tudta a természet szépségét és érzését nem zárta magába, hanem lelkesedését átöntötte környezetébe, ebben tért el Fonyód imádásában attól az elődjétől, aki Szaplonczayval együtt, de évtizedekkel korábban Fonyód iránti szeretetből szintén Fonyódon temettette el magát.

Ez a Fonyód-imádó elődje az a Wodianer Rudolf „pesti nagykereskedő és pusztaberényi birtokos” volt, aki 1856. májusában temetkezett sírfelirata szerint abba a csendes völgybe, mely a mostani vasútállomástól a Bélatelepre vezető út mellett fekszik és sírját a gyalogfenyő és bodza ma annyira benőtte, hogy a kutató turista is alig tud ráakadni.

Szaplonczay a tett embere volt és lelkesedésével magával ragadta Márffy Emil földbirtokost, akivel együtt utóbb a kaposvári Nemzeti Casinót is életre hívta, Csorba Ede, Vaszary János, Tevely Béla, Krizsanits József, Matolcsy József kaposvári ügyvédet; Folly József főügyészt, dr. Szigethy Gyula János kórházi igazgató főorvost, Chernel Gyula földbirtokost, Darnay Béla kereskedőt stb. és alig egy évvel azután, hogy ezek Szaplonczay vezetése mellett hosszú kocsisorokban indulva, Fonyódon közvetlen szemlét tartottak és magukba szívták Fonyódnak és a Balatonnak szépségét és megittasultak attól, - megindult a villaépítkezés a fonyódi hegy hosszú vonalán, melyet ma Bélatelepnek neveznek és ahol a telkeket gróf Zichy Béla lengyeltóti földbirtokostól szereztek meg kapcsolatosan az élelmezésre vonatkozó kedvező megállapodásokkal.

A Kaposvár-fonyódi helyiérdekű vasút elkészültéig a fonyódi Bélatelepen ezen első és ősi villatelepesei még éveken át kocsikon jártak oda és szállították társzekereken holmijaikat.

Már a Kaposvárról oda induló Hév. kiépítése előtt a kaposvári villatelepesei vállvetve dolgoztak Bélatelepen kiépítésén és szépítésén; kertészetileg Schilhán János Franciaországban is tanult kaposvári park-kertésszel képeztették ki; szelíd hajlású serpentinutakat vezettek a

hegyről a tóhoz, ahol a strandot kellemes lejárátú kabinokkal látták el; utakat, tereket létesítettek a villák előtt, közvilágítást és nagy tartályú vízvezetékét a hegyoldalban.

Így született meg a mai szép Bélatelepe.

Volt természetesen egy kis kilengés és magyaros paszománt is a lelkesedésben és a parádés tornyok a legtöbb villán a szelek miatt éveken át sok foltozó munkát adtak a kaposvári bádigos iparosoknak és csak elvétve épült oly okos és gyakorlati előrelátással, mint a dr. Szigethy János villája.

Hogy Bélatelepe virágoskertként kinőtt a földből, azzal együtt megváltozott Fonyódnak egész képe is. A lakossága addig egy-két régi birtokos halászcsaládon kívül (Keresztes, Dobosi, Kelemen, Kovács stb.) többnyire a munkából visszavonult gazdasági cselédemberek voltak, akik itt 40-50 frtért a villatelepe-sektől elforduló déli, keleti és nyugati lejtőn, ahol a szőlő óva voltak, szőlőt vásároltak és hajlékot tömtek maguknak s ha a hal a hálót kerülte, vagy a kis szőlő nem vallotta meg a termést, akkor bizony nyomorogniok kellett. A fonyódi vizek halászatának ősi bérlője Rosenberger Mihály volt, aki bár az 1871-i bécsi világkiállításon balatoni halával, fogásával kitüntetésben részesült, szerény eszközökkel kis keretben dolgozván, bőséges munkaalkalmat nem adhatott és amikor a filoxéra is fellépett a fonyódiak kezdtek onnét, főleg Szlavóniába kiköltözni és egy-egy szőlőt 30-40 forintért lehetett megvásárolni, e ennyiért vette meg a magáét Berzsenyi főorvos is, melyen villáját felépítette. Fonyódnak nyaralóvá és fürdő-teleppé alakulása állította meg ezt a kivándorlást és elértéktelenedést.

Népe addig szelíd, kevés igényű, becsületes halásznép volt, mely inkább a finn-ostyák atyafiságra emlékeztetett, mintsem igazolta volna jellemével azt a hagyományt, hogy a pogányság utolsó maradványa, amikor Szent István hadai Somogyvár vidékén Kupa vezért levertek, a fonyódi dombokra menekült és azok berkeiben áldozott tovább régi isteneinek.

Az új telepesek, nyaralótulajdonosok készséges és szorgalmas segítőtársakat leltek bennük építő munkájukhoz.

Megindult csakhamar a vármegye kezdeményezésére és költségére a fonyódi kikötő építése, melynek első mólóját Scholcz Gyula műszaki főtanácsos szépérzéke tengelyével egyenesen neki irányította a gulácsi vulkánhegy merőleges középvezetékének; ez esztétikailag igen jól hat, de észak-déllel esvén egyvonalba, a leggyakrabban járó északi szelek miatt kikötésre kevésbé tette a mólót alkalmassá, elannyira, hogy az első halászati gőzhajót, mely este a móló fejénél kikötött, reggel súlyos betegen kellett dockra szállítani.

Utóbb az állam vette át a fonyódi kikötő építését és gőzmozdítóval kimélyítette a parti részt, az egyenes mólót kiegészítette egy pipahajlásúval, úgy hogy a hajók és a csónakok most már nem a móló fején kénytelenek kikötni, de közel a szárazföldhöz a móló lábán és a kikötő így kiépítve, kapcsolatba hozott a parton levő vasúttal, úgy hogy a síneken járó két gőzdaru emelheti a Badacsonyból jövő uszályokból a bazalttörmelékét a vasúti kocsikba, hogy a kőszegény Somogy belsejében a közutak építésére és burkolására használtassék.

Fonyódnak fürdőteleppé váltával és fejlődésével esik össze, hogy a Balaton tavának a halászata kivétellett a szanaszét elszórt bérlők kezéből és Purgly főhermegyei birtokos kezdeményezésére a „Balaton tavi halászati r.-t.” kezébe összpontosult, melynek főtelepe Siófokon van, míg a tó nyugati felére nézve Fonyódon, ahol az ún. Szt. Péter-telep Reé István, székesfehérvári főkapitány fia és első ottani halászati felügyelő vezetése alatt épült a keleti csatorna mellett. Reé bátor sportember is volt és nem érte be halászattal, nem érte be télen a fonyódi gyermekek által kultivált „fakutyákon” való szánkázással (e fakutyák szántalpra erősített székek, melyeket a rajtaülő szeges botok hátratasztásával lök előre a jégen), sem a

korcsolyával, hanem vitorlákkal ellátott vasszánon repült a rianásokon át Keszthelyig és onnan vissza; igaz, hogy egyik ilyen merész kirándulása alkalmával csak derék halászáinak köszönhetette élete megmentését.

Ebbe az időbe esik, hogy Fonyódon megnyílt az első népiskola Török Pál odaadó, lelkes első tanító vezetése alatt abban az épületben, amelyet a jelenleg is rajtalevő felirat szerint az ezeréves Magyarország fennállásának emlékére Basch Fülöp fonyódi birtokos építtetett.

1894. évben (1896-ban!) elkészült a Kaposvár-fonyódi Hév. vasút is és a „Fonyódi fürdőtelep” néven ismert első állomás főnöke Wanka Ferenc volt, a Somogy megyei Takarékpénztár főpénztárosának fia, aki a lengyeltóti járásbíróval, Kölgyessy Kálmánnal a Balatonban való fürdőzést évenként március elsejével kezdte és november elsejével végezte. A Hév. r.-t. a vasúti forgalommal járó épületeken kívül az állomás és kikötő közelében egy emeletes szállodát épített s annak első vezetői az előnyösen ismert Vadkerty-fivérek voltak. Ők építették a móló közelébe a fürdőházat számos kabinjával a nyaraló és kiránduló közönség számára.

A Kaposvár-fonyódi vasúttal került bele voltaképpen Fonyód az igazi forgalomba. Újabb elemeket, újabb rajokat hozott ez oda. A pécsi Krasznay Miklóst, a szigetvári Duchon Ödönt, a győri Wollnhofert, a dombóvári Paál Józsefet, a nagykanizsai Szekeres doktort, akik mind Bélatelepre vonultak; míg Kacs Kovács Lajos csurgói főszolgabíró és későbbi alispán vezérlete alatt, csurgói tanárok, ügyvédek ütöttek nyári tanyát a dombtól Máriatelep felé nyugatra eső homoki részen és kapcsolták össze a nyaralást ugyanolyan homoki szőlőkultúrával, aminőt Darányi földmiv. minisztersége alatt gróf Széchenyi Imre somogyvári földbirtokos kormánybiztosi minőségben B.-Berény és B.-szentgyörgy vidékén a Balaton menti homoktalajon a filoxéra által Zalából kizavart és idetelepített szőlősgazdákkal gyökereztetett meg.

Akkor jött Fonyódra a fejlődése nagy kárára korán kidőlt Major Béla székesfehérvári orvos és gróf Zichy Nándor környezetéhez tartozott néppárti képviselő, aki megvásárolta a Bélateleptől keletre, a régi falutól északra fekvő erdős hegynerget és építette oda Simonyi-Semadan-féle jelenlegi villát s az ő fáradozása és áldozatkészsége folytán épült fel az ő telkén nem messze a falutól a hegytetőn az a művészi kivitelű, faragott kövekből készült gyönyörű kis kápolna, amelynek rosszul konstruált boltozata egy éjjel beomlott. Annak helyén épült az új és régi telepeselek vállvetésével a jelenlegi kibővítve az ízléses paplakkal. Major Béla vágatta a szép serpentine-utat a falu felől a tóhoz vezető hegyoldalban, amely máig is tóra járó útja a faluban és vendéglőben nyaralóknak. Major halálával az ő általa vásárolt és megkezdett erdős hegytető Bihar alezredes hadbíró és dr. Wellisch cs. és kir. ezredorvos özvegyeiek tulajdonába ment át.

Egy további raj lepte el a fonyódi hegynek a vasúti állomáshoz és kikötőhöz közel eső keleti lejtőjét a „réti fogásban” és az állomás átelleni parti részletet, egyebek között Németh István kaposvári polgármester, Ujváry apátplébános, Scholcz Gyula műszaki tanácsos, e sorok írója, Ritter Ottó Máv. gépgyári aligazgató, Berzsényi Sándor járásorvos, Sautner zeneakadémiai tanár stb., akik már szerényebb kivitelben építkeztek, de a tó közvetlen közelében kívántak pihenni, hogy pár lépésre legyenek a homoktól, a fürdőtől és a csónakjuktól, de egyúttal a működési terükhöz és köteleességekhez való hazatérésre a vasúti alkalmatosságához.

De nemcsak a nyaralók, szálloda, kápolna, kikötő, halastelep, stb. és üzemük látta el fokozódó munkával és keresettel Fonyódnak visszatelepedéssel szaporodó népét s emelte az ingatlanok értékét, öregbítette fejlődését, kultúráját, - de Plachner Sándor hivatása magaslatán álló főszolgabíró keresztülhajtotta a meredek utak leszállítását, kövezését, járdák készítését, szegélyezését, sőt egyhónapi elzárással fenyegetve osztotta ki a facsemetéket, gyümölcsfákat

és szorította gyümölcstermelésre a maradi lakosságot. Az ő érdeme a róla elnevezett Sándor telepen díszlő és híressé vált fonyódi gyümölcs.

Kvassay Jenő min. tanácsos és a földmiv. minisztérium víziosztályának érdeme, hogy az állam az érdekelt Bozót-tulajdonosok bevonásával elkészíttette a Fonyódtól délre húzódó berek kiszárítási tervét és végrehajtását. Az ő kutatásáig az volt a nézet, hogy a Balaton vize táplálja a mélyebben fekvő berek vizeit. Ő körcsatornával összegyűjtötte a csapadék- és talajvizet, azokat sugárcsatornákon át egy központba vezette és onnét hatalmas gépszivattyúkkal löketi a víztömeget Balatonszentgyörgy felé a Balatonba, aminek máig elért hatása nemcsak az, hogy további és további területeket hódított a berekből, és tett fokozatosan legelővé, majd rétművelésre, végre szemtermelésre alkalmas talajjává, - hanem most már 1924-ben oda értünk, hogy teljesen kipusztította Fonyódon és vidékén a szúnyogokat és egyéb vízirovarokat, velük együtt természetesen a vízi vadakat is, amely rovarok kezdetben a vihar bekövetkezése előtti órákban igen kellemetlenné tették az ott tartózkodást. Ma már a szúnyogháló kimentek a divatból s eltűntek az ablakokról. E lecsapolási műveletek tették lehetővé a tőzegtermelést amerikai gépekkel és amerikai arányokban, ami viszont oly energia központ felállítására nyújt biztató kilátást, amely olcsó villanyvilágítással látja el pl. Kaposvárt is és hajtóerővel a fonyódi Hév. és majdan balatoni körvasutat.

Az államtól, megyétől és a kívül álló társadalomtól jött fejlődési lökéseket Fonyód lakossága is hamarosan megértette és a helyzet magaslatára emelkedett.

Az egyszerű halásznép gyermekeiből egy emberöltő alatt ügyes és szorgalmas kereskedők lettek úgy, hogy Fonyódon az összes iparágak már képviselve vannak, az építőmestertől a fényképészig; többes számban vannak ott asztalosok, lakatosok, szabók, cipészek, a Hangya kirendeltségén kívül számos üzlet, több mészárszék, pék stb. berendezkedett villanyvilágításra, távbeszélő állomás három helyen, távírója négy helyen működik, postahivatala is kettő van; a kikötő melletti vasútállomáson kívül megállóhelye van Bélatelepen és Mária-telepen. A derék kakastollasok a faluban levő laktanyájukból örködnék a közbiztonság fölött. Fejes és Angyal első bérkocsisokon kívül számosan teljesítenek ilyenemű szolgáltatásokat, nem is említve Zichy grófnak állandóan rendelkezésre álló társaskocsiját.

Az idényen kívül Szaploneczaynak és Márffyknak sokat látogatott kedves tanyája volt, Schallernak Hullám nevezetű legelső kurtakocsmája; az elsők közé tartozott még a Rosenberg-féle Szarvas-vendéglő és ezeket követte Fittler Kamil műépítész által gyönyörűen elhelyezett Sirály-szálló és vendéglő a nyugati hegyoldalon; a Vasúti-vendéglő lent a kikötő előtt s mellette a Szokoly-féle étkező; míg fent a doktor Major-féle hegynyergen az erdőben kellemes fekvéssel és beosztással felépült pensio rendszerű „Lajos-lak”. Amíg eleinte Márffy Emil, Tevely Béla, Chernel Gyula motorhajóján kívül egyebet alig lehetett látni a kikötőben, még a legegyszerűbb kiel-csónakot sem, addig e század első évtizedeiben vígan jártak ott a Balaton-tavi Gözhajózási Társaság kiránduló hajói, állandóan járatok közlekedtek naponként két ízben is Fonyód és Badacsony között; be-benéztek oda a Balaton minden pontjáról kiránduló magánhajók, vitorlások, úgymint motorcsónakok és Zsoldos Péter kikötőőr tucatszám bocsájthatja kisebb-nagyobb evezős társaságnak élesfenekű és vitorlás csónakjait rendelkezésre.

Ily méretű fejlődésen Fonyód nem férhetett már meg korábbi közigazgatási keretében sem.

Tudni kell ugyanis, hogy Fonyód a telepések megszállta után is a jelen század elejéig Lengyeltóti községnek volt kiegészítő része és voltaképpen avval együtt képezett egy községet. Lengyeltóti község bírja és előljárósága volt Fonyódé is és Fonyód községi adója a lengyeltóti községi pénztárba folyt és ott elsősorban Lengyeltóti céljaira használtatott fel.

E tűrhetetlen helyzet ellen Fonyód lakossága a telepesekkel az élükön, állást foglalt és leküzdötte a lengyeltóti ellenáramot. Szaploneczay vezetésével télvíz idején kellett szavazásra mennünk Lengyeltótiba; ott volt Fonyód legifjabb gazdájától legvénebb özvegyéig, mindenki, kellő számban és pár hét múlva gróf Tisza István közbenjárására Fonyód önálló község lett és határa Pusztaberénytől a Balaton felé nyúlik és a Szent Péter halászteleptől a fonyódi dombokon túl, nyugatra terül el, Mária-telepet is magábanfoglalva.

Fonyód evvel, mint vízimadár kelt saját szárnyaira, a fürdés és nyaralás által előírt saját céljainak él, a szárazföldi anyatesthez most még csak régi, derék körjegyzője, Kovács Lajos személye fűzi és ha ő beleun vagy belefárad a körjegyzői teendőknek Fonyódon való ellátásába, akkor Fonyód hivatta lesz önmaga iránti kötelességből egy lépéssel tovább menni és nagyközséggé átalakulni, külön községi jegyzővel, akinek magasztos feladatává válik majd a fürdőtelep fejlesztési és igazgatási teendőit modern előjárósággal karöltve a mai kor igényeinek megfelelően ellátni.

A fejlődés ezen fokán találta Fonyódot 1914. évi július 25., amikor öreg királyunk, Ferenc József, „Mindent meggondoltam, mindent megfontoltam” jelszóval fegyverre szólította mozgósítási parancsával a nemzetet.

Egyszerre szétrebbent mindenki és üresen maradt Fonyód. Megállt a munka, megállt a multság, megálltak a hajók, megálltak a vonatok, csak a különvonatok jöttek egymásután a Déli-vasúton az eleinte előírt lassú tempóban és lányok, asszonyok virágokkal, gyümölcscsel, kaláccsal futottak a vonatokhoz, hogy felékesítsék, megvendégeljék vitézeinket; nemcsak honfitársainkat, hanem a jóra való karinthiaiakat és Tirol lelkes fiait.

Mindenki lelkesült és biztos volt a győzelemben. Ki gondolhatott akkor arra, hogy Anglia, Amerika, sőt az egész világ ellenünk fordul és sorsunk az lesz, amit Trianonban diktálni fognak nekünk s ahova jutottunk!?

A háború izgalmai testileg, lelkileg megtörték és sírba vittek sokat azok közül, akik Fonyódot szerették, örömeiket ott élvezték és elköltöztek örökre, mielőtt a dráma utolsó felvonását megérték. Elköltözött Márffy, Szaploneczay, Csorba, Chernel, Major, Németh István stb. Szaploneczay betegen vitette magát haza Fonyódról és „Isten hozzád szép Fonyód” szavakkal búcsúzott el a tótól, hogy pár hét múlva koszorúkkal borított koporsóban hozza vissza a különvonat Fonyódra és Bélatelepen, fenn a hegytetőn örök nyugalomra térő barátjuktól vegyenek búcsút tisztelői és hozzátartozói.

A háború és az utána következő forradalmak természetesen Fonyódot is megállították a fejlődésben, melyben Szaploneczay visszahagyta. Ezeknek viharai végigszáguldoztak rajta, villákba behatolt az erőszakos foglalás, sőt fosztogatás, a tulajdont nem tekintették szentnek, a telepeseknek nem volt sem kedvük, sem módjuk, sem idejük a Balaton mellett nyaralni és kifosztott, összezúzott berendezésű villájukat felkeresni.

Az utak elromlottak, a kertek gondozatlanok, az épületek tatarozás után kiáltoznak, a vonatok éveken át alig járnak, a kikötőbe alig téved hajó, a badacsonyi hajójárat megszűnt, a móló pusztulásnak indul s csak a háború kezdete utáni tizedik évben jutnak oda a kedélyek, amit a franciák úgy fejeznek ki: *On revient toujours à ses premiers amours. (Az ember mindig visszatér az első szerelméhez.)*

Ezt elősegíti az a körülmény is, hogy megcsonkított hazánk egyetlen nagyobbszabású fürdő- és nyaralótelepe a Balaton vidékére zsugorodott s ennek következtében aránytalanul nagyobb számban keresi fel a közönség, mint az eddigelé történt s akadnak edzett lelkű s energiájú férfiak, akik felveszik a zászlót ott, ahol az elődök kezéből kiesett és Ripka Ferencben, a

főváros kormánybiztosává kinevezett gyárigazgatóban Fonyód méltó utódját látja Szaploneczaynak, gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokosban pedig Márffy Emilnek.

Ripka átvette a Bélatelep igazgatását és ezzel visszatért oda a rend, a gondoizottság és a szépség. Amint velünk, a kaposváriakkal Szaploneczay, úgy ismertette és szerettette meg Fonyódot Ripka a budapestiekkel. Az ő révén került oda Gordon, a Déli-vasút igazgatója, Törley Dezső és építtette Buzáth alpolgármester finom ízlésű villáját a Sirály közelében, sőt nem vélünk csalódní, hogy Bethlen miniszterelnök, Rakovszky belügyminiszter fonyódi nyaralása és Vass miniszter lejövetele is őreá vezethető vissza; legalább erre enged következtetni a főváros kormánybiztosává történt későbbi kinevezése, ami talán éppen a fonyódi miniszteri tanácskozásoknak eredménye volt. Nem szokásunk bárkit is gyanúsítani, de nem térhetünk ki azon gyanú kifejezése alól, hogy Vass miniszter autójának a Balatonboglár és Fonyód közti úton való elakadása és bivalyokkal Fonyódra vontatása alkalmat kívánt adni arra, hogy az ottani utak járhatatlansága kitapasztalásával a népjóléti miniszternek okvetlenül nyújtson módot közmunkával való felépítésére, ha már erre a helyi hatóságok nem gondoltak. Ripka hozta össze a veszprémi Balatonérdekeltséget a hosszú feszültség után Fonyódon, amikor az almádiak Óváry vezérlete alatt 120 tagból álló társaságban e nyár folyamán ismét nálunk megjelentek. Ripkának köszönhető a fonyódi plébánialak ízléses felépítése, a plébánia javadalmának biztosítása és egyelőre adminisztrátorral való betöltése. Az ő körületekintését és tárgyilagosságát dicséri, hogy a legutóbbi községi képviselőválasztáskor összehozott többséggel sikerült neki a község vezetéséből az oda nem illő túlkapásokat kiszorítani és evvel is Fonyód egész közönségének szeretetét kiérdemelni, amiről az a lelkes üdvözlőirat is tanúskodik, amelyet Fonyód község előljárósága névnapja alkalmából intézett hozzá és a napokban az Új-Somogy hasábjain is közöltetett.

Így vált Ripka méltó utódjává Szaploneczaynak.

Gróf Jankovics Bésán Endre öreglaki földbirtokos ugyanolyan fajta grand seigneur (*bőkezű*), mint Márffy volt. Autót, motorhajót, sőt hydroplánt tart ott magának és szárazon, vízen és víz felett a levegőben viszi kirándulásokra előkelő vendégeit és kedvelteti meg velük a Balatont. De itt nem áll meg, hanem van szíve és érzése is mások baja iránt éppen úgy, mint Márffynak. Öreglaki birtokán fűrésztelepet, asztalosműhelyt, húsfeldolgozó üzemet létesített, úgy hogy olcsó bútorokat, fűtőanyagot stb. bocsájt a község rendelkezésére. Fonyódon egy reggelre modern hűtéssel és tiszasággal húszüzemi kirendeltséget állított úgy, hogy a marhahús árát máról-holnapra nem kevesebb, mint 12 000 koronával süllyesztette le, ami maga után vonta a baromfiak árának csökkenését is.

*

Ha most már Fonyód múltjából és jelenéből következtetéseket akarunk vonni a jövő feladataira, akkor első helyen áll az, hogy Fonyódot Kaposvár külvárosává kell tenni. Ami kapcsolatos avval, hogy az utazás gyorsabbá és olcsóbbá tétessék. Erre nézve önmagától kínálkozik az alkalom, hogy az ott megindult tőzegtermelésből energiaközpont létesíttessék, mely a Kaposvár-Fonyód közötti vasutat villanyos berendezésűvé alakítja át és amellet városunk villanyvilágítását is elláthatja, ha már az államvasutak maradiságukból ki nem zökkenthetők és nem gondolnak ott arra, hogy a Dráva sodrát Zákánynál turbinák révén fokozva tegyék alkalmassá a Budapest-Gyékényes közti vasútnak villanyos üzemmé átalakítására és evvel egyidejűleg a közbeeső városok villanyvilágítására. A tőzeg ugyanis volumenjéhez viszonyítva, súlytalan voltánál fogva alkalmatlan a vasúti szállításra és gazdaságosan csakis termelése helyén dolgozható fel energiakészletté. Elvégre Kaposvár ma már elég nagy határszéli város, ahol a megélhetés intenzívebb pihenést igényel: a munka színteréről a pihenőhelyekre gyorsabb és élénkebb cserét föltételez. Így van ez Milano és az

olasz tavak, Brügge és Blankenberghe, London és Brighton stb. Közt. Mindez nem zárja ki azt, hogy akinek módjában van, nyaralója is legyen a Balatonon.

A kaposvári és mögöttes sportegyleteknek is elsőrendű feladata volna Fonyód és a Balatonnak felkarolása a vízi sport szempontjából, értve alatta a regatták rendezését, úszást, evezést, vitorlázást, motorhajózást és hydroplánkezelést.

Jó szomszédaink által elvett Adriánk híján a magyar tengerészt a Balaton vizén kell felnevelni, hogy készen álljon, amikor az idők arra jelt megadják. Nem nevetséges-e, amikor a „Balatonvidéki úszóverseny”-t a kaposvári Strandfürdőben tartják meg és egy pohár vízben akarnak vihart csinálni!? Ha a fiatal cserkészek sátoztáborban 3-4 helyen is campirozhatnak heteken át Fonyódon, akkor meg lehetne és meg kellene e kérdést gyorsjáratú vasúti motor-kocsik bevezetése előtt is oldani, amikor a fonyódi Kelemen fiúkban végzett tengerészek állanának tanítóként is rendelkezésre, a kikötő csónakjaiban pedig erre való eszközök.

Fonyód belső kiépítésére mellőzhetetlen, hogy külön jegyzővel nagyközséggé alakuljon; a jegyző bízna meg a fürdőzési és nyaralási ügyek igazgatásával, a telepek gondozásával, a fürdőzők és nyaralók lakás és ételmezési igényeinek ápolásával, az utak rendben tartásával, a turistautak, kocsitak, autótak megfelelő színes jelzéssel való ellátásával, úgy, amint az külföldön minden legkisebb helyen látható. Nyomtatott ismertetések szétosztása, megfelelő kirándulási célpontok kitűzése, hosszabb, rövidebb leírással (Várhegy, Szivattyútelepek, Halásztelep és halászat, Szaplanczay és Wodianer sírja, Somogyvár: Kupa vezér, Nikla Berzsényi Dániel sírjával, Badacsony Kisfaludy-házzal, Tihany, Sümeg, Veszprém, Keszthely, Hévíz stb. stb.). Fonyód ma a halászat teleptől Sándor-telepen, a régi falun, a Major- és Bélatelepen át, Mária-telepet is beleértve, 6-7 km hosszúságban nyúlik el a Balaton szélén. Külön érdekeltége van mindegyik telephelynek, mert mindegyik hely külön-külön keletkezett más és más időpontban és egymással nem képeznek összefüggő láncolatot. Külön szőlő egyesülete van Bélatelepen, Sándortelepen stb. és akármi odaadással dolgozik is e részben Ripka Ferenc és Bernáth Elek, ha nincs községi jegyző-fürdőigazgató, aki a különálló részeket egy egységbe foglalja és központosítja, az ellentétes érdekeket tárgyalagos magaslathoz ki nem egyenlíti, - Fonyód modern kifejlődése csak lassú tempóban haladhat előre s addig mindig meg fog történni, hogy a tó partjának minden része kellő gondozásban nem részesül és Gúnár vezérhajóval az élén néha-napján 25 egységből álló libaflootta futhat be a fonyódi kikötőbe vagy a fürdőzők közé.

A vármegye a Somogy-Zala közti összekötő vonal tekintetében még mindig a szántódi rév közlekedését tartja első helyen. Pedig hát a fő forgalmi vonal ma már Somogyból Zalába és vissza a Kaposvár-fonyódi vasútvonallal van kijelölve, de a Balaton partján, Fonyódon épp úgy, mint Badacsonyban meg is akad, mert hajójáratok nincsenek, jóllehet mindkét vármegye segíyezi a Balaton-tavi gőzhajózási társulatot, mindkét parton egymással szemben kikötő várná készen a befutó hajókat és Fonyódon a kikötő első mólóját is maga Somogy vármegye építtette és tőle vette át a kormány. A hajójáratok bevezetésére és a kikötők kijavítására nézve a vármegyének és kormánynak közösen kellene megtenni a szükséges lépéseket és ha a kormány meg nem mozdul, a vármegyék feladata volna, hogy oda felírjanak. A közutak felépítésére szükséges közetekkel elsősorban Badacsony látja el Somogy vármegyét; ott vannak a híres bazaltbányák és zúzó s ott vannak a kirakásra és berakásra szükséges berendezések. Az időszakos munkásokat, főleg az aratáshoz Somogy vármegye elsősorban a zalai szőlőkből rekrutálja; ezek gabonakeresmenyükkal Fonyódig elérkeznek és nem képesek hajón egy félóránnyira fekvő otthonukba bejutni.

De legyen elég ebből, hogy a jövő feladataiból csak a főbbeket és azokat is nagy vonásokban tettük szóvá.

Egy azonban bizonyos, hogy bármiként alakuljon a jövőre nézve Fonyódnak az állam, vármegye és egyes vezéremberek részéről való felkarolása, - Fonyód gyors tempóban fog fejlődni par la force des choses (*A dolgok ereje által.*), panorámájának lebilincselő bája, vízpárás levegőjének, a Balaton vizének s homokjának idegzsongító, gyógyító és erősítő, testet-lelket edző hatásánál, kiránduló helyei sokaságánál, terepe változatosságánál fogva, úgyhogy pár évtized alatt a balatoni nyaralásnak és fürdőzésnek ez válik középpontjává. (*Dr. Fekete Gyula*)

NOVEMBER

(Somogy, 1893. nov. 12. 2. p.)

FONYÓD

Nem idényszerű ugyan fürdőről írni, midőn a hó már leesett; de az újságírónak követni kell az életet, a történeteket visszaadni. Aztán ha a fürdőtulajdonosok télen nem terveznének a tavaszi előmunkálatokra, akkor a közönség nem igen köszönné meg az újításokat.

Fonyódról, mint fürdőhelyről sokszor írtak a lapok, de csak jókívánság volt. Ma már az ügy olyan fordulatot vett, hogy komolyan kell róla beszélnünk.

Fonyódot az Isten is fürdőnek teremtette, nem csak fürdője, regényes vidéke a classzikus hegycsoportra igéző kilátással, de főleg azért, hogy amit a Balatonpart vidékeken csak Füreden találhatsz - árnyat itt meg van. Ott van a hegyi erdőség s ott van a Balatonpart nagy fenyvese minőt sehol sem találsz.

Ugyan ezen nagy előnyök indították a kezdeményezőket a munkára.

Ma már bevégzett tény, hogy Basch Fülöp földbirtokos írásbeli nyilatkozata folytán is kész erdőségét egészen, vagy részben eladni, s ehhez mérve a Balaton és parti részét is áruba bocsátani.

Tehát egyik főbb előny elérhető.

Gróf. Zichy Béla kész nagy fenyvesét a közösség használatára átengedni, sőt utakkal ellátni bizonyos feltételek alatt ingyért.

Minő nagy jótétemény ez a nemes gróftól az üdülő emberiség számára, melyért csak hálával tartozunk neki.

Itt a fürdőknél nélkülözhetetlen fenyves erdő, minőt nem találsz az egész Balatonpart vidékeken. Ez valódi áldás; egy paradicsom, melyet máshol csak évtizedek múlva pótolhatnak.

Tehát hegyi erdő és levegő; aztán tóparti sétányok sűrű fenyvesben, mintha csak a felső megyék sötét erdeihez vinnél a Balatonból egy darabot!

Nos kell-e még valami? Pénz!

Ez is van; egy többszörös milliomos kinek nem csak pénze de kitűnő ízlése, esze van hozzá s ami fő: kedve is, hajlandó a nagy vállalkozásra, természetes, a nagy közönség erkölcsi támogatásával. A nagy vagyon birtokosa már beutazta Európát, Amerikát, saját nagy vállalatainak létesítése végett: s ma már állnak ragyogó palotái a fővárosban s a közönségnek is kedvencze.

Tehát a milliomos rövid idő múlva Kaposvárra jön építészével, s itt a megyei főmérnök, s még néhány ember társaságában Fonyódra megy, hogy a helyszínen a vizsgálatot megtegyék.

Ezután pedig Tallián Gyula főispán áll az ügy élére, kinek erélye és befolyása már biztosíték a sikerre.

Már is többen jelentkeztek villák építésére így lapunk szerkesztője is.

A kezdeményezést Szaplonczay Manó megyei főorvos tette meg és sokat fáradt már az ügyben; s tökéletesen helyén áll mint a közegészség ügyének első közege a megyében: s

megyájének is szolgálatot tesz a cél elérésével, s hisszük, hogy e fontos ügyben ott lesznek számosan erkölcsi befolyásukkal.

Tehát a fonyódi fürdő kiépítése ma már nem álmkép.

(Somogy, 1893. nov. 26. 2. p.)

A FONYÓDI FÜRDŐHELYET MEGVIZSGÁLTÁK

Lent volt B-Pestről Glück Frigyes; Steinhart, a központi indóház építője, ott voltak Szaplonczay megyei főorvos, Scholze főmérnök, gróf Zichy Béla jószágkormányzója Rotmayer s még többen. A vállalkozó rövid idő múlva tudatja elhatározását, midőn az értekezlet össze lesz híva a további intézkedések megtétele végett.

(Somogy, 1895. nov. 10. 4. p.)

A FONYÓDI VILLATELEPEKHEZ...

A fonyódi villatelekhez építendő nagy fogadó kérdése is eldőlt nemsokára - mint tudósítónk írja - mert a fogadóhoz a vízjogot örökáron csakugyan átadja a tulajdonos, mi eddig nem volt biztos. Omnibusz közlekedés is lesz, mi nagy előnyére fog válni a fürdő közönségének.

A Kaposvár-fonyódi vasútvonalon a sínlerakások, a töltés még mindig folyamatban van; a magas osztópáni töltésnél nagy akadályokat kell leküzdeni, miután a töltés bizonyos pontokon 14-16 m magas lesz. Ha a jó időjárás tovább tart, nemsokára össze fognak érni a sínlerakók. De a pálya jövő évi április hó előtt nem nyílik meg a személyforgalomnak, mint ezt már megírtuk.

(Somogy, 1904. nov. 20. 3. p.)

FONYÓD KISKÖZSÉG

Már annak idején megírtuk, hogy a fonyódiak kérvényezték, miszerint községük önállósíttassék és a 13 kilométernyire fekvő Lengyeltótiól szakíttassék el. Ezen kérvény folytán a lengyeltóti főszolgabíró f. hó 12-ére tűzte ki az összejövetelt. Ezen napon a fonyódi adófizetők legnagyobb része megjelent Lengyeltótiiban és ismételten kérte Fonyód önállósítását, illetve kisközséggé alakítását.

A főszolgabíró a jelenvoltak kérésére kimondta a határozatot, hogy „Fonyód fürdőtelep” név alatt Fonyód kisközséggé alakíttatik és remélhető, hogy a belügyminiszter ezen határozatot jóvá is hagyja. Ez ügyben Szaplonczay Manó t. megyei főorvos és Márffy Emil voltak a kezdeményezők, amiért is Fonyód önállósítása ügyében őket illeti az oroslánrészt.

*(Régi Somogy - régi Kaposvár.
Kaposvár, 1943. p. 60-64.)*

FONYÓDI LEGENDA

(Dr. Begedy Péter vármegyei főjegyző úrnak ajánlom.)

Vén Imre hajósi pékmester jobban szerette az italt, mint a feleségét, született Petrovics Jankát, amiért is a pékné téssasszony hosszas tépelődés után elhatározta, hogy nem háborgatja tovább italikus férjét a hegy levének élvezetében s összecsomagolván motyóját hazajött özvegy édesanyjához Kaposvárra.

Néhány esztendeig itt éledgelt Petrovics Janka, Petőfi családjának vérrokona a Donner valamelyik utcájában, amikor pedig édesanyja meghalt, beállott szüleimhez házvezetőnőnek.

Áldott, jóságos lélek, dalosajkú, istenfélő, jámbor teremtség volt a mi Jankánk, akit valósággal családunk tagjának tekintettünk. Kimenőt soha nem kért, állandóan kis szobájában olvasgatott szabadidejében vagy mesét mondott nekünk, gyermekeknek, akik nagy szeretettel csüngtünk kedves, mindig derűs kedélyű mesemondónkon. Csak néha, vasárnap délután járt el litániára, vagy a temetőbe, olykor meg a Kálváriára.

A milleneum esztendejében egyik este Fonyódról mesélt:

- Volt egyszer egy híres rablólovag, akit Bálintnak hívtak. Csúnya, sebhelyes arca, vállára omló göndör haja, vastag, oszloplábai, kidülledt szemei voltak és tekintete mindenkit megijesztett, aki csak ránézett. Ez a rablóvezér a fonyódi várban ütött tanyát és végigrabolta az egész vidéket, Tótitól-Szigetvárig. A kutyafejű törökök gyakran rátámadtak, de Bálint vezér mindannyiszor véres fejjel küldötte őket a túlvilágra, ahol a mohamedánoknak igen jó sorsuk lehetett, legalább is abban az időben, mert a törökök szívesen haltak meg, különösen, ha előbb néhány ellenséget előre küldhettek, hogy ott, túl a rácson szolgálatukra lehessenek.

Bálint fosztogatásait végre azonban a magyar király is megsokallta s egy tihanyi baráttal dorgáló levelet küldött neki. A rablóvezér összetépte a pecsétetes levelet, a jámbor szerzetest pedig a Balatonba fullasztotta. Ezért azután maga a király küldött erős sereget a vár ellen s azt leromboltatta. Bálintot pedig lefejeztette.

Holttestét a vár árkában elásták, dacos fejét pedig behajították a Balatonba. Azóta viharos éjszakákon ott lehet látni Bálintot a fodros, tajtékzó hullámok felett, véres lepedőbe burkolózva, széles szabályával vagdossa a haragos vizet. ... A fejét keresi.

*

Úgy vágyódtam arra, hogy egyszer odajuthassak a fonyódi vár alá s valahonnan egy ablakból, viharos éjszakán meglessem a gyalázatos rablólovagot. Az elemi iskola első osztályát Hajba tanító úr szíves elnézése folytán tiszta kitűnő eredménnyel elvégezvén, (soha többé ilyen egyhangú bizonyítványt nem hoztam haza!) apám kijelentette, hogy kívánjak bármit, teljesíteni fogja kérésemet.

- Menjünk az idén Fonyódra nyaralni! - ez volt a kívánságom.

Nagy kérdés és merész kívánság volt ez 1897-ben, amikor Fonyód még egészen új fürdőtelep volt, mindössze kilenc nyaralóval.

Somogy közönsége ugyanis elég későn ébredt tudatára annak, hogy a Balaton partja nemcsak arra való, hogy a nádasok között vadkacsára, kanalasgémre, meg fehér kócsagra vadásszanak, meg majálisokat rendezzenek az erdőben, hanem a „Magyar tenger” a legegészségesebb fürdőzés céljára.

Sokáig csak a Zichy Béla gróf tehenei fürödtek a kellemes, langyos, kéklő vízben, míg végre Szatmár vármegye vadregényes hegyei közül Somogyba költözött a Balatonkultusz egyik legkiválóbb apostola szaploncai Szaplonczay Manó dr., aki előbb Marcaliban volt körorvos és kórházi orvos, majd 1890-ben Somogy vármegye tisztí főorvosa lett.

A kiváló balneológus és közegészségügyi író megdöbbenve látta, hogy Somogy közönsége mennyire kiaknázatlanul hagyja az ország legcsodálatosabb természeti kincsét, a Balatont. Beutazta a magyar tenger somogyi partját és Fonyódot találta legalkalmasabb helynek, hogy ott egészséges üdülőtelep létesüljön. Lelkes munkásságának köszönhető, hogy 1893-ban összeült az alkalmi társaság, mely nemcsak Somogybeliekből állott, hanem Budapestről,

Pécsről, Nagykanizsáról, sőt Győrből is hozott érdeklődőket a gondolat számára. 1894-ben már egy huszonkilenc tagból álló csoportot tudott összehozni s keresztülvitte, hogy az előzékeny, kedves, somogyi úr, Zichy Béla gróf 32 nyaraló létesítésére alkalmas terület engedett át a legnagyobb készséggel a létesítendő fürdőtelep részére s ezenkívül díjtalanul bocsájtott rendelkezésre egy 16 holdnyi parknak alkalmas birtokrészt, valamint a várral együtt egy 70 holdat kitevő erdőterületet, végül biztosította a létesítendő telep élelmezését.

Fonyód fürdőtelep létrejötte egyedül és kizárólag Szaploneczay Manó dr. érdeme. A későbbi nagyarányú fejlődést már a természetes érdeklődés biztosította. A kiváló kezdeményezőnek a fürdőegyesület hálája emléket állított, de amikor Fonyódról írok e hasábokon, a nagynevű, tiszteletővezte tudós vármegyei főorvos érdemeit fel kell elevenítenem azok előtt, akik velem együtt sok-sok éven át élvezték a fonyódi nyaralás örömét és áldásait, mert a fonyódhegyi telep nem egyszerű balatoni fürdőhely, hanem klimatikus gyógyhely is. Enyhe éghajlata, tiszta levegője, nagy erdeje az elgyengült szervezetű fáradt embereknek és a tüdőbetegeknek erősítője, talpraállítója.

*

Petrovics Janka mesevilága egyszeriben megelevenedett előttem, amikor a vasútállomástól a hegyre felkaptatott velünk a nehéz hintó. Kibéreltünk egy villát július hónapra s hamarosan otthonosan éreztük magunkat Fonyódon.

Egy délutáni sétánk alkalmával az egykori vár omladékaikhoz vezetett el bennünket apám.

Az úton eldicsekedtem a fonyódi legendával s hosszú képet vágtam, amikor apám derűs kacagásba tört ki rémes történetem hallatára. Persze Petrovics Janka is velünk volt, mint elmaradhatatlan társ sétáinkon s ugyancsak szégyenkezett; amikor az ő remekül felépített legendáját pontról-pontra látta összeomlani. Ekkor ismertem meg a történelemkutatás fényében megvilágítva a fonyódi vár igazi történetét.

*

A fonyódi vár az egykor hatalmas, somogyi eredetű tóthi Lengyel családé volt. Olyan gazdag magyar, ősi, nemesi familia volt ez, hogy a fonyódi és szigligeti váron kívül még több vár volt birtokában, faluinak és városainak száma pedig meghaladta a kétszázat. Ez a híres család a XIX. század elején fiágon kihalt.

A XVI. század közepén Fonyód várának kapitánya patonai Magyar Bálint volt, korának legvitézesebb és legmerészebb katonája.

A vár, melyről manapság alig tudnak valamit abban az időben szinte bevehetetlen erődítményként szerepelt. Magas hegyre építették, melyet a Balaton vize vett körül olyannyira, hogy azt megközelíteni alig lehetett.

Magyar Bálint 1546-ig Szigetváron szolgált, majd Nádasdy Tamás nádor a fonyódi vár parancsnokává nevezte ki.

Igazi hős, bátor katona és lelkes magyar volt a fonyódi várkapitány, de tetteiben gyakran erőszakos és kíméletlen. A törökök rettegtek tőle, mert egyik legkiválóbb vezérüket, Musztafa béget bajvívásban megölte. Erőszakossága és zsarnoki természete miatt sokáig nem kapott feleséget s egymásután kapott kosarat a somogyi nemesi családoknál, hiába kísérelte az osztopáni Zöld, a Faiszy, Perneszy és Dersffy kisasszonyok kezének elnyerése körül. Végre is Tóthi-Lengyel Brigittát vette nőül, aki gazdagsága mellett bizony az akkori fogalmak szerint vénkisasszonyszámba ment Somogy hölgyei sorában.

A török hadak már a mézes heteket is igyekeztek megzavarni a fonyódi várban, de Magyar Bálint minden támadást vitézül visszavert. 1555-ben, amikor a nádor parancsára Kanizsára

ment; az ottani vár rendbehozatalára, távollétében új támadást indított Naszuf bég Fonyód ellen, de csak annyi ideje volt, hogy a vár alatt lévő gabonatermést tudta elvinni, a várat nem vehette be, mert Bálint úr seregével hirtelen ottan termett s elűzte onnan a törököt: 1558-ban ismét megrohanták Fonyódot Mehmet koppányi bég csapatai. Hajnalig lőtték a várfalat s Magyar Bálint ekkor huszonöt emberével ismét hősiesen védte magát. Gabonáját és takarmányát azonban mégis fölégették.

Fonyódra igen áhítozott a török s a támadásokat szinte szünet nélkül folytatta, de a várat soha bevenni nem tudta.

A várkapitány hősi magatartásának híre Bécsbe is eljutott s nem maradt el az elismerés sem. A király a szigetvári végvár főkapitányságával kínálta meg. Bálint úr azonban igen jól érezte magát Fonyódon és nem fogadta el a királyi kitüntetést. Szabadhajdúival azonban olyan garázdálkodást vitt végbe a környéken, hogy Somogy vármegye 1562-ben egyenesen a királynál panaszolta be. A király levélben megintette s a levelet egy tihanyi barát vitte fel a várba. Bálint úr dühbe gurult s a jámbor szerzetest a Balatonba akarta fojtatni. A barát könyörgésére elállott ugyan kegyetlen szándékától, de megüzente a tihanyi rendnek, hogyha valaki hasonló levéllel alkalmatlankodik Fonyódon, azt irgalmatlanul karóba húztatja, vagy belehányatja a Balatonba.

Ezentúl hiábavaló volt minden panasz. Magyar Bálintot vitézi hírneve mindenkor megvédte.

1563-ban azonban mégis győztek felette ellenfelei. Az ezévi országgyűlés az 55-ik törvénycikkben elrendelte, hogy a fonyódi és szigligeti várakat Magyar Bálinttól el kell venni.

Ez az intézkedés módfelett felbőszítette a hős fonyódi várkapitányt s ettől kezdve békés polgár lett, soha többé nem ragadott kardot a török ellen.

*

A fonyódi vár és vele együtt a róla szóló legenda, a fejét kereső szellem meséjével együtt már régen a múlté. Egy kör alakú sánc és egy darab ledőlt fal emlékeztet csupán a letűnt daliás időkre.

A várkapitány címeres pecsétgyűrűjét 1851-ben a Balaton mellett, Fonyód alatt egy mocsaras helyen megtalálta egy kanász s eladta Bogláron Bárány Pál földbirtokosnak. A földbirtokos a nevezetes gyűrűt fiának, Bárány Dénesnek ajándékozta; aki azonban e régi, értékes emléket elveszítette.

*

Sem vár, sem gyűrű... Fonyód hősi világát elnyelte az új történelem s a bástyák lábainál elterülő egykori „Nagyberek” helyén ma mély barázdát hasít az eke vasa, az északi oldalon villák tömege várja az új idők nyaralóit, a Balaton vizében fürdőtrikós aranyhalacsák úszkálnak.

Estére tánc lesz a Drechslerben! Ki törődik a fonyódi legendával!

*(Régi Somogy - régi Kaposvár.
Kaposvár, 1943. p. 162-163.)*

FONYÓD

Vonatunk kigördül a pályaudvarról s beleszalad a sötét éjszakába. Egyetlen utas ül rajtam kívül a fülkében, - édesanyám. Ő feljött egyetlen fiának avatására.

1911. augusztus 19.

A kaposvári restiben várjuk a beszállást Fonyód felé. Elöttem korsó sör (most már ez dukál), velem szemben Bükhely Jani bátyám, aki tiszteletemre jött ki az állomásra és Madarász Elemér huszárkapitány, aki ez alkalomra piros nadrágot húzott. Még több ismerőst is látok itt. Bogyay Jenő árvaszéki ülnököt újdonsült vadászzászlós fiával, Elemérrel. Itt szürcsöli a habzó sört Pete Jancsi 19-es hadnagy, zászlóaljsegédtiszt, a jádi jegyző fia, Szulcz Lala főhadnagy, Hegyessy Laci főhadnagy, Keresztes Gyula kaposmérői református tiszteletes és Dömötör János polgári iskolai tanár.

Megérkezik Korniss József állomásfőnök is. A portás megrázza a csengőt és harsányan bekiált a váróterembe:

- Somogyvár, Lengyeltóti, Fonyód felé tessék beszállni!

Beszállunk. Horváth József hivatalnok kilép az irodából és elindítja a vicinálíst.

Oldaltgombolós kis kóterban üldögélünk. Apám szivarra gyújt és Csonka Ede ügyvéddel kettesben szidják az államvasutak igazgatóságát, amiért ilyen agyforraló melegben sem járat tágasabb kocsikat ezen a vonalon. Köhög, szuszog az asztmás kávémasina az orrunk előtt, a barnaszén büdös füstje csap be a nyitott ablakon, de én rendületlen nyugalommal kinézek a parányi ablakon és gyönyörködve szemlélem szülővárosom szép határát.

Somogyjádón Pete Sándor jegyző várja a vonatot. Elbeszélget az utasokkal, óriási füstfelhőket fúj a szivarjából.

Osztopán előtt a kanyarodónál majdnem kihagy a beteg mozdony szívverése. A gyerekek leugrálnak mezei virágot szedni s gyalog mennek be az állomásra. Így is elébe kerülnek a lustán cammogó emberkalitkának.

Lengyeltótiig nagyobb baj nélkül eljutunk. Az úr nem siet!

- Lengyeltóti. Öt perc. - Kiáltja a kalauz. Már tíz perce rostokolunk. Kinézek az ablakon. A kalauz ott áll a sínek között.

- Mire várunk?

- Tekintetes Bárány Sándor szolgabíró úrra! Most már értem. Eddig azt hittem, hogy a legnagyobb úr a világon a hadnagy úr, de most mégis be kell látnom, hogy a szolgabíró még nagyobb úr. Igaz ugyan, hogy a lengyeltóti járás főszolgabírája már itt ül benn a szomszéd kocsiban, de ő sokkal frissebb ember, mint a szolgabírája.

Pete Lajos korán kelő ember. Felébresztik a dalos madarak. Eltanulja tőlük a nótát s csinál ő maga is olyan szépet, hogy attól az éneklő madarak még szebben dalolnak.

Fonyódra érünk ... Lecipekedünk...

A vasútállomáson ismerős arcok nevetnek felénk. A sín párok között lépked a daliás Fleischhacker százados, Prilisauer Adolf gimnáziumi tanár, a nagy Balatonrajongó szelíd kék szemeivel barátságosan mosolyog az érkezőkre. Andorka Elek tiszti főügyész apró, hegyes bajuszát megsodorintva üdvözlí a kupéból kiugró Pete Lajost.

A Balaton vizében; a tobzódó fényözönben piros és kék női fürdőruhák csintalankodnak.

A kanizsai gyorsnak negyedóra késése van. Addig Beülünk a váróterembe és elolvassuk a friss kaposi lapokat. Sok érdekes dolgot tudunk meg a Somogyi Hírlapból, meg a Somogyvár-megyéből. Nézzük csak a főbb címeket: - Kaposváron megkezdték a csatornázás előmunkálatait. - Új vágóhíd építését tervezi a város. - A postafőnök figyelmezteti a közönséget, hogy zivatar idején nem tanácsos telefonálni. - A Kaposvári Atlétikai Club háziversenyén Simon Imre dr. a távolugrásban 5,50 m eredményt ért el. - Kaposváron kitört a szabósztrájk.

Befut a kanizsai gyors. Átugrunk Boglárra.

(Noszlopy Aba Tihamér)

DECEMBER

(Hazánk s a Külföld, 1866. 50. 797. p.)

BALATONI TÁJKÉP A FONYÓDI VÁRHEGYRŐL

E számunk 8. oldalán ismét egy balatoni tájképet közlünk, s így múltkor kifejezett óhajtásunk, - mely olvasóink kívánságának visszhangja vala, - teljesülni kezd; mert hazánk ezen legbájosabb pontjáról már ezen kívül több kép is van birtokunkban, s így reméljük, hogy lassanként Balatonunk minden kiválóbb pontjával megismertethetjük az olvasót. Mostani képünket Greguss János - ezen eredeti felfogású rajzoló - a somogyi oldalról, az úgynevezett fonyódi hegy oldaláról vette föl, s így a néző mintegy madártávlatból tekinthet az előtte elterülő Balatonra, mit Garay az „isten könnyének” nevezett, a messze elterülő tájra, s a Balaton somogyi partján Buda felől Stíriának húzódó vasútra. Tájképünk előtere a lengyeltóti és berényi uradalmakhoz tartozik, s a boglári és szentgyörgyi vasútállomások között fekszik, szemben a Badacsonnyal. Az előtéri hegy tetején hajdan vár volt, melynek azonban ma már csak árkai vannak meg; egy-egy részén szőlőket művelnek, a többi erdő. A hegynek a Balatonra dülő része egész hosszában épp oly szakadékos és meredek, mint a képen levő rész. A háttérben látszanak a kéthelyi, keresztúri és szentgyörgyi dombok, s ezek közt van a boglári hegyfok is, melyen kitűnő veres bor terem. (-v-)

(Új Somogy, 1927. dec. 17.)

NAGYKÖZSÉGGÉ AKARJÁK ÁTALAKÍTANI FONYÓDOT

Önálló jegyzőségi székhely szükséges a Balatonnak ezen a fontos pontján.

A sürgető tárgyi okok útjából már elhárultak a személyi akadályok.

Az a mozgalom, amely Balatonunk egyik élénkforgalmú főhelyének, Fonyódnak a Lengyeltóti Körjegyzőségből való kiszakítását célozta, már évek óta és amelynek úgyszólván már egyetlen akadálya csak az Istenben boldogult Kovács Lajos főjegyzőnek igen tiszteletreméltó személye volt, most, hogy az általános népszerűségnek és szeretetnek örvendő Kovács főjegyző nemrégiben elhunyt, új erőre kapott és hatalmas lépésekkel halad előre.

A mozgalom kezdeményezői, élükön dr. Ripka Ferenc budapesti főpolgármesterrel, a Fonyód-Bélatelepi fürdőérdekeltség elnökével és Fonyód község díszpolgárával, nagykorúsítani akarják Fonyódot, a Balaton somogyi oldalának ezt az egyik legkedvesebb községét, oly módon, hogy a lengyeltóti körjegyzőségből kiszakítva, nagyközséggé alakítják át.

A nagyközségesítést tárgyi okok már régen sürgették, amennyiben a körjegyzőség mostani székhelye, Lengyeltóti, 15 kilométerre fekszik Fonyód községtől, másrészt Lengyeltóti egészben szárazföldi életet él és a felettes főszolgabírónak is székhelye, míg Fonyód egészen a Balaton vizéből és vizének él, nemcsak halászatával, hanem nyári fürdőzésével, óriási idegenforgalmával, amely utóbbiak a község majdani jegyzőjétől a fürdés és egyéb vízisportok, meg az idegenforgalom igazgatását és az egész fürdőhelynek modern irányban való továbbfejlesztését várják. Erre ugyanis annyi nagyobb szükség van ott, mert a fürdőtelep, az égtájak minden irányában tagolva, rendszertelenül keletkezett és egységes, harmonikus irányba való terelésre vár.

Fonyódnak ily módon való önállósítása iránt közelebbről megtétetnek a szükséges lépések, annyival is inkább, mert a nagyközséggé való átalakításra irányuló mozgalom lelkes támogatóra talált a többek között dr. Fekete Gyula kaposvári ügyvédben, több fonyódi villa tulajdonosában is, aki teljes odaadással állt az ügy mellé.

(Balatoni Kurir, 1939. dec. 28. 2. p.)

FONYÓD FELKÉSZÜLTEN VÁRJA A TÉLI SZEZON MEGINDULÁSÁT

A hótól fehér fák fekete árnyékai között barangolva, üresen álló nyaralók komor tekintete közepette önkéntelenül teszi fel magában az ember a kérdést: mi történne akkor, ha most e költői csendes helyet a nyárról jól ismert, kedves nyaraló közönség vidám téli szórakozásainak olykor fel-feltörő kacaja törné meg. Bizony akkor csoda történne, állapíthatjuk meg minden kétség nélkül.

Hogy a csodák nemcsak természeti eredetűek, hanem mesterségesek is, ezt akarja Fonyód község az idei tél folyamán bebizonyítani. Azt hiszem, olvasóink előtt nem kell részletesen ismertetni Fonyód kimagasló természeti adottságait, azt sem, hogy ezek az adottságok mily pótolhatatlan ajándékai nyaralóinknak. Most csupán az a célom, hogy ismertessem a község előnyeit téli szempontból.

Nincs talán az egész Balatont körülövező nyári fürdőhelyeknek olyan kitűnő fekvése, amelyik alkalmasabb lenne ródlizásra, síelésre, mint községünknek. Éppen ez a kedvező helyzet készítette arra a község vezetőségét, ezelőtt két évvel, hogy a már meglévő hatalmas, több mint 1 km hosszú ródlipályát saját kezelése alá vegye, kiépíttesse. Már az első tél meghozta a várton felüli sikert. Nemcsak a község állandó lakosai, hanem a szomszédos Balatonboglár, Lelle, Lengyeltóti apraja-nagyja, sőt Kaposvár sportot kedvelő társadalmának kisebb-nagyobb raja lepott meg bennünket, ródlival a hátukon, sível a vállukon. Az elért sikert mi sem mutatta jobban, mint az állomáson búcsútvevő sportolók, kirándulók s hozzátartozójuk meglegedett, vidám tekintete, na meg az a néhány összecukódott ródli, mely egy-egy pajzán ugratás neveltető emlékét idézi fel másnap, odahaza.

A múlt tél már kezdetben sem mutatkozott sportolásra nézve kedvezőnek. Éppen ezért a község nem is fektetett a téli szórakozások előmozdítására nagy súlyt. Annál nagyobbban azonban az idén. Mindenki által köztudomású, hogy az idei tél elsősorban hosszú, kemény és csapadékkal teli lesz, ami számunkra kedvező ebből a szempontból.

Napi két-három munkás állandóan a már újonnan kiépített ródlipályát karbantartja, az esetleges hiányokat pótolja. Az ugratósáncokat ellenőrzi s majd vigyáz a sportolók testi épségére.

Még le sem hullott az első hó, többen érdeklődtek az idei téli szezon megnyitása felől, ami számunkra még nagyobb teljesítményt ígér, mint a múlt években. Éppen most kaptunk egy 125 tagú egyesülettől levelet, melyben arra kér bennünket, hogy dolgozzunk ki számukra egy-kétnapos túratervet, melynek keretében a társaság egy része meg akarja ismerni a téli Balatont, korcsolyázni akar, - a másik része Fonyódon, ahol nyáron feketére barnította a nap, ott habfehér hóban ródlizni akar, - a harmadik része pedig, ahol nyáron fejeseget ugrott a simatükrű Balatonba, ott síugratás közben bukfenceket akar hányni a puha hóban. Természetesen kérésüknek a legnagyobb örömmel teszünk eleget s előre biztosítjuk őket, hogy felejtethetetlen, kedves s igazán a téli sportolóknak való meglepedéssel távoznak majd el ezzel a búcsúzással: *Viszontlátásra jövő vasárnap!*

Mily' öröm lesz majd nézni ezt a kis „sporthadosztályt” és a még várható mások hóval-mosdatott tüzes arcát. (*Vörös Gábor*)

(*Balatoni Kurir, 1948. dec. 23. 2. p.*)

FONYÓD A LEGNAGYOBB BALATONI ÜDÜLŐHELYEK EGYIKE

Igen ritkán fordul elő, hogy a balatoni üdülőhelyek sorában Fonyódról külön említés történik, mert a balatoni üdülők rendszerint Fonyód valamelyik üdülőhelyét említik meg, ha arra jártak. Pedig Fonyód község ezt a hallgatag mellőzést sem múltja, sem pedig jelene miatt sem érdemli meg, mert a község a balatoni fürdőkultúra fejlesztése terén mindig az élen haladt.

A fonyódi Várhegyen már 1894-ben megalakult Bélátelep üdülőhely a Balaton egyik legrégebb, legszebb és legjobban kulturált települése. Azóta Fonyód 11 km hosszú Balatonpartján gomba módra nőtt ki a földből a szépen rendezett üdülőhelyek. Bélátelep után a fonyódi vasúti állomás közelében, a hajókikötőnél Fonyód-Sándortelep épült ki, ezzel egyidejűleg Balatonfenyves kezdett a község délnyugati homokturzásán a fenyves erdőben kiépülni, végül a 30-as évek elején Alsóbélátelep és Fonyódliget fürdőtelepek alakultak meg. Fonyódnak ma már négy üdülőhelye van: Fonyódliget, Fonyód-Sándortelep, Fonyód-Bélátelep és Balatonfenyves. Ezek mindegyike önálló fürdőigazgatással rendelkezik és már a háború előtt olyan vendégforgalmat bonyolítottak le, hogy Fonyód területén a MÁV hat vasúti megállót létesített: Fonyódliget, Fonyód, Bélátelep, Fonyód-Széplak (Alsóbélátelep), Balatonfenyves-felső és Balatonfenyves. A nagy vendégforgalmat a magyar posta is felismerte és így a község területén négy állandó postahivatal áll a közönség rendelkezésére: Fonyód-fürdőtelep, Fonyód, Alsóbélátelep és Balatonfenyves.

Fonyód jelentőségét napjainkban is felismerték az üzemi dolgozók és ennek következtében Fonyód fürdőtelepein egyik üdülőházuk a másik után létesült. Ma már 27 nagyüzemnek és intézménynek több mint 30 üdülőháza van, míg a háború előtt mindössze 10 ilyen üdülőház volt. Fonyódot tehát joggal nevezhetjük a dolgozók üdülőhelyének.

Ha az üdülőhelyek folyó évi idény eredményeit vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy Fonyód a legnagyobb Balatoni üdülőhelyek egyike.

Midőn azt kutatjuk, hogy mi az oka annak, hogy Fonyód üdülőhelyei ilyen páratlan módon lendültek fel már a háború előtt is, akkor elsősorban a kiváló fürdőzési lehetőségekre kell rámutatnunk: a somogyi part bársonyos lídója az, ami idecsalogatja a fürdeni vágyókat. A kitűnő fürdőzési lehetőség után a Balatonon páratlanul álló vegetáció is nagy vonzóerővel bír: a Várhegy romantikusan szép stílusos nyaralói és üdülőházai előtt elterülő eszplanád hazánk egyik legszebb angolkertje, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a túlsó part vulkanikus hegykoszorújára: a Badacsonyra, Tátikára és Somlyóra. De a balatoni turzáson épült üdülőhelyek is bővelkednek fával, a balatonfenyvesi fenyves erdő országsszerte híres. Azt mondhatjuk, hogy nincsen Fonyód üdülőhelyein egy talpalatnyi hely sem, ahol ne volna erdő, fa, vagy parkírozás.

Fonyód üdülőhelyei fejlődésüket a jó közlekedési viszonyoknak köszönhetik: Fonyód végállomása a Kaposvári vasútvonalnak, amely Dél-Somogyot és Baranyát köti össze a Balatonnal. Nagykanizsa felől pedig Balatonfenyves az első kulturált balatoni üdülőhely. Végül pedig Fonyódról indul Badacsonyra a hajójárat és ez köti össze a somogyi partot a zalai parttal a Balaton déli medencéjében.

Kitűnő fürdési lehetőség, fásított fürdőtelepek, a páratlanul álló kilátás a tulsó partra, ezek a vonzóeszközök csábították Fonyód üdülötelepeire az üdülni vágyókat már évtizedek óta, amelyet elősegített a jó közlekedési lehetőség is.

Fonyód a háború okozta károk újjáépítése terén is az élen járt. A négy üdülötelep üdülöhelyi bizottságai, a fürdőegyesületek és érdekeltségi körök, versenyt fáradoztak háborús káraik pótlásán, sőt ezen túlmenően, már új beruházásokat is eszközöltek. Fonyódnak azonban a négy üdülöhely külön problémáin kívül egységes problémái is vannak, amelyet részben maga a község az üdülöhelyek segítségével, részben más segítséggel kíván megoldani, hogy az üdülöhelyek a nyaralni kívánók minden igényét kielégíthessék. Elsősorban a közlekedést kell megjavítani és pedig nem Budapest és Nagykanizsa relációjában, hanem Kaposvár és Pécs viszonylatában. A Balatoni Kurir hasábjain számtalanszor elhangzott az a kívánság, hogy a fürdőidény folyamán Kaposvárról egészen Balatonfenyvesig, ha lehet Máriáig létesüljön közvetlen vonatjárat, ehhez Fonyódról legyen közvetlen helyi vonat (motorpótló vagy motor) Siófokra. A jelenlegi menetrend szerint a Balaton déli partjáról csak Fonyódig jutnak el és nem tudják a Balaton többi közelfekvő üdülöhelyeit megközelíteni. A másik a zalai parttal való összeköttetés. A fonyódi kikötőből induló hajójárat a Balaton legdélibb vonala, ezért a még délebbre nyaraló közönség csak bonyolult és hosszas utazás után tud eljutni Badacsonyra és éppen ezért gyakran le is mond erről a kirándulásról. A Badacsonynak és a közel fekvő déli partnak egyaránt érdeke, hogy a jelenleg használaton kívül álló bélatelepi kikötőből egy motoros indíttassék Badacsonyra. Ez a kikötő egy kis kotrás után a motorcsónakokkal minden nehézség nélkül hajózható és minden túlzás nélkül állíthatjuk, hogy közel akkora forgalmat bonyolítana le, mint a Fonyódról induló Kisfaludy.

Végül meg kell említenünk Fonyódot, mint balatoni sportközpontot. Ezidén már a fonyódi sportnapokon kiváló sportolók mérték össze erejüket és a fonyódi sportvezetőség teljes erővel folytatni kívánja a megkezdett munkát. A fonyódi nagykikötőben vízilabda-mérkőzések tarthatók, amit a közönség közvetlen közélről tekinthet meg és a bélatelepi kikötő is csak egy kis kotrást igényel, hogy ott a vízipótlót üzni lehessen. Fonyódnak azonban nemcsak a Balaton, hanem az egész országban páratlan lehetősége van a sportok üzésére. A fonyódi hegy egyik katlanában gyönyörű lombos erdők között terül ez az a kis hegynyereg, amely megfelelően kiépítve, az ország egyik legszebb sporttelepe lesz. A munkálatok már megkezdődtek és elég jól haladtak is, de anyagiak hiányában félbemaradtak.

Most a községi elöljáróság a négy üdülöhely és más támogatás segítségével újra folytatni kívánja a munkálatokat, remélve, hogy a jövő fürdőidényben már ott bonyolíthatók le a különböző sportversenyek és Fonyód a balatoni sport egyik legnépesebb központjává válik. (M. L.)

*(Noszlopy Aba Tihamér: Somogyország lantosai.
Kaposvár, 1943. p. 164-167.)*

SZESZTILALOM BÉLATELEPEN

Nagyalásnyi Barcza Elemér az igazi, vérbeli, régivágású magyar urak fajtájához tartozott. Olyan jellemtulajdonságok egyesültek úri lényében, amilyenekre a mai időkben csak nagyritkán akadnak. A nemzeti társadalom történetének egy egészen külön állomása volt az az időszak, mely ilyesfajta magyarokat szült. Sem jó, sem rossz szakásaikat, sem példatmutató, sem kárhoztatásraméltó tulajdonságaikat, magyar lelkiségük különös megnyilatkozásait nem szabad a jelen idő szemüvegén keresztül megfigyelni és boncolgatni, mert akkor történelmi arckép helyett értéktelen giccset mázolunk.

Barcza Elemér a magyar férfiszépség prototipusa. Olyan szép férfi, aki határozottan csúnya, mint például Apponyi Albert, Tisza István, Thaly Kálmán, Bartha Miklós, Fejérváry Géza, Marjay Péter, Sárközy Béla, Madarász apó és sok más markáns férfi arca a múlt század utolsó évtizedeinek. Kemény, tatár koponya, vastag, erős, tömött szemöldök., nemesen hajlott orr, vörös színben pompázó, barnapiros arcbőr, puha bajusz, egyenes, határozott fellépés, katonás megjelenés, finomritmusú járás. Kéken erezett kézfej formás kis lábak. Ezek a külső ismertetőjelei a múlt századvég eme fajtiszta magyar alakjainak. A közös belső tulajdonságok: istenhit, hazaszeretet, lovagiasság, bátorság, férfiasság, emberszeretet, jó szív, tiszta lélek, tiszteletreméltó becsületesség, jószándék, önérzet, büszkeség, tekintélytisztelet.

Ezek mellett a ragyogó, tündöklő, magyar úri tulajdonságok mellett a Barcza Elemérekben ott találjuk az áldozatrakész barátságot, szerelmi hűséget, szinte korlátlan vendégszeretet és szeretetreméltó könnyelműséget, a borban keresett igazságot, a mámoros boldogságot és búfelejtést.

A zalai Barczák egy szálig született tisztafajtájú magyar nemes urak. Akárhová állítja őket a nemzeti sors, alakjuk tiszteletet parancsol. Az ősi birtok ringó kalásztengere között, a rét virágai közt, az erdő üde tiszta levegőjében, a politika büzhödt, poshadt légkörében egyaránt igazi urak.

Barcza Elemér szerette a földet, de nem volt rabja a földnek s ha kellett, fájdalommal bár, de lemondott a magáéról és elment dolgozni a más földjére - gazdatiszt lett a lengyeltóti gróf Zichy Béla bélatelepi birtokán. Amikor még a maga nemesi koronával diszített lószerszámaival felkantározott almásszürkéin hajtattott Boglárra, háztűznézőbe a szép és kedves Körmendy Arankához, époly büszke, egyenes tartással ült a bakon és hajtotta arabs lovait, mint amikor a gróf tulajdonát képező brioskán kocogott végig a dülőkön.

Feleségének, Körmendy Arankának a boglári birtok és udvarház örökrészből gyönyörű villája, szőlője és teniszpályái voltak s a boglári Sándor-domb tetején az a kicsiny pavillon, melynek oszlopai közül a Balaton csodás panorámájában annyit gyönyörködtem gyermekkoromban s melynek zöldrefestett kis padján egy tündökletes júliusi éj holdvilágos, csillagtengeres, álombarigató mámoros órájában kérte meg szépséges Aranka néném kezét a daliás Barcza Elemér.

A Barczar-birtok és a Körmendyek sasfészke már régen urat cserélt s Elemér bátyám Bélatelepen új urat szolgált, de gazdatiszti lakában mindenki meleg, barátságos otthonra lelt, aki mint rokon vagy barát átlépte a vendégzerető uriház küszöbét. A barnapiros arcú, mindig barátságos és jószívű házigazda családjának, barátainak s a vendégeinek élt. Nem vette észre az idők múlását hamokóra lassú, de konok pergését, a világ arcának elkomorulását, a viszonyok változását. Elviharzott a feje fölött a világháború s Ő talán nem is tudta, hogy határanikon túl dühöng a vihar, bömböl az ágyú, kattog a géppuska, vérben fürdik a huszárkard és a bakaszurony. Nem vett tudomást az októberi forradalomról s a proletárdiktatúráról. A kommunista uralom gazdatisztból termelőbiztossá degradálta. Ezt sem vette észre.

Élete épp úgy folyt derűsen, napsugarasan, mint azelőtt a béke nyugalmas éveiben. Ujságot nem olvasott s úgy azt sem tudta, hogy mi történik a vörösre festett fővárosban. Viszont a pesti szovjetház urai határozott tudomással bírtak arról, hogy a bélatelepi termelési biztos kutyába sem veszi a tanácskormány intézkedéseit, különösképpen a szesztilalmat. A bélatelepi gazdatiszti lakban a Balaton mentének nyaralói üdítő oázisra leltek a vörös sivatag közepén. Míg a pesti ember boldog volt, ha a fehérhasú szovjetbankóért egy kis káposztalevet, tök-főzeléket, avagy gerstlit ehetett, Bélatelepen tejben, vajban, borban, kacsa- és libazsírban

úszott a fürdőzők serege s a Barczáék asztalánál naponta vidám hangulatban egyesültek a vörös pokolból menekült atyafiak és jóbarátok.

A pesti szovjet nagyságai leküldötték tehát biztosukat, bizonyos Szabados nevű „elvtársat”, hogy a legerélyesebb fellépéssel csináljon rendet a bélatelepi mulatozó burzsujok között.

*

Barcza Elemér az irodaszobájában ült a délelőtti üdítő Balatonfürdő után, nyugodtan tízóraizott. Orrcsiklandazó malacpörkölt dús zaftjába mártogatta a fehér cipó belét, közben szorgalmasan töltögette a látrányi fehérbort. Így érte Szabados elvtárs, aki megnevezte magát, rámondult Elemér bátyánkra:

- Mit iszik maga?

- „Bort iszik a magyar, nem pediglen vizet” - idézte a Lövi Árpád álnév alá rejtőzött versfaragó sorait.

- Nem tudja, hogy szigorú szesztilalom van?

- Tuggya a rosseb!

- Nahát vegye tudomásul, hogy a mai naptól kezdve nem iszik sem sört, sem bort, sem pálinkát, s ha ezt a parancsot megszegi, forradalmi törvényszék elé kerül.

- Nyugodjon meg kegyelmes uram, nem eszik olyan forrón a levest, ahogyan találják.

- Nem vagyok kegyelmes úr, kikérem magamnak! - ordította mellét kidüllesztve az öntudatos proletárvezér.

Barcza Elemér azonban nem tágitott. Megadta ő a tiszteletet mindenkinek, még Szabados elvtársnak is.

Azonnal intézkedett, hogy a vendégszobát készítsék elő az „elvtárs úr” számára, azután előzékenyen előre engedve végigvezette az uradalmi épületeken, majd befogatott és körülvitte a gazdaságban.

Ezalatt Aranka néném olyan ebédet rittyentett, amitől kétfelé állt még jobban a pléhfülű elvtárs hallószerve: csirkeragoutleves, kacsamáj rizottó, sült kacska uborkasalátával, sertéskaraj párolt káposztával, túrós- és almásrétes, dióstorta, sajt, gyümölcs.

- Erre aztán nem lehet vizet vedelni! - állapította meg Elemér bátyám s a pesti elvtárs - miután eresztett egyet a nadrágszíjján, - kegyesen belátta, hogy a termelési biztos elvtársnak tökéletesen igaza van. Ment is bele a látrányi aranyárga borital, mint Gadányba a ménkü. Fekete-kávé és szivar után kártyaparti, majd gazdag ozsonna, este bőséges vacsora: paprikáscsirke, túrós tejfeles, tepertős csusza, mind alhúzták a „termelési biztos elvtárs” amaz állítását, hogy Bélatelepen a szesztilalom kivihetetlen.

Éjfélre be is rugott alaposan a pesti népbiztos elvtárs. Olyan részeg volt, hogy maga kérte a háziasszonyt, hogy üljön a zongarához és játssza el a kedves nótáját, hogy aszongya: - Káka tövén költ a ruca.

Izzó, forró hangulat lett úrrá a bélatelepi gazdatiszti lak vendégseregén. Az állomásfőnök felemelkedett a helyéről és pohárköszöntőt mondott a házigazda és kedves feleségére. Elemér bátyám vendégeit éltette, közöttük az illusztris „népbiztos úr önagyméltóságát”, aki meghatottan válaszolt. Ömlött belőle a szó és a borszag.

Mit szaporítsam a szót. Hajnalra előkerült a nemzetiszínű zászló a padlásról. Valamennyien megcsókolták. - Szabados elvtárs is. A Himnuszt is elénekelték mind. - Szabados elvtárs is...

*

A vendégszoba puha vánkosain fujtatva katzenjammerben fetrengett a népbiztos elvtárs. Barcza Elemér kínálhatta emberségesen valódi kisüstön főtt pálinkával.

A gyengéd ápolás láthatóan jól esett a szovjetbiztosnak. Elemér bátyám megígérte, hogy a zászlójelenetről s a Himnuszról senkinek nem szól sem ő, sem a felesége, sem úri vendégei, viszont az „elvtárs úr” megköszönve a páratlanul szívélyes, magyaros vendéglátást, kijelentette, hogy Bélatelepen betartják a szesztilalmat, aki az ellenkezőt állítja, az hazudik.

*(Noszlopy Aba Tihamér: Somogyország lantosai.
Kaposvár, 1943. p. 178-182.)*

LENCI KISASSZONY

(Noszlopy Ottó öcsémnek szeretettel.)

A Balaton halványkék mosolyával árasztotta el a somogyi partot. A forró nap tűző arany-sugara csintalanul táncoltak a víz sima tükrén. Az égen néhány bárányszerű felhő játszott bújócskát a bolondos kedvű öreg nappal. Eleinte még a fonyódi vár környékén kergetőztek, azután átrebbentek a kék víz felett s végre is fáradtan húzódtak meg a badacsonyi koporsóhegy mögött.

Apró diákember voltam a XX. század első esztendejében s szüleimmel a fonyódi parton kacérkodó ifjú „Figura”-villában nyaraltunk.

Fekete Gyula kaposvári ügyvéd új nyaralóját közösen bérelték ki szüleim a két nyári hónapra Leonhardt Zénó osztrák-magyar bankfőnökhelyettes családjával.

Mi gyerekek egész nap a vízben úszkáltunk, vagy a puha parti fövényen játszadoztunk. A férfiak az ebédutáni alvást átengedték az asszonyoknak, ők maguk kiültek egy árnyas fa alá, levítették a kerek asztalt, néhány széket s a nagy vederben jégbehűtött badacsonyi megfelelő számú szódásüveggel. Szép csendesen tartlitzak.

Négy óra lehetett délután.

Kis húgommal kikázmálódtunk a vízből, a fürdőruhákat behajítottuk a fürdőkabin padlójára, magunkra kaptuk kis, szellős, nyári ruhánkat s mezítláb szaladtunk a verandára, hogy az ebéd alkalmával beígért ozsonnát, - tejszínhabos, jégbehűtött csokoládét - az élelmezés vezetőjén, Petrovics Jankán követeljük.

Ebben a pillanatban egy hosszú, feketeselyem ruhába öltözött nőihölgy lépett be a kapun.

Ruhájának uszályával felkavarta az út porát. Nyakig begombolt, hosszú-ujjas ünneplőjében melege lehetett, mert sűrűn kapkodta az udvar hűvösebb levegőjét. Fejét óriási szalmakalap fedte, sűrű fekete fátyollal. Balkezében hosszúnyelű legyezőt szorongatott. Nyakában arany láncon amulett lógott, karján zörgő karperecek, kezének ujjain a fekete cérnakesztyű alatt gyűrűk kövei csillogtak.

Húgommal felugrottunk az ozsonna mellől és diadalmasan énekeltük: - Itt van a Lenci kisasszony.

Mi csak annyit tudtunk a Lenci kisasszonyról, hogy félbolond. Eszelős. Mániája az öltözködés és színjátszás. Kaposváron lakott az Anna-utcában s nyáron végigjárta a Balaton mellett üdülő kaposi családokat, előadta állandóan azonos repertoárját, operett részleteket, sanzonokat, kuplékat, sőt tánckreációi is voltak.

Egyik helyen ebédet, másikon ozsonnát, majd vacsorát kapott. Jószívű úriasszonyok észrevétlenül ezüstpénzt csúszttak kezításkájába, mások pedig vásári ékszerekkel ajándékozták meg.

*

Lencsi kisasszony szerette a tréfát. Mulatságos történetekkel maga is kedveskedett hallgatóinak s kupléi is rendszerint tele voltak csintalan, gyakran sikamlós elemekkel.

Nem vette észre, hogy általában mindenki kineveti. Sokan gúnyt is űztek belőle. Szabadszájú férfiak túl sokat megengedtek maguknak a hervadozó vénkisasszonnyal szemben. Mindez nem zavarta meg, s nem izgatta. Kimért előkelő nyugalma mindig megőrizte.

Akik nem ismerték életének rejtélyét, csakugyan bolondnak tarthatták, de Lencsi kisasszony mosolya szomorú történetet leplezett, víg dala, komédiázása tragédiát takart. Mi gyermekek természetesen jókat nevtünk rajta, bár kupléinak szövegéből nem sokat értettünk.

*

Azon az éjszakán, amely Lencsi kisasszony délutáni hókuszpókuszaira következett, sokáig nem tudtam elaludni. Ennek több oka is volt. Elsősorban, mert a forró nap sugarai túl erősen megégették a bőrömet. Másodsorban, mert a vacsorára feltálalt tejbedara tele volt szúnyoggal s én, a szúnyogokat nem szedegettem ki a tejbepapiból, hanem egyszerűen lenyeltem. A szúnyognak pedig szappan íze volt s ezt utáltam. Végül, de nem utolsósorban a Lencsi kisasszony eszelősségének oka foglalkoztatta gyermeklelkemet. Anyám valamit mesélt Leonhardtnének s a történet, melyet a nyitott ajtón át hallgattam, élenken foglalkoztatta képzeletvilágomat.

Odakinn hirtelen ború, majd szélvihar kerekedett. A Balaton tarajos hullámai haragos morgással nyaldosták a part fövenyét. Kísérteties éjszaka borult ránk. Hánykolódtam, vergődtem az ágyban. Ma sem tudom, hogy aludtam és álmodtam-e, vagy félálomban hallottam, amit anyám mesélt barátnőjének a furcsa vénkisasszonyról, de kialakult lelkemben egy történet, egy dióhéjregény, egy töredéktragédia, melytől azóta sem tudok szabadulni, valahányszor meglevenedik előttem a Lencsi kisasszony régen elköltözött szikár, gyászba borult alakja. Most én mesélek kedves olvasóimnak. Hogy igazat írok-e, nem tudom. Az elbeszélőtől nem követeli senki a történeti tényeket, a hiteles adatokat... Mesélek... Hallgassák!

*

A vándorszínész társulat a Szarvas korcsma udvarán ütött tanyát. A színpad kecskelábakra rakott deszkából készült, oldaldúcokkal, melyeket növénydíszítéssel takart el a díszletező, aki egyben színházi szabó, kellékes és ügyelő is volt.

Az elül tátongó nagy lyukat kortes-zászlók, kopott, zöld posztójával fődtek be, míg felül növénygirland közepén az elemi iskolától kölcsönzött, rámába foglalt magyar címer ékeskedett. A függönyt vászonlepedőkből rótták össze s a varrásoknál széles vörös posztócsíkokkal borították.

Egészen tetszetős volt a színpad. A nézőtér első két sora a korcsma tulajdonából kölcsönzött támlásszékekből került ki, míg a többi sor ülőhelyeit üres hordókra helyezett deszkák képezték. A férfiak a színpad mögött, lombsátor alatt öltözködtek, míg a hölgyek számára a vendéglős magánlakása szolgált öltözőhelyiségül.

A társulat kedvence az alig tizenhat éves kis Lenke volt, akit művésztársai a Lencsi kisasszony névvel tisztelték meg. Ez a név forgott a közönség körében is közszájon s ez az egyszerű név hozta lázba a város ifjúságát is.

Lencsi kisasszony egyetemes színésztehetség volt. A legkülönbözőbb szerepeket osztották ki számára s így hálás közönsége hol mint drámai szendét, hol mint komikát, hol pedig mint szubrettet ünnepelte. Sikere mindig, teljes volt, mert szép, karcsú alakja, hófehér fogsora, hollófekete haja és egész lénye valami lebilincselő kedvességet sugárzott a „kedves közönség” felé.

Az ifjú urak sokan versengtek kegyeiért, de Lencsi kisasszony érzelmei egy vidéki földesúr irányában melegedtek csak fel. Ez a fiatalember naponta megjelent a nézőtéren. Elvegyült az állóhely közönségének soraiban s onnan élvezte gyönyörításon Lencsi kisasszony vonzó játékát.

A szerelem, mely ezen a nyáron kivirágzott a fiatalokban gyümölcsöt termett s amíg Lencsi kisasszony a vándortársulattal járta az országot, a kisfiú egy somogyi faluban nevelkedett erőben, egészségben.

A fiatal apa megvallotta szerelmét a megdöbben szülőknek, akik tudni sem akartak a házasságról.

- Országot járt komédiáslányt akarsz feleségül venni? - kiáltott fel méltatlankodva a fiatal-ember édesanyja.

Hiába volt a szerelmes ifjú harca a szülőkkel, a házasságból nem lett semmi s egy borús őszi reggelen megtudta a még mindig reménykedő Lencsi kisasszony, hogy szerelmének tárgya megnősült és külföldre költözött.

Az örökké derűs, mindig mosolygó Lencsi kisasszony lelkére ráborult a bánat. Sovány teste még jobban összeaszott. Arcának sima vonásai eltorzultak. Hangja már nem csengett úgy, mint a boldogság éveinek idején. Szórakozottan alakította szerepét, nem egyszer kínosan belesült a mondókájába s általában úgy viselkedett társaival szemben is, mint akinek az Isten elvette az eszét.

Többé nem kapott szerződést Kaposvárra, diadalmas sikereinek, szép emlékeinek helyére vonult vissza. Évekig élt egykori barátainak, közönségének támogatásából, jószívű emberek részvétből fakadó segítsége mellett. Azután felöltözött színpadi ruhájába. Telerakta magát hamis ékszerekkel s bebarangolta a vidéket. Felkereste a nemesi kúriákat, nyáron a fürdőhelyeket s régi szerepeiből előadott számaival gyűjtögette össze a pénzt, amiből a kisfiacskáját felnevelte.

Így élte búsan, örök özvegyen napjait az egykor ünnepelt Lencsi kisasszony. Egyszer azután eltűnt. Nagy idők vihara rengette meg a világot. Ágyuk bömböltek, géppuskák ropogtak, hullott az ember rakásra. A vérzivatar elmosta a régi emléket s ezekkel együtt tűnt el csendben észrevétlenül a kilencvenes évek egyik legérdekesebb somogyi alakja, Lencsi kisasszony is.

Kerestem, kutattam, érdeklődtem utána, hová lett, hol van a sírja, ki gondolja? - Feleletet senki sem tudott adni, hiszen családi nevét senki nem tudta. Ahogyan egykor feltűnt a kaposvári Szarvas korcsma színházkertjének lombjai alatt, úgy húzódott vissza az életből fáradtan, csalódva, szívének mély bánatával. Jeltelen sírban álmodozik bizonyosan valamelyik kaposvári temetőben, vadon nőtt virágok alatt.

Nem is keresem tovább a hozzá vezető nyomokat. Pihenjen csendben, álmodjék szépet a gyorsan elröppent boldogságról, örök szerelemről.

Ősz Iván (1892-1969)

FONYÓDI ESTI KÉP

Az lehunyta napszemét
Apró házakban szerte-szét
Parányi földi csillagok:
az ablakokban mécs ragyog.

A házak közt fű nől puhán,
Rajt földre terített subán
Szerelmese, a Badacsony,
Ölében ring a Balaton.

Mosolyog rá a Balaton,
Megcsókolja a Badacsony.
Szerelmes dalt susog a nád,
Az Isten szerenádát ad.